

TÁMOGATÁSBAN A LEHETŐSÉG

A FELNŐTTKÉPZÉSBEN VALÓ RÉSZVÉTEL
JELLEMZŐINEK VIZSGÁLATA, KÜLÖNÖS
TEKINTETTEL A TÁMOGATOTT KÉPZÉSEKRE

2015.

ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	2
2. Az élethosszig tartó tanulás és a felnőttképzés.....	5
2.1.Az egész életen át tartó tanulás koncepciója.....	6
2.2.Az Európa 2020 Stratégia	8
3. A felnőttkori tanulásban való részvétel adatai nemzetközi és hazai vonatkozásban.....	10
3.1.Európai országok felnőttkori tanulásra vonatkozó mutatói	10
3.2.A felnőttkori tanulás magyarországi adatai	13
4. A tanulási motiváció és a tanulást akadályozó tényezők	18
4.1.A tanulás megítélése Magyarországon	18
4.2.A tanulási motivációk.....	19
4.3.A tanulást akadályozó tényezők.....	21
5. A magyarországi felnőttképzés rendszere.....	24
5.1.A 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről.....	24
5.2.A hazai felnőttképzési rendszer finanszírozási mutatói	25
5.3.Az Európai Unió által támogatott programok.....	29
5.3.1. TÁMOP 2.1.2 Idegen nyelvi és informatikai kompetenciák fejlesztése	29
5.3.2. TÁMOP 2.1.6 „Újra tanulok!” kiemelt projekt	32
5.3.3. TÁMOP 1.1.2 „A hátrányos helyzetűek felzárkóztathatóságának javítása (Decentralizált programok a konvergencia régiókban)”	34
6. Empirikus kutatás támogatott felnőttképzési programokon résztvevő felnőttek körében	36
6.1.A kutatás helyszíne: SZTÁV Felnőttképző zRt.	36
6.2.A kutatás célja, hipotézisei és a kutatás során alkalmazott módszerek	37
6.3.A kérdőíves lekérdezés eredményei	38
6.4.A fókuszcsoporthoz tartozó interjú körülményei és eredményei.....	45
7. Összegzés	48
8. Felhasznált irodalom.....	52
9. Mellékletek.....	60

1 Bevezetés

Támogatásban a lehetőség. De milyen módon van lehetőség a támogatásra? Az andragógus munkája során számos olyan alkalom adódik, mikor segítséget vagy támogatást kell nyújtani embertársai számára. Legyen szó egy személyes problémáról, vagy az életkörülményeik javítása érdekében képzési folyamatban való részvételről. Dolgozatom kapcsán utóbbival foglalkozom. Nem konkrét esetekkel, hanem a felnőttek képzésével általában, több aspektusból megvilágítva.

Korábban a tanulás a gyermekkor és a fiatalkor járuléka volt, míg a felnőttiséghez a munka és a család fogalomköre tartozott. Ez az elképzelés a mai globalizált világban már nem állja meg a helyét. Az egyszer megszerzett tudás nem elegendő egész életünk során, mivel folyamatosan változó környezetünk és az egyre gyarapodó információmennyiség megköveteli, hogy mindig naprakészek legyünk munkánkban és mindennapjainkban egyaránt. Ennek a kihívásnak csak úgy tudunk eleget tenni, ha szüntelenül különböző tanulási folyamatok részeseivé válunk. Legyen az formális keretek között megvalósuló képzés, vagy nem formális és informális tanulási környezetben megvalósuló információszerzés. Ebben az összefüggésben egyre inkább felértékelődik és szükségletté válik az egész életen át tartó tanulás, amely nem csupán gazdasági és társadalmi szinten eredményez fejlődést, hanem az egyén szempontjából is jövedelmező. A társadalom tagjai felismerik és sokak esetében szükségletté is válik az ismeretek bővítése, a hiányzó kompetenciák pótlása, vagy a már meglévő készségek fejlesztése. Mindez azt eredményezi, hogy hazai viszonylatban évről évre növekszik a felnőttképzésben résztvevők száma. Ugyanakkor ez az arány az Európai Unió tagállamaihoz képest még mindig alacsonynak bizonyul. Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk óta számos olyan lehetőség áll rendelkezésre a tanulni vágyó felnőttek számára, melyek által akár teljesen ingyen bővíthetik idegen nyelvi, informatikai, vagy szakmai ismereteiket. Az ilyen, az Európai Unió által finanszírozott képzések megvalósulásának és hasznosulásának vizsgálata ihlette dolgozatomat.

A felnőttképzésben való részvétel adatait hazai és nemzetközi vonatkozásban, a felnőttképzési programok támogatására vonatkozó mutatókat, a felnőttképzési rendszer törvényi hátterét, a tanulás motivációit és a tanulási folyamatokban való részvételt akadályozó tényezőket vizsgálva dolgozatom releváns statisztikai adatok (EUROSTAT, OSAP) másodelemzésére és szakirodalmi feldolgozására alapszik. A téma elméleti hátteréhez empíriát rendeltem, mely az Európai Unió által támogatott Társadalmi

Megújulás Operatív Program¹ egyes projektjeiben megvalósuló képzésekhez kötődik. A vizsgálat kérdőíves lekérdezésen alapul, melyet fókuszcsoporthoz tartozó interjúval egészítettem ki. Kutatásom központi kérdései az Európai Unió által támogatott képzések nyújtotta tudás egyéni hasznosulására, a résztvevők képzésekkel kapcsolatos elvárásaira, valamint az adott szakképesítés megszerzését követő munkaerő-piaci boldogulására irányultak. A képzések, melyek résztvevői a kutatás mintáját képezték, a TÁMOP 1.1.2 és a TÁMOP 2.1.6 projektek forrásaiból a SZTÁV Felnőttképző zRt. szegedi kirendeltsége által kerültek megszervezésre és lebonyolításra. Kutatásom során a következő hipotézisek megválaszolására törekedtem:

1. Támogatott formában megvalósuló képzéseken legnagyobb számban 8 általános iskolai végzettséggel rendelkező felnőttek vesznek részt.
2. A gazdaságilag aktív korú népességbe tartozó személyek körében képzésre való jelentkezéskor kiemelkedő szerepe van annak, hogy az adott szakképesítésre milyen munkaerő-piaci kereslet mutatkozik.
3. Akik Európai Unió által finanszírozott képzésben vesznek részt, azok leginkább a képzés anyagi támogatottsága miatt jelentkeznek arra, ugyanis saját maguk nem tudnák megtéríteni a képzés költségeit.
4. A megkérdezett felnőttek nagy része a képzés során megszerzett tudás hasznosulását az oktató szakmai, módszertani és emberi felkészültségével hozzák összefüggésbe.
5. Az Európai Unió projektjei által anyagi támogatásban részesülő képzések elvégzését követően a résztvevők könnyedén el tudnak helyezkedni a munkaerő piacon.

Dolgozatom első részében a témakörhöz kapcsolódó legfontosabb fogalmak értelmezését követően a felnőttképzésben való részvétel adatait mutatom be nemzetközi, valamint hazai viszonylatban. Az adatokat az elmúlt tíz év vonatkozásában, 2004 és 2013 között elemzem. Ezt követően a tanulási motivációkat és a tanulást akadályozó tényezőket veszem górcső alá. Az ötödik fejezetben a magyarországi felnőttképzés rendszere kerül bemutatásra. Itt felvázolom az új felnőttképzési törvény legfontosabb ismérveit, ismertetem a felnőttképzés finanszírozására vonatkozó mutatókat, valamint bemutatok néhány olyan felnőttképzési programot, melyek Magyarországon az Európai Unió finanszírozásában valósultak meg és valósulnak meg jelenleg is. Mindezek után

¹ Továbbiakban: TÁMOP

empirikus kutatásom lefolytatásának körülményeit és eredményeit mutatom be.
Dolgozatomat az összegzés és a hipotézisek igazolása zárja.

2 Az élethosszig tartó tanulás és a felnőttképzés

„Az élethosszig tartó tanulás társadalompolitikai szükségességét a 80-as évek elején kezdték deklarálni: az akkori probléma a fejlettebb ipari államokban is meglévő funkcionális analfabetizmus, illetve nem kielégítő alpműveltség volt” (ZACHÁR 2008:17). A lifelong learning gyakorlati megvalósítása azóta az Európai Unió és tagállamai számára is kiemelt fontosságú, központi feladattá vált (ZACHÁR 2008). Az élethosszig tartó tanulás témakörében az évek során több irányadó dokumentum is született, mint például 1993-ban a Maastrichti Szerződés², 1995-ben a Fehér Könyv³ és 2000-ben a Memorandum az egész életen át tartó tanulásról. Utóbbi az oktatási és képzési rendszer szabályozásának és átalakításának elrendelése mellett hat kulcsüzenetet is tartalmaz⁴, és előírja, hogy minden európai uniós tagállamnak el kell készítenie saját lifelong learning stratégiáját. Hazánkban ennek megfelelően 2005-ben született meg a Magyar Köztársaság Kormányának Stratégiája az egész életen át tartó tanulásról, melynek céljai között szerepel a tudás alapú társadalom létrehozása, valamint az oktatási és képzési rendszer átalakítása és javítása. Elérendő célként tűzték ki továbbá gazdaságunk versenyképességének növelését és az országban tapasztalható területi különbségek csökkentését is. Mindezek által kívánták felzárkóztatni hazánkat az uniós tagállamokhoz és a fejlett országokhoz egyaránt. Magyarország azonban nem foglalkozott komolyan – és az európai uniós tagállamok zöme sem – a célkitűzésekkel és azok megvalósításával, így a jelenlegi időszakra vonatkozó, Európa 2020 Stratégia biztosíthat újabb lehetőséget az adott célkitűzések elérésére⁵ (FORRAI 2012). 2014-ben a stratégiához és az új európai uniós parlamenti ciklushoz igazodva megszületett Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája a 2014/2020 közötti időszakra,

² „Az a dokumentum, amely elmélyítette az európai integrációt és magasabb szintre emelte a gazdasági együttműködésnél” (FORRAI 2012:11).

³ A Fehér Könyv – más néven Delors-jelentés – 1996-ban jelent meg és azóta az egyik legfontosabb dokumentumnak tartják. Hatására az egész életen át tartó tanulás gyakorlati megvalósítása központi szerepet tölt be az Európai Unióban és tagállamaiban egyaránt (FORRAI 2012).

⁴ „Alapkészségek biztosítása mindenki számára, az emberi erőforrásokba történő beruházások emelése, a tanítás és tanulás megújítása, a tanulás értékelésének javítása, a tanulási tanácsadás fejlesztése, valamint a tanuláshoz való hozzáférés biztosítása” (FORRAI 2012:13).

⁵ Az Európa 2020 Stratégiáról a 2.2. fejezetben olvashat bővebben.

amelyet a 1603/2014. (XI.4.) Kormányhatározatban⁶ fogadtak el. A stratégia céljai között szerepel többek között a hazai munkahelyek betöltéséhez szükséges végzettséggel rendelkező állampolgárok oktatása és képzése, az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők, az álláskereső, valamint a hátrányos helyzetben élők munkaerő-piaci esélyeinek javítása, a társadalmi hátrányok csökkentése és átörökíthetőségének megakadályozása, valamint az életminőség javítása (Andragógiai Szakbizottság 2014).

2.1 Az egész életen át tartó tanulás koncepciója

„A LLL nemzetközi szervezetek, elsősorban az OECD és az EU kommunikációs és szakpolitikai befolyása révén vált uralkodó fogalommal” (LOBODA 2013:17). „Az egész életen át tartó tanulás az Európai Unió oktatási szakpolitika oldaláról leginkább egy stratégiatervező fogalmi keretrendszerként jelent, mely sok más elemet integrál magába az oktatás, a szociális terület a munkaerőpiac és a foglalkoztatás oldaláról is. Ugyanakkor jó példa a tudomány és szakpolitika kölcsönös egymásra hatásának, reflexiójának... vagyis ez a szakpolitikai kifejezés egyre inkább elfogadottabbá kezd válni, integráló szemléletet kínál a szaktudományok felé, miközben jelentéstartalmába beépülnek a modern társadalom- és humántudományi gondolatok is, folyamatosan bővítve és módosítva ezáltal az egész életen át tartó tanulás fogalmát.” (JUHÁSZ – SZEGEDI 2013:5). Az élethosszig tartó tanulás fogalma a tanulóra és a tanulási folyamatra helyezi a fő hangsúlyt, ezzel együtt pedig a kompetenciák elsajátításának módjára és fontosságára is, mely bármilyen életkorban, bármilyen tanulási környezetben létrejöhét (LOBODA 2013), mivel „az egész életen át tartó tanulás olyan kora gyermekkortól késő öregkorig tartó kognitív folyamat, amely magában foglalja a formális, azaz az iskolai oktatást éppen úgy, mint a nonformális (bizonyítványt nem adó, kötetlen, öntevékeny szervezetek keretei között végbemenő, nálunk a közművelődési jellegű), valamint az informális (családi, munkahelyi, a széles társadalmi környezetben történő) tanulást”(HARANGI 2003, idézi ÓHIDY 2006). Az élethosszig tartó tanulás koncepciója a megoldás a munkanélküliség csökkentésére, a foglalkoztatottság növelésére, a versenyképesség maximalizálására és mindezek által a gazdasági növekedés volumenének növelésére. Mindezt többek között az által kívánja elérni, hogy a folyamatosan megújuló munkakörök betöltéséhez korszerű, akár speciális ismeretekkel rendelkező egyének oktatását és képzését helyezi az előtérbe

⁶ A 1603/2014. (XI.4.) Kormányhatározat a Magyar Közlöny 2014. évi 150. számában olvasható: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK14150.pdf>

(LOBODA 2013), és megfelelő iskolázottsági szintet biztosít a tudás alapú társadalomban való érvényesüléshez (ZACHÁR 2008).

Az egész életen át tartó tanulás koncepciójának elfogadása és mindennapjainkba történő beépítése mára elengedhetetlenné vált. Az élethosszig tartó tanulás elméletének általánossá válását több tudományos, társadalmi, gazdasági és technológiai változás indukálta, melyek megkövetelik, hogy mindenki naprakész és hasznosítható tudással rendelkezzen. Érthető ez az alapvető, hétköznapiak során alkalmazandó ismeretekre és a munkavégzés során szükséges szakmai ismeretekre egyaránt. Mindezek mellett kiemelt figyelmet kell fordítani az emberi kapcsolatok kialakításához és azok ápolásához nélkülözhetetlen kompetenciák⁷ kialakítására is. Fontos továbbá az is, hogy minden korosztály tanulási motivációja és tanulási készsége fejlesztésre kerüljön. Ez hosszú távon elősegíti, hogy a tanulás nyújtotta előnyök újra és újra információszerzésre serkentsék a fiatalokat és az idősebbeket egyaránt (KOC SIS-KOLTAI 2008).

A lifelong learning fogalma nem csupán a formális keretek között folyó tanulási folyamatokat jelöli, hanem ugyanúgy a nem formális és az informális környezetben történő információszerzést is. A formális környezetben történő tanulás minden esetben előre megszervezett és oktatási intézmény keretei között zajlik. Ez az egyén részéről szándékolt tanulási folyamat, valamint dokumentált végzettséget nyújt. A nem formális környezetben létrejövő tanulás ezzel szemben nem kötött oktatási intézményhez, ugyanakkor szervezettség és szándékosság ugyanúgy jellemzi, de nem minden esetben nyújt dokumentált végzettséget a tanulónak. Ilyen tanulási folyamat részesei lehetünk például egy tréning, egy tanfolyam, vagy egy munkahelyi továbbképzés alkalmával. Az informális környezetben megvalósuló tanulás legtöbbször nem szándékos és nem tervezett tevékenység, így végzettséget igazoló dokumentumot nem biztosít. Ide sorolható többek között a tévézés, az olvasás, egy utazás közbeni információgyűjtés, vagy akár egy beszélgetés is (HORVÁTH 2011).

A LLL egyik kiemelt színtere a felnőttkorra datálható, amellyel összefüggésben több fogalmat is szükséges értelmezni. A felnőttképzés fogalma köznapi értelemben magába foglal mindent, ami a felnőttek tanulásával kapcsolatos, és szervezett keretek között

⁷ A kompetencia összetevői a következők: az ismeretek összessége, ami maga a tudás, a jártasságok és készségek együttese, az egyénre jellemző attitűdök, a személyiségvonások, valamint a viselkedést irányító motivációk (RENDEK 2011).

zajlik. A felnőttek képzését meg kell különböztetni a felnőttek oktatásától. A felnőttoktatás az iskolarendszer keretein belül zajlik, és hozzásegít a korábban meg nem szerzett végzettségek eléréséhez, vagyis pótló funkciót tölt be. Keretein belül lehetőséget nyújtanak a felnőtteknek arra, hogy alap-, közép- vagy felsőszintű végzettséget szerezzenek. Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés nem minden esetben kötődik valamilyen oktatással foglalkozó intézményhez, mivel a tanulás bármilyen szintén létrejöhet. Ilyen például egy munkahely, egy közművelődési intézmény, vagy egy non-profit szervezet. A felnőttképzés a felnőttoktatáshoz képest sokkal szerteágazóbb funkciórendszerrel rendelkezik. Központi feladata többek között a fejlesztés, az átképzés, esetleg a korábban megszerzett tudás kiegészítése (FARKAS 2004).

2.2 Az Európa 2020 Stratégia

Az élethosszig tartó tanulás folyamataiban való részvétel fontossága és társadalmi hasznossága nem megkérdőjelezhető sem az egyén, sem az állam részéről, mivel csak ez által növelhető az emberek képzettségi szintje, csökkenthető a munkanélküliek aránya és javítható a társadalmi életszínvonal. Az Európai Unió tagországaként mindekre kiemelt figyelmet kell fordítanunk. A 2000-ben megszületett Lisszaboni Stratégia a következő tíz évre szabta meg az EU mindenkori tagállamai számára azokat a célkitűzéseket, melyeket szem előtt tartva kellett működniük (FARKAS 2013b). Ezek a célkitűzések viszont túl tág keretek között mozogtak, így nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket, miszerint javulnia kellett volna a tagállamok versenyképességének, nagymértékben fejlődnie kellett volna gazdaságuknak, ki kellett volna bővülnie a tanulás, valamint a munka világában rejlő lehetőségeknek. Mindennek a hosszú fenntarthatóság jegyében kellett volna megvalósulnia (MTI 2009). A stratégia sikertelenségének oka többek között az volt, hogy a tagországok nem fordítottak elegendő figyelmet a célkitűzésekre és az azok eléréséhez szükséges feladatokra, valamint nem volt elég sikeres a tagállamok közötti kooperáció sem. Mindezeket figyelembe véve a stratégia 2010-ben elemzésre került, és új prioritásokkal kiegészítve létrejött az *Európa 2020*, mely az intelligens, fenntartható, és inkluzív növekedés stratégia elnevezést viseli (FARKAS 2013b). A stratégia célja, hogy az Európai Unió tagállamai felülkerekedjenek a válságon, növelni tudják versenyképességüket a gazdaságban, valamint pozitív előrelépés történjen a foglalkoztatás területén. Mindezt az intelligens növekedés, a fenntartható növekedés, valamint az inkluzív növekedés fényében akarják elérni. A fenntartható növekedés kapcsán az energiafelhasználással, valamint az éghajlat változásával összefüggő

prioritások kerültek meghatározásra. Az intelligens növekedés az oktatással, a kutatással és az innovációval, valamint a digitális társadalommal kapcsolatban fogalmaz meg célkitűzéseket. E szerint az Európai Unió GDP-jének minimum a 3%-át kutatásra és fejlesztésre kell fordítani, és biztosítani kell az ezekhez szükséges feltételeket. Ezen kívül 75%-ra kell növelni a 20-64 éves korosztály foglalkoztatottsági arányát. Továbbá 10% alá kell csökkenteni a korai iskolaelhagyók arányát és el kell érni, hogy a 30-34 év közöttiek 40%-a felsőfokú végzettséget igazoló okirattal rendelkezzen. Az inkluzív növekedés kapcsán a gazdasági, szociális és területi együttműködést szeretnék még inkább erősíteni, így ennek érdekében további célként határozzák meg, hogy minimum 20 millióval kell csökkenteni szegénységben és nélkülözésben élők számát (Európa 2020). A felsorolt prioritásoknak a mérlegelését követően minden tagországnak meg kellett határoznia saját nemzeti vállalását. Magyarországon ez a Nemzeti Reform Program keretein belül került megfogalmazásra. A foglalkoztatottság növelésével kapcsolatban hazánk teljesíteni kívánja a megszabott 75%-ot⁸, így 2020-ra minimum 12%-al kell emelkednie a munkavállalók arányának. Hazánk a felsőoktatás kapcsán nem vállalta, hogy 40%-ra emeli a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányát, így csupán 30,3%-ban határozta meg nemzeti vállalását⁹. Magyarországon a korai iskolaelhagyás¹⁰ mértéke 11,2% volt 2012-ben. Ezzel a prioritással összefüggésben hazánk 2020-ra teljes konvergenciát vállalt az Európai Unió által meghatározott 10%-al. A szegénység visszaszorításának vonatkozásában Magyarország az EU által megszabott 25%-hoz képest 23,5%-ot vállalt. Ez azt jelenti, hogy a 2012-ben 28,3%-os szegénységi mutatóhoz képest 5%-al kívánják csökkenteni az ilyen körülmények között élő népesség arányát (FARKAS 2013b).

⁸ A foglalkoztatottság mértéke 2012-ben 63,1% volt (FARKAS 2013b).

⁹ A felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatalok aránya 2012-ben 28,1% volt (FARKAS 2013b).

¹⁰ „Korai iskolaelhagyóknak azokat nevezzük, akik 18-24 éves kor között vannak, de a legmagasabb iskolai végzettségük csak befejezett 8 osztály, és az elmúlt időszakban nem is kapcsolódtak be további oktatási és képzési programokba” (FARKAS 2013b:298).

3 A felnőttkori tanulásban való részvétel adatai nemzetközi és hazai vonatkozásban

3.1 Európai országok felnőttkori tanulásra vonatkozó mutatói

Az 1. számú táblázat segítségével betekintést nyerhetünk abba, hogy az egyes országok 25-64 év közötti felnőttjei milyen arányban vettek részt 2004¹¹ és 2013 között az élethosszig tartó tanulás folyamataiban. Az Európai Unió statisztikai adatgyűjtése számos országra és régióra kiterjed, így lehetőségünk nyílik azok összehasonlítására. A táblázat adatai megmutatják, hogy az adatszolgáltatást megelőző négy hét során mennyien vettek részt iskolarendszerű oktatásban vagy iskolarendszeren kívüli képzésben (Eurostat 2013).

Amennyiben az 1. számú táblázat alapján szemügyre vesszük az Európai Unióra összességében vonatkozó százalékos adatokat, megfigyelhetjük, hogy a részvételi hajlandóság tekintetében 2005 után egy lassú csökkenés indul meg a tagországok körében. Ez azonban 2012-ben csekély mértékű növekedést mutat, 2013-ban pedig 10% fölé emelkedik. Ha az EU-ra vonatkozó adatokat hasonlítjuk össze az egyes országokra jellemző részvételi arányokkal, azok nagyon eltérőnek mutatkoznak. Találunk olyan államokat, melyekben a részvételi arány meghaladja az uniós átlagot, és olyanokat is, melyekben az átlagnál jóval kevesebb felnőtt vesz részt valamilyen képzésben.

A következőkben vizsgáljunk meg néhány olyan példát, amikor az élethosszig tartó tanulás folyamataiban való részvétel meghaladja az uniós átlagot! A legszembetűnőbb Dánia példája, mivel a vizsgált intervallumban mindvégig magasan meghaladja nem csupán az Európai Unió, hanem az összes többi feltüntetett ország átlagát is. Dániában 2009 óta 30% fölötti volt a felnőttképzésben és –oktatásban való részvétel aránya. Néhány százalékkal marad el Svájc, ahol az elmúlt négy év során a 25-64 éveseknek megközelítőleg 30%-a nyilatkozott valamilyen tanulási folyamatban való részvételről. Svédország és Finnország átlaga szintén magasnak mondható: Finnországban 22-24% között változik, míg Svédországban évről évre átlagosan 2%-kal növekszik azon felnőttek száma, akik elmondásuk szerint oktatásban, vagy képzésben részesültek. Meghaladja az Európai Unió összesített átlagát, ugyanakkor lassú csökkenés figyelhető meg a részvételi mutatókban az Egyesült Királyság (2004: 29%, 2013: 16,1%) valamint Szlovénia (2004: 16,2%, 2013: 12,4%) esetében.

¹¹ 2004 Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozásának éve.

1.számú táblázat: *A felnőttek tanulási folyamatokban való részvételi hajlandósága nemzetközi összehasonlításban (%)*

Ország/Év	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU 28	9,1	9,6	9,5	9,3	9,3	9,3	9,1	8,9	9,0	10,5
EU 27	9,2	9,6	9,5	9,3	9,4	9,3	9,1	8,9	9,0	10,5
Belgium	8,6	8,3	7,5	7,2	6,8	6,8	7,2	7,1	6,6	6,7
Bulgária	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,2	1,3	1,5	1,7
Csehország	5,8	5,6	5,6	5,7	7,8	6,8	7,5	11,4	10,8	9,7
Dánia	25,6	27,4	29,2	29,0	29,9	31,2	32,5	32,3	31,6	31,4
Németország	7,4	7,7	7,5	7,8	7,9	7,8	7,7	7,8	7,9	7,8
Észtország	6,6	6,0	6,5	7,0	9,7	10,5	10,9	11,9	12,7	12,6
Írország	6,1	7,4	7,3	7,6	7,0	6,3	6,8	6,8	7,1	7,3
Görögország	1,8	1,9	2,0	2,2	3,0	3,3	3,1	2,5	3,0	3,0
Spanyolország	4,8	10,8	10,6	10,6	10,6	10,6	11,0	11,0	11,0	11,1
Franciaország	6,0	5,9	6,4	6,1	6,0	5,7	5,0	5,5	5,7	17,7
Horvátország	1,9	2,1	2,9	2,4	2,2	2,3	2,2	2,3	2,4	2,9
Olaszország	6,3	5,8	6,1	6,2	6,3	6,0	6,2	5,7	6,6	6,2
Lettország	8,4	7,9	6,9	6,9	6,6	5,4	5,1	5,1	6,9	6,5
Luxemburg	9,8	8,5	8,2	7,0	8,5	13,4	13,4	13,6	13,9	14,4
Magyarország	4,0	3,9	3,8	3,6	3,1	2,7	2,8	2,7	2,8	3,0
Málta	4,3	5,2	5,5	5,9	6,2	6,1	6,0	6,4	6,9	7,5
Hollandia	16,4	15,9	15,6	16,6	17,0	17,0	16,6	16,7	16,5	17,4
Ausztria	11,6	12,9	13,1	12,8	13,2	13,8	13,7	13,4	14,1	13,9
Románia	1,5	1,6	1,3	1,3	1,5	1,5	1,3	1,6	1,4	2,0
Szlovénia	16,2	15,3	15,0	14,8	13,9	14,6	16,2	15,9	13,8	12,4
Finnország	22,8	22,5	23,1	23,4	23,1	22,1	23,0	23,8	24,5	24,9
Egyesült Kir.	29,0	27,6	26,7	20,0	19,9	20,1	19,4	15,8	15,8	16,1
Svájc	28,6	27,0	22,5	26,8	27,9	23,9	30,6	29,9	29,9	30,4
Törökország	-	-	1,8	1,5	1,9	2,3	2,5	2,9	3,2	4,0
Lengyelország	5,0	4,9	4,7	5,1	4,7	4,7	5,2	4,4	4,5	4,3
Litvánia	6,0	6,1	4,7	5,2	4,8	4,4	3,9	5,7	5,2	5,7
Portugália	4,2	4,1	4,2	4,4	5,3	6,4	5,7	11,5	10,5	9,7
Svédország	-	17,4	18,4	18,6	22,2	22,2	24,4	24,9	26,7	28,1
Szlovákia	4,3	4,6	4,1	3,9	3,3	2,8	2,8	3,9	3,1	2,9
Macedónia	-	-	2,3	2,8	2,5	3,3	3,2	3,4	4,0	3,5

Forrás: Eurostat 2013 adatai alapján saját szerkesztés

A táblázat adatai alapján vannak olyan országok is, melyek az Európai Unió mindenkorinál az évek során rendszeresen gyengébben teljesítettek a felnőttképzésben való részvétel tekintetében. Szembetűnő a különbség az EU28, valamint

Románia, Horvátország, Görögország és Bulgária mutatói között, mivel a 9%-os átlaggal szemben a felsorolt országokban minden évben jellemzően 1-3% körül alakul az oktatásban és képzésben való részvételi arány. Hasonló a helyzet Magyarország esetében is. Az Európai Unióhoz való csatlakozás évében a felnőtt lakosság 4%-a vett részt képzésben, vagy oktatásban. Arányuk az évek során néhány tized százalékot változott, míg számuk az össznépesség egészéhez mérten 2013-ban csupán 3%-ra tehető¹². Hazánk ilyen mutatókkal – Törökországgal, Macedóniával és Szlovákiával együtt – a sereghajtók között tudhatja magát.

A felnőttek képzésben való részvételi hajlandósága összefügg az adott ország gazdasági mutatóival: minél fejlettebb egy ország, annál többen tudnak és akarnak is tanulni. Befolyásoló hatással bír továbbá az állami finanszírozás mértéke, valamint annak konstrukciója is. A fejlett országokban az indirekt finanszírozás a jellemző, mely azt jelenti, hogy különböző formákban maga a tanuló kapja meg a támogatás összegét. Hazánkban – és a hasonló gazdasági fejlettséggel rendelkező országokban egyaránt – direkt finanszírozási formák kerültek bevezetésre, vagyis a támogatást nem az egyén, hanem a munkáltató vagy a képzést szervező intézmény részére juttatják el. Különbséget generál az is, hogy a fejlettebb országokban a hatékonyabb forráselosztás és irányítás érdekében a helyi hatóságok kezében van az irányítás, míg a fejletlenebb országokban centralizált módon történik mindez (FARKAS 2014a).

¹² Vö.: 2. számú táblázat: A felnőttképzésben való részvétel adatai Magyarországon (fő)

3.2 A felnőttkori tanulás magyarországi adatai

2.számú táblázat: *A felnőttképzésben való részvétel adatai Magyarországon (fő)*

Képzés jellege/ Év	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Szakmai alapképzés	2 584	1 269	3 970	7 135	7 448	4 799	3 991	7 978	3 772	4 851
OKJ szakképesítést adó képzés	89 155	68 129	81 980	85 130	103 818	81 193	106 553	113 851	116 505	152 017
Nem OKJ szakképesítést adó képzés	10 028	15 285	17 490	26 885	48 687	58 436	54 904	51 937	53 642	56 594
Szakmai továbbképzés	7 111	9 584	16 895	48 325	130 617	150 069	229 629	246 948	228 744	208 505
Hátrányos helyzetűek felzárkóztató képzése	240	93	611	539	579	2 818	3 152	1 678	2 914	5 019
Elhelyezkedést, vállalkozást segítő képzés	1 358	2 169	890	4 443	6 055	20 811	5 553	7 831	7 055	8 904
Hatósági jellegű képzés	3 466	3 766	11 660	35 126	30 854	23 484	42 855	48 052	50 991	51 256
Nyelvi képzés	4 075	10 224	29 387	35 327	58 061	77 765	96 634	95 673	70 449	128 219
Általános felnőttképzés	4 850	7 887	29 946	44 482	41 655	50 657	76 635	77 469	63 186	85 602
Informatikai képzés	-	-	-	-	25 702	21 091	31 724	68 548	26 956	46 308
Egyéb	-	-	-	5	92	708	957	495	898	1 687
Összesen	122 867	118 406	192 829	287 397	453 568	491 831	652 587	720 460	554 663	748 962

Forrás: OSAP 2013 adatai alapján saját szerkesztés

A 2. számú táblázat segítségével áttekinthetjük a magyarországi felnőttképzés piacára jellemző részvételi adatokat. Az adatok éves bontásban, a képzés jellegének vonatkozásában jelennek meg, és összességében mutatják a férfiak és a nők részvételét. Ezek az adatok csupán a képzésbe beiratkozott felnőttek számát mutatják, és nem foglalják magukba a képzések lebonyolítása közben kimaradó jelentkezőket.

Ha a táblázat alján feltüntetett összesített eredményeket nézzük, majd megvizsgáljuk azokat a szakképesítések tükrében, a következő tendencia rajzolódik ki: éves viszonylatban megállapíthatjuk, hogy 2006 és 2011 között jelentős mértékű volt a növekedés aránya, valamint 2013-ban majdnem 750.000-en iratkoztak be valamilyen képzésbe. Szakmai alapképzésekre 2007-ben, 2008-ban és 2011-ben iratkoztak be legtöbben, míg 2005-ben a legkevesebben. A szakmai alapképzés fogalmán belül érdemes különbséget tenni az iskola keretein belül és az azon kívül folyó szakképzés között. Az iskolarendszerű képzéseket az állam által elismert köz- és felsőoktatási intézmények biztosítják, így a jelentkezők tanulói jogviszonyban állnak a képzőintézménnyel. Az iskolarendszeren kívüli képzéseken csak azok vehetnek részt, akik betöltötték tankötelezettségi életkorukat, és nem rendelkeznek tanulói jogviszonnyal. Hazánkban körülbelül az ezredforduló első néhány évéig az iskolarendszerben megszerezhető szakképesítések iránt érdeklődtek többen (KÖPECZI 2006). Ekkor azonban növekedni kezdett azoknak a száma, akik iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben állam által elismert szakképesítést szereztek. Ez a tendencia az évek során nem változott, ugyanis iskolarendszeren kívül minden évben kétszer többen szereznek OKJ-s bizonyítványt, mint iskolarendszerű képzésben (FARKAS 2014a).

Az OKJ szakképesítést nyújtó képzések 2008-ban, valamint 2010 és 2013 között voltak a legnépszerűbbek, ugyanis ezekben az években százezernél is több felnőtt iratkozott be ilyen jellegű képzésekre. A szakmai továbbképzések mellett ilyen jellegű kurzusokon vesznek részt a legtöbben. Ezek a képzések az Országos Képzési Jegyzékben szerepelnek, mely tartalmazza az állam által elismert szakképesítéseket, és az azokra vonatkozó valamennyi adatot.¹³ Egy 2012-ben végzett felmérés alapján a legnépszerűbb

¹³ Az Országos Képzési Jegyzékbe tartozó állam által elismert szakképesítéseket a 150/2012 (VII.6.) kormányrendelet tartalmazza. A rendeletben feltüntetett iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli OKJ-s képzéseket 2013. szeptember 1-je óta lehet indítani. Az OKJ-ban jelenleg 485 szakképesítés és szakképesítés ráépülés, valamint 147 rész-szakképesítés szerepel. Mivel ezekért a képzésekért az állam

OKJ-s végzettséget adó képzések között volt például a CNC-forgácsoló, a szociális gondozó és ápoló, valamint a szakács. A munkaerőpiacon a legkeresettebb végzettségek között tartották számon a targoncavezetőt, a CNC-forgácsolót és a pályázatrót (Eduline 2012). A statisztika szerint azok a képzések, melyek nem tartoznak az államilag elismert szakképesítések körébe¹⁴, az utóbbi években váltak népszerűbbé. 2009 óta ötvenezer főnél is többen jelentkeztek ilyen előadássorozatokra.

Elemzésünk következő csoportját a hátrányos helyzetben élő felnőttek adják. Ők általában alacsony iskolai végzettséggel (8 osztályos általános iskola), elhelyezkedéshez alkalmatlan végzettséggel rendelkeznek, és nem tudnak tartós bevételi forrást biztosítani maguknak. Ebbe a csoportba sorolhatjuk még többek között a pályakezdő munkanélkülieket, az időskorú munkanélkülieket, a hátrányos helyzetű térségben élőket, a munkanélküli nőket, az egészségkárosodottakat vagy a fogyatékosokat, a romákat, valamint a börtönviselteket. A hátrányos helyzetben élők visszaintegrálása a társadalomba legkönnyebben oktatásuk és képzésük révén lenne megvalósítható, azonban ez – a statisztika alapján – Magyarországon nem optimálisan megoldott (MAYER 2009). Csupán néhány száz, esetleg pár ezer résztvevővel számolhatunk az ilyen, hátrányos helyzetűek felzárkóztatását célzó képzéseken, amely a többi képzés mellett elenyészőnek bizonyul.

Egy másik képzési csoport a vállalkozást és elhelyezkedést segítő tanfolyamoké. Ezek olyan tréningek, melyek keretein belül különböző készségfejlesztés (pl. kommunikációs készség) folyik, valamint a résztvevők megtanulhatják a vállalkozás indításához és működtetéséhez kapcsolódó alapismereteket is. Az ilyen jellegű képzések általában kiegészítő szolgáltatásként jelennek meg egy szakképzéshez kapcsolódva, és így növelik a képzésekből kikerülő esélyeit a munkaerőpiacon (Palló 2013). Az említett képzésre minden évben kevesen jelentkeztek, csupán 2009-ben figyelhetünk meg kiugróan magas számot (több mint 20.000 fő). 2011-ben és 2012-ben azonos arányt figyelhetünk meg, ugyanis ezekben az években valamivel több, mint 7.000 jelentkezővel

garanciát vállal, magas munkaerő-piaci presztízzsel rendelkezik, így egyre népszerűbbé válnak a képzési piacon (FARKAS 2013a). (Lásd: 3. számú és 4. számú ábra)

¹⁴ A felnőttképzési törvény a nem OKJ-s, egyéb szakmai képzéseket a következőképpen definiálja: „*olyan, államilag el nem ismert szakmai végzettség megszerzésére irányuló képzés, amely valamely foglalkozás, munkakör vagy munkatevékenység végzéséhez szükséges kompetencia megszerzésére, fejlesztésére irányul*” (2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről).

számolhattak a képző intézmények, míg 2013-ban majdnem 9.000 felnőtt vett részt ilyen jellegű képzéseken.

A hatósági jellegű képzéseket meghatározott céllal szervezik meg, így tartalmuk minden esetben az előírásokat követi. Ilyen képzések lehetnek például a vasúti, közúti áru fuvarozási, hajózási, hírközlési vezetői engedélyek és bizonyítványok¹⁵ (Palló 2013). A táblázat alapján megállapítható, hogy 2007-től megnövekedett az ilyen jellegű képzésekre jelentkezők száma, és 2012-ben, valamint 2013-ban már 51.000 főnél is többen szerettek volna hatósági bizonyítványt szerezni.

Hazánkban a nyelvi kurzusok igen népszerűnek bizonyulnak. 2013-ban több mint 128.000-en iratkoztak be ilyen jellegű képzésekre¹⁶. Természetesen a fennmaradó évek átlaga sem elhanyagolható, mivel számos esztendőben a 70.000 főt is meghaladó létszám volt a jellemző.

Az általános felnőttképzés¹⁷ 2013-ban vonzotta leginkább a résztvevőket, ekkor ugyanis több mint 85.000-en vettek részt ilyen jellegű képzéseken. 2007 óta a tanuló felnőttek száma folyamatosan negyvenezer fő feletti és egy évről évre növekvő tendenciát figyelhetünk meg a részvétel kapcsán. Általános felnőttképzés keretein belül készségfejlesztés, általános, szakmákhoz nem kötődő ismeretek elsajátítása folyik, melyek segítségével szélesebb látókörrel felruházott felnőttek lépnek vissza az életbe,

¹⁵ „Jogszámban szabályozott tartalmú és célú olyan, az Országos Képzési Jegyzékben (a továbbiakban: OKJ) nem szereplő képzés megszerzésére irányuló képzés, amelynek eredményeként dokumentum kiadására kerül sor, és e dokumentum hiányában jogszámban meghatározott tevékenység, munkakör nem folytatható, nem tölthető be, vagy tevékenység, munkakör a képzést megelőző szakmai szinthez képest magasabb követelményeknek megfelelően folytatható, tölthető be, vagy a dokumentum a képzésben részt vevő számára a képzést megelőző állapothoz képest többlet jogosultságot biztosít jogszámban meghatározott tevékenység, munkakör végzésével, betöltésével összefüggésben” (2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről 2.§).

¹⁶ A nyelvi képzések esetében a 2013-as év részvételi adata kiugróan magas a többi évhez képest, amely többek között a TÁMOP 2.1.2-nek köszönhető (a koncepcióról az ötödik fejezetben olvashat bővebben). A 2. számú és a 4. számú ábra is alátámasztja, hogy 2013-ban az Európai Unió nyújtotta támogatási formában tanult a legtöbb felnőtt.

¹⁷ Az általános képzés fogalmát a felnőttképzési törvény a következőképpen határozza meg egyéb képzés megnevezéssel: „olyan képzés, amely az általános műveltség növelését, megnevezhető szakképzéshez, szakmai végzettséghez vagy nyelvi képzettséghez nem köthető kompetenciák fejlesztését célozza, hozzájárul a felnőtt személyiségének fejlődéséhez, a társadalmi esélyegyenlőség és az állampolgári kompetencia kialakulásához” (2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről 2.§).

valamint a munkaerőpiacra. Érthető ez többek között a kultúra, a gazdaság, a politika, a média vagy az informatika területére (SZ. TÓTH 2013).

A számítástechnikai képzésekre vonatkozóan 2008-tól van adatunk. Ekkor több mint 25.000-en vettek részt ilyen jellegű órákon. Legnagyobb számban 2011-ben, majdnem 69.000-en jelentkeztek informatikai kurzusokra, de 2013-ban is több mint 46.000-en tanultak ilyen jellegű képzések keretein belül¹⁸.

A táblázat utolsó részében összesítve tüntettem fel az okleveles könyvvizsgáló képesítés megszerzésére irányuló képzésekben, a megváltozott munkaképességűek részére szervezett képzésekben, valamint a bemeneti kompetenciára felkészítő képzésekben (szakmai képzések megkezdéséhez meghatározott elméleti és gyakorlati tudáselemek) résztvevők számát (Palló 2013). Ilyen képzéseken összességében elenyésző számban vettek részt felnőttek. Például 2007-ben csupán 5-en, és 2008-ban is csak 92-en. 2013-ban jelentkeztek a legtöbben, de ez a szám is alig haladja meg az 1.600 főt.

Összességében megállapíthatjuk, hogy Magyarországon a szakmai továbbképzések, valamint az állam által elismert szakképesítést nyújtó képzések a legnépszerűbbek a felnőttek körében.¹⁹ A legkevesebb résztvevő az egyéb kategóriában, és a hátrányos helyzetű felnőttek számára szervezett felzárkóztató jellegű képzések esetében figyelhető meg.

¹⁸ A TÁMOP 2.1.2 keretein belül nem csupán nyelvi, hanem informatikai kurzusokra is jelentkeztek a felnőttek. Érdekes megfigyelni, hogy a nyelvi kurzusokhoz képest a felnőttek csak egy töredéke vett részt számítástechnikai képzéseken: 2013-ban például nyelvi kurzuson közel 130.000 fő, míg informatikai képzésen kicsivel több, mint 46.000 fő tanult.

¹⁹ Vö.: 3. számú ábra: A költségviselők megoszlása képzés jellege szerint a magyarországi felnőttképzés területén (fő) és 4. számú ábra: A költségviselők megoszlása képzés jellege szerint a magyarországi felnőttképzés területén (fő)

4 A tanulási motiváció és a tanulást akadályozó tényezők

4.1 A tanulás megítélése Magyarországon

A tanulás megítélése a magyar társadalomban változó, az azonban bizonyos, hogy a tanuláshoz nem társul tartósan pozitív attitűd²⁰. Ez magyarázható egyrészt a szociokulturális háttérrel. Mivel a társadalom, melyben az emberek élnek és a család, melyben szocializálódnak²¹ nem preferálják kellő mértékben a tanulást, már gyerekkorban rögzülnek azok a művelődési folyamatokkal kapcsolatos beállítódások, melyek a fiatalokra és a felnőttekre egyaránt jellemzőek lesznek a későbbiekben is. Ezt a jelenséget tovább erősítheti az oktatási rendszer, mivel az iskola nem elég érdekes, nem tudja felkelteni és fenntartani a tanulás iránti vágyat, illetve nem veszi figyelembe a gyermekek befogadóképességét. Ugyanakkor a tanulás szempontjából különösen fontos lenne, hogy az emberek megfelelő motivációs háttérrel rendelkezzenek, mivel a motiváció döntő jelentőségű a tanulásban. Ezt viszont „*erőteljesen befolyásolják azok a hitek, hiedelmek, meggyőződések, amelyek a tanuláshoz és a tudáshoz kapcsolódnak*” (HORVÁTH 2011:19). Ezeket a rögzült nézeteket igen nehéz megcáfolni, átformálni, és helyettük egy, a tanulási folyamatokat előnyben részesítő szemléletet kialakítani. Magyarországon az emberek többsége szűk keretek között értelmezi a tanulás fogalmát, így ennek megfelelően elsősorban iskolai rendszerhez kötik azt és annak definícióját nem feltétlen terjesztik ki a nem formális és az informális környezetben folytatott információszerzésre. Mindebből következik, hogy az élethosszig tartó tanulás elve sem mindenki által elfogadott teória. Problémákat vet fel, hogy a közoktatás által indukált egyenlőtlenségek nem válnak megoldhatóvá a felnőttképzési rendszerben sem. Ez többek között azt jelenti, hogy az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező felnőttek kisebb eséllyel vesznek részt a felnőttképzésben, mint az akár felsőfokú végzettséggel rendelkező társaik. Ennek a jelenségnek több kiváltó okát is fellelhetjük. Minél több időt tölt valaki formális oktatási keretek között, valamint az az idő minél eredményesebben

²⁰ Az attitűd „*érzelmileg színezett véleményrendszer, beállítódás a tárgyak, dolgok, események, jelenségek, elvek, személyek értékelése rokonszenves vagy ellenszenves dimenziók szerint*” (SOÓSÉ 2003:6).

²¹ „*A szocializáció a társadalomba való beilleszkedés folyamata, amelynek során az egyén megtanulja megismerni önmagát és környezetét, elsajátítja az együttműködés szabályait, a lehetséges és elvárt viselkedésmódokat*” (BAGDY 1977:11). A tanulás élethosszig való kiterjesztésének következtében már nem csak gyermekkorban (elsődleges), hanem felnőttkorban (másodlagos) is beszélhetünk szocializációról, melyet a folyamatosan változó környezethez való alkalmazkodás hívott életre (ZRINSZKY 2008).

telik el, annál valószínűbb, hogy a későbbiekben ismételt tanulási folyamat részesévé fog válni. Magyarázatként szolgálhat az is, hogy a magasabban kvalifikált személyek magasabb motivációs szinttel rendelkeznek, több forrásból – munkahely, család – számíthatnak támogatásra és könnyebben tudják finanszírozni tanulmányaikat (HORVÁTH 2011).

4.2 A tanulási motivációk

A motiváció fogalmának meghatározásával, annak átfogó vizsgálatával kapcsolatban már számos elmélet és paradigma született. Az 1960-70-es években a behaviorista modell volt elfogadott, mely szerint a tanulás ingerek és válaszok interakciójának következménye, így a cél az, hogy maximalizálásra kerüljön a helyes válaszok száma, valamint minimalizálják a hibák megjelenési esélyét. Ebben a modellben a motiváció fogalma még nem kapott helyet. Később, az 1970-80-as években megszületett a kognitív modell, amely már figyelembe vette a tanuló előzetes tudását, valamint kialakult kognitív²² sémáit²³, és összefüggést keresett ezek, valamint az újonnan megszerzett tudás tárolásának módjai és lehetőségei között. Ezek „*a korai kognitív elméletek a tanulásra mint a memória strukturálására és átstrukturálására helyezték a hangsúlyt*” (BENCSIK-TRUNKOS 2012:2). A későbbi metakognitív szemlélet elfogadtatta, hogy a tanulónak fontos szerepe van magában a tanulási folyamatban. A modell szerint a tanulási motiváció a világ megfelelő és racionális síkon mozgó értelmezésével áll összefüggésben, valamint azzal, hogy a tanulók hogyan viszonyulnak saját cselekedeteik eredményeihez, azok következményeihez. A 2000-es években Ryan és Deci a belső motivációt, mint az egyénhez szorosan hozzátartozót definiálta, mely arra irányul, hogy a világról minél többet tudjon meg. A belső motivációval rendelkező személy külső motiváció nélkül is könnyedén elkezd, illetve folytat egy adott tanulási folyamatot. Az ilyen jellegű motivációval rendelkező tanuló magát az információszerzési folyamatot éli meg jutalomként, és kisebb-nagyobb akadályok esetén sem adja fel céljait. Wlodkowski

²² „*Megismerő, megismerésre vonatkozó tudattartalom. A világ (benne más emberek és a magunk) dolgainak, jelenségeinek, megnyilvánulásainak a megismerése során tudatunkba beépül az az ítélet is, amelyet a dolgok (benne a saját magunkról való tudásunk, az én, a self) hozzánk fűződő viszonyáról, jelentőségéről alkotunk*” (SOÓSNÉ 2003:22).

²³ „*Mentális egység, a korábban megszerzett ismereteink elraktározott lényege, formája, mely struktúrákba szerveződve képezi tudásunkat, előhívható emlékeinket. Ránk jellemző sémáink határozzák meg a további információk észlelését, értelmezését és beépülését*” (SOÓSNÉ 2003:31).

szerint az emberekben az iránt alakul ki belső motiváció, ami kedvezően hat szellemi és fizikai mivoltukra (BENCSEK-TRUNKOS 2012). Jurisevic és munkatársai úgy tartják, hogy „a dicséret, az osztályzat, a büntetés elkerülése, a társas elismerés például külső, a tudás elérése, a tanulás öröme pedig belső motivációs forma” (BENCSEK-TRUNKOS 2012:3).

„A motiváció tevékenységre készítetű belső feszültség, ami irányát tekintve mindig kettős: vagy valami kellemetlen elkerülése..., vagy valami kíváncsnak az elérése a cél.” (BÁTHORY 1985:46) Az ember minden cselekedetében megmutatkozik az a kettősség, amire motiváció fogalmában Kozéki Béla utal. Legyen szó egy bevásárlásról, hogy valami finomat tudjunk főzni, vagy éppen egy nemkíváncsn orvos vizsgálatról, hogy megelőzzük egy komolyabb betegség kialakulását. Nincsen ez másképpen a tanulás esetében sem. Ha egy régóta vágyott célként lebeg előttünk, hogy diplomát vagy egy szakmát szerezzünk, biztosan motiváltak leszünk arra, hogy beiratkozzunk a megfelelő iskolába. Ugyanilyen motiváltakká válhatunk akkor is, ha egy nemkíváncsn munkahelyi elbocsátást szeretnénk kiküszöbölni, és beiratkozzunk egy továbbképzésre.

Azonban motiváció és motiváció között is van különbség, mivel azokat többféleképpen is csoportba sorolhatjuk. A legismertebb csoportosítás a következő: habituális/tartós és aktuális motiváció, valamint primer és szekunder motiváció. A habituális motivációt egy bizonyos célkitűzés határozza meg. Azt jelöli, hogy egy adott dolog (például új ismeretek elsajátítása) irányába milyen általános érdeklődéssel fordul az ember. Az aktuális motiváció kialakulásakor nem szükséges általános érdeklődésnek fennállnia. Ekkor ugyanis egy váratlan esemény, vagy élmény váltja ki a cselekvést az egyénből. Az elsődleges motiváció esetében ugyan úgy, mint a tartós motivációnál is, az elérni kívánt cél ösztönzi cselekvésre az egyént. A másodlagos motiváció kialakulásának az oka lehet például – hasonlóan, mint az aktuális motivációnál is – egy érdekes téma vagy az ahhoz kötődő érdekeltségünk (KOLTAI–ZRINSZKY 2008).

A motiváció fogalmával összefüggésben érdemesnek tartom az intrinzik és az extrinzik motívumok fogalmának értelmezését. Az intrinzik motívumok esetében „*maga a tevékenység bír jutalmazó értékkel*” (DÉMUTH 2009:10), így annak elvégzése nem jelent különösebb problémát. Ennek megfelelően ezek a fajta motívumok az ember egész életét végigkísérik, így az intrinzik módon motivált cselekedetek elvégzése minden esetben pozitív érzéseket indukál a személyben. Ezzel szemben az extrinzik motívumok csak egy meghatározott ideig hatnak ösztönzően az egyénre. Ilyen hatása lehet egy vonzó jutalom megszerzésének, vagy egy nem kíváncsn büntetés elkerülésének (DÉMUTH 2009).

4.3 A tanulást akadályozó tényezők

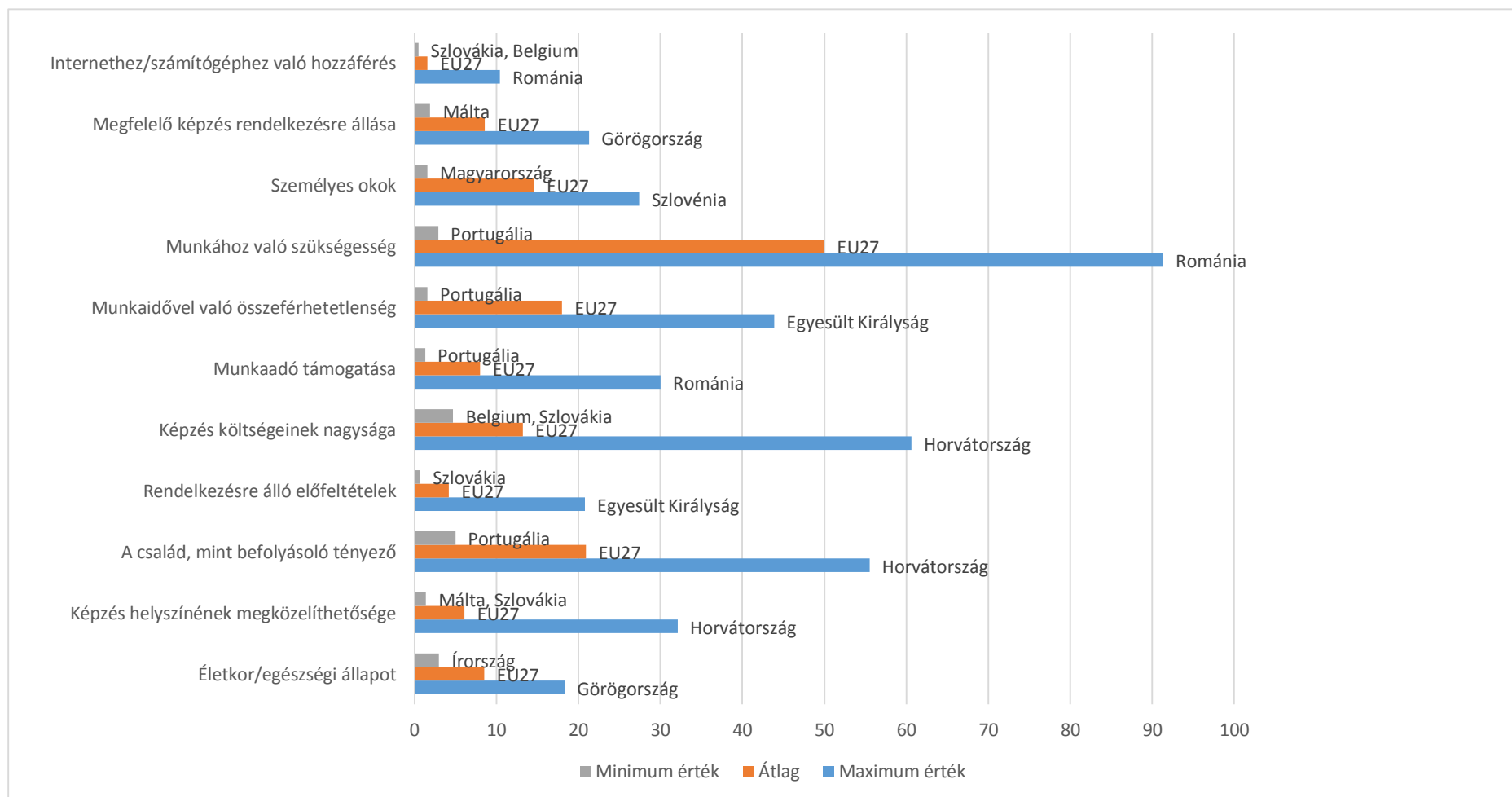
A 1. számú ábra segítségével megismerkedhetünk néhány olyan tényezővel, melyek befolyásolhatják a felnőttoktatásban és –képzésben való részvételt²⁴. A feltüntetett adatok egy 2011-ben lefolytatott Eurostat²⁵ adatfelvétel eredményeit tükrözik. A táblázatban minden tényezőhöz a legkisebb és a legnagyobb értéket, valamint az Európai Unió 27 tagállamának átlagát rendeltem hozzá²⁶. A megkérdezett felnőttek véleménye szerint az egészségi állapot és az életkor, az internethez és számítógéphez való hozzáférés lehetősége, valamint az igényeket nem kielégítő képzések jelenléte, mint befolyásoló tényezők, egyik országban sem haladják meg a 23%-ot. Ez azt jelenti, hogy a kutatás eredményei alapján összességében ezek befolyásolják legkevésbé a felnőttkori tanulásban való részvételt. A legmagasabb értéket, 91,3%-ot Románia képviseli. Itt nyilatkoztak legtöbben úgy, hogy munkájuk ellátásához nincsen szükségük további tanulásra. Ha megfigyeljük az adatokat, Románia nem csak ebben a kategóriában reprezentálja a legmagasabb értéket. A munkaadók támogatásának a hiánya (30%), valamint az internethez és a számítógéphez való hozzáférésnek a nehézségei (10,4%) is Romániában a legjellemzőbbek. Horvátország esetében is három tényezőt tudunk kiemelni, melyekben élen jár: a családot, mint a tanulást akadályozó tényezőt (55,5%), a képzés helyszínének megközelíthetőségi nehézségeit (32,1%), valamint a képzéshez kapcsolódó költségek nagyságát (60,6%). Ugyanakkor Portugália a legalacsonyabb értékekkel tűnik ki több helyen is: a megkérdezettek szerint a tanulás munkához való szükségessége 2,9%-ban, a tanulás munkaidővel való összeegyeztethetetlensége 1,6%-ban, a munkaadók felől érkező támogatás 1,3%-ban, és a család 5%-ban befolyásolja a tanulásban való részvételt.

²⁴ Az adatfelvétel az Európai Unió tagországait érintette.

²⁵ Az Eurostat az Európai Unió tagországaiban végzett adatfelvételek alapján olyan statisztikákat közöl, melyek lehetővé teszik a tagállamok összehasonlítását (Eurostat).

²⁶ További adatokat az országokra lebontva a következő címen olvashat: [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/File:Obstacles_to_participation_in_education_and_training_2011_\(1\)_\(%25\)_YB14_I.png](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/File:Obstacles_to_participation_in_education_and_training_2011_(1)_(%25)_YB14_I.png)

1.számú ábra: Az oktatásban és képzésben való részvételt akadályozó tényezők megoszlása a felnőtt lakosság körében (%)

Forrás: Eurostat 2011 adatai alapján saját szerkesztés

Amennyiben az Európai Unió átlagokat vesszük górcső alá, igen változatos tendenciát figyelhetünk meg. A kutatás szerint tanulási folyamatokban leginkább azért nem vesznek részt a válaszadók, mert munkájuk kielégítő elvégzéséhez nincsen szükségük tudásuk bővítésére (50%). A második leginkább befolyásoló tényező a család, mivel a megkérdezettek 20,9%-ának családja mellett nincsen tanulásra fordítható szabadideje. Az Európai Unió tagállamainak átlaga alapján legkevesbé a számítógép és az internet hiánya nehezíti meg a felnőttek tanulási folyamatokban való részvételét (1,6%).

A táblázatban felsoroltak mellett még számtalan tényező befolyásolhatja a felnőttek tanulással kapcsolatos motivációjának szintjét. A felnőtt számára fontos, hogy a tanulás célja világos és megvalósítható legyen, ne tűnjön túl távolinak. Pozitívan hat, ha erőfeszítéseivel kapcsolatban minden esetben visszajelzést kap, ugyanis ez motiválja még inkább arra, hogy tovább folytassa a tanulást. A felnőttek nem szimpatizálnak az olyan oktatókkal, akik gyerekként kezelik őket, és nem egyenrangú partnerként. Azt sem kedvelik, ha nem veszik figyelembe élettapasztalataikat, már meglévő tudásukat, vagy azt, hogy ők munka és család mellett, szabadidejükben tanulnak. Mindezek mellett a rossz csoportlétkör, vagy a túlzott versenykényszer is negatívan hathat a felnőttek teljesítményére és motivációjára. (KOLTAI-ZRINSZKY 2008) A felnőttek tanulásukban általában önirányítók, ezért szeretnek függetlenül dönteni arról, hogy mikor, mit, hol, milyen módszerekkel és milyen intenzitással tanuljanak. Ugyanakkor vannak olyan felnőttek is, akik nincsenek birtokában az önálló tanulást feltételező kompetenciáknak. Az ő esetükben *„leggyakoribb akadályként a mechanikus tanulást, az információk reprodukálását, a felszínes megértést, az összefüggések fel nem ismerését, a részinformációk önmagukban való megítélését”* (SZ. MOLNÁR) említik. Az is negatív hatással lehet, ha úgy érzik, magukra vannak hagyva a tanulási folyamat során. Az információszerzési folyamat akkor lesz a legeredményesebb, ha az előttük álló feladat – vagyis a tanulás – kivitelezhetőnek tűnik, azzal konkrét problémájuk válik megoldhatóvá, és rögtön hasznosítható tudás birtokosai lesznek (SZ. MOLNÁR).

5 A magyarországi felnőttképzés rendszere

5.1 A 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről

A felnőttképzés mennyiségi és minőségi jellemzőire alapvetően hatást gyakorol a mindenkor jogi szabályozás, ami ösztönözheti, esetleg gátolhatja a felnőttképzésben való részvételt. Az iskolarendszeren kívüli képzések szervezésére, lebonyolítására és azok zárására vonatkozó rendszer és jogi háttér a közelmúltban gyökereiben megváltozott. A felnőttképzés első törvényi szabályozására 2001-ben került sor. A *2001. évi CI. felnőttképzési törvényt* 2013. szeptember 1-től a *2013. évi LXXVII. törvény* váltotta fel. Míg korábban, az első törvény értelmében a felnőttképzés egész területe szabályozás alatt állt, addig az új törvény csak az abban meghatározott négy képzési körre vonatkozóan tartalmaz előírásokat. A négy képzési körbe az alábbiak tartoznak: állam által elismert, OKJ-ban szereplő szakképesítések²⁷, támogatott egyéb szakmai képzések, általános nyelvi képzések²⁸ és támogatott egyéb nyelvi képzések²⁹, valamint támogatott egyéb képzések. Tehát az új felnőttképzési törvény hatálya alá csak azok a képzések tartoznak, melyekért az állam minőségi garanciát vállal és/vagy általa támogatott formában valósulnak meg (FARKAS-HENCZI 2014). Támogatott képzésnek minősül minden olyan képzés, mely részben vagy egészben központi költségvetésből, vagy Európai Unió forrásból kerül megszervezésre, függetlenül attól, hogy a támogatás összegét a képzést lebonyolító intézmény, a munkáltató, vagy a tanuló felnőtt kapja (FARKAS 2014b). Fontos továbbá kiemelni, hogy a felnőttképzési törvényben foglaltak csak azokra a felnőttképzést folytató intézményekre vonatkoznak, amelyek hatósági engedély³⁰ birtokában működnek. Azok a képzések, melyek szabályozása nem tartozik a törvény hatálya alá, szabad piaci képzésként indíthatók³¹ (BERTALAN-RETTEGI 2014).

²⁷ Körébe a hatályban lévő Országos Képzési Jegyzékben feltüntetett szakképesítések megszerzésére irányuló képzések tartoznak (BERTALAN-RETTEGI 2014).

²⁸ „Az Európa Tanács Közös Európai Referenciakeretben ajánlott hatfokozatú rendszer szintjeiben megfogalmazott követelmények teljesítésére irányuló, további kimeneti szintekre osztott nyelvi képzés” (2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről 2.§).

²⁹ „Bármely szakterületre kiterjedő szaknyelvi képzés” (16/2014. (IV. 4.) NGM rendelet 1.§).

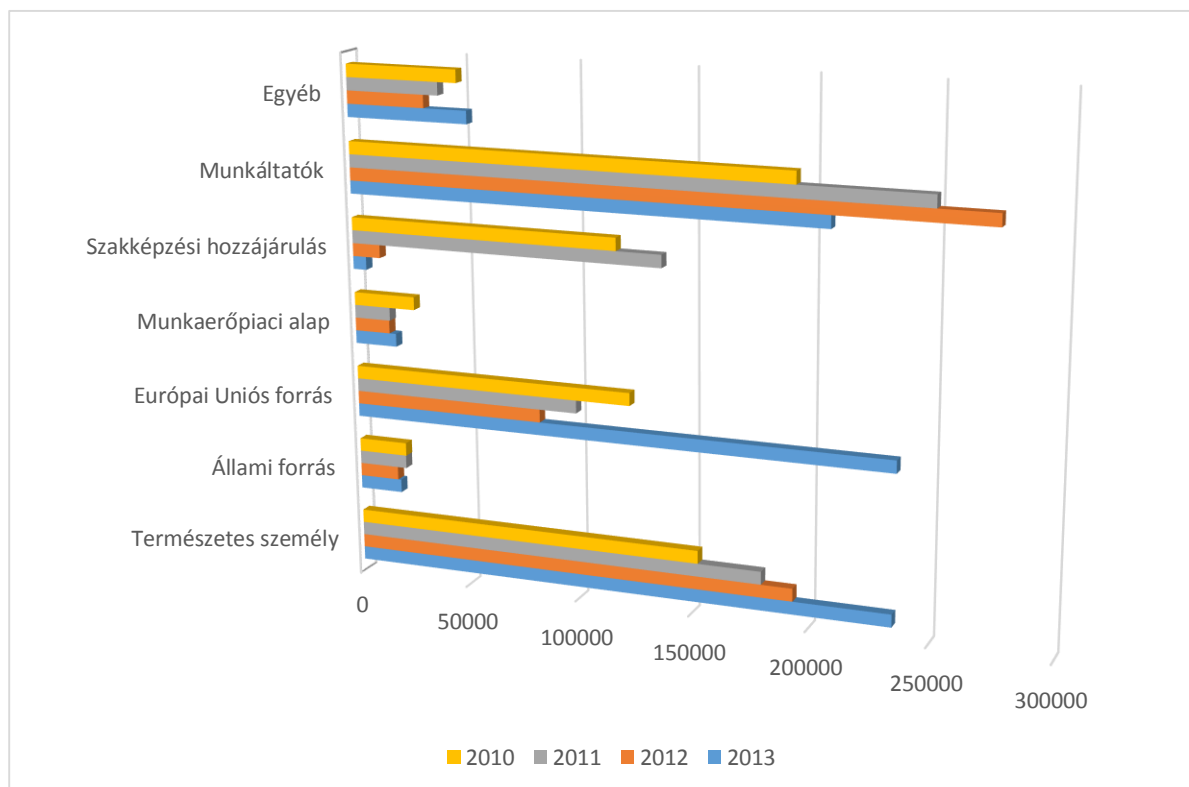
³⁰ A hatósági engedély birtokában történő működés több előnyt is biztosít a felnőttképzési intézmények számára: képzéseik áfa mentesek lehetnek, hazai illetve Európai Unió támogatásokat vehetnek igénybe, valamint nagyobb presztízssre tehetnek szert a tanulni vágyó felnőttek körében (PÁSZTOR 2014).

³¹ Az ilyen képzések esetében is elvárás a statisztikai adatszolgáltatás (OSAP) teljesítése (FARKAS 2014a).

5.2 A hazai felnőttképzési rendszer finanszírozási mutatói

Az új felnőttképzési törvény kapcsán fontos megemlíteni a finanszírozást, amely „a felnőttképzési rendszer működtetésének és működésének legfontosabb szakmapolitikai szabályozóeszköze” (FARKAS 2014a:1). A finanszírozásban domináns szerepet tölt be az állam, a vállalatok, az Európai Unió és az egyének (FARKAS 2014b).

2.számú ábra: A magyarországi felnőttképzés finanszírozási forrásai (fő/év)

Forrás: OSAP adatai alapján saját szerkesztés

A 2. számú ábra 2010 és 2013 között ismerteti a hazai finanszírozási mutatókat a felnőttképzés területén. A 2013. évi LXXVII. felnőttképzési törvény 23.§ (1.) határozza meg, hogy a hatálya alá tartozó képzések milyen támogatási forrásból valósulhatnak meg. Ilyen forrás lehet a központi költségvetés, az Európai Unió által nyújtott források és a szakképzési hozzájárulás egy bizonyos része (FARKAS 2014b).

A munkaadók két lehetőség közül választhatnak, ha munkavállalóik képzéséről szeretnének gondoskodni. Vagy saját bevételeik terhére, vagy a szakképzési hozzájárulás saját munkavállalók képzésére fordítható részéből finanszírozzák alkalmazottaik taníttatását (FARKAS 2014b). A 2. számú táblázat adatai alapján könnyű belátni, hogy a munkaadók saját bevételeikből történő képzésfinanszírozása 2013 kivételével minden évben kiemelkedik. 2012-

ben például több, mint 274.000 fő képzési költségét vállalták fel. A szakképzési hozzájárulás esetében szignifikáns különbség figyelhető meg a 2010-2011-es és a 2012-2013-es adatok között. Ez többek között a törvényi változásoknak tudható be, ugyanis 2012 január 1-től a 2011. évi CLV. törvény a szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról lépett hatályba. Míg a 2003. évi LXXXVI. törvény a szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról lehetővé tette, hogy a munkáltatók a szakképzési hozzájárulás egy bizonyos hányadát³² saját munkavállalók képzésére fordítsák, addig a 2011. évi törvény ezt megszüntette. A jogszabályt 2012 év végén ismét átalakították, és új előírásokkal, de visszaállították a régi rendszert. „A szakképzési hozzájárulás bruttó összege továbbra is az egészségbiztosítási és munkaerő-piaci járulékalap 1,5 százaléka” (FARKAS 2014b:159), ugyanakkor saját munkavállalók képzésére csak azok a vállalatok vehetik igénybe a hozzájárulás képzésre fordítható 16,5 %-át, amelyek minden hónapban minimum 45 fő diák gyakorlati képzését vállalják tanulószerveződés megkötése mellett. A törvény előírásainak a munkaadók csak egy vékony rétege tud megfelelni, így erősen korlátozva van a szakképzési hozzájárulás saját munkavállalók részére fordítható összegének felhasználási lehetősége (FARKAS 2014b).

A munkáltatók mellett minden évben maguk a felnőttek fizetik legtöbbször saját képzéseik költségét. Esetükben az átlag évről-évre növekszik, így 2010-2014 között 152.000 forról majdnem 235.000 főre emelkedett számuk a finanszírozók között. Köztük vannak olyanok, akik extrinzik motiváció hatására iratkoznak be egy képzésbe, de nagyobb számban vannak azok, akik felismerve a tanulás pozitív externáliáit³³, saját boldogulásuk érdekében kezdenek el tanulni. Újjonnan szerzett ismereteik elősegítik munkaerőpiacon való helytállásukat, így befektetésük hosszútávon jövedelmezőnek bizonyul (FARKAS 2014b).

A 2. számú ábra jól szemlélteti, hogy az állami források, mint a központi költségvetés oktatásra és képzésre elkülönített része, valamint a Munkaerőpiaci Alap³⁴ támogatja legkisebb mértékben a felnőttek formális keretek között létrejövő képzését és oktatását. Míg állam által biztosított forrásokból 2010-ben és 2011-ben tanulhattak a legtöbbször, több mint 21.000-en,

³² A szakképzési hozzájárulási kötelezettség „a bruttó bértömeg 1,5%-a volt, amelynek a kis- és középvállalkozások a 60 százalékát, egyéb gazdasági szereplők pedig az egyharmadát használhatták fel saját dolgozók képzésére” (FARKAS 2014b:159).

³³ Az externália „egy gazdasági szereplő tevékenysége következtében felmerülő káros (negatív externália) vagy előnyös (pozitív externália), nem szándékkal okozott, hatás(ok), amely(ek) piaci ellentételezés nélkül befolyásolják egy másik gazdasági szereplő helyzetét” (RENDEK 2011:7).

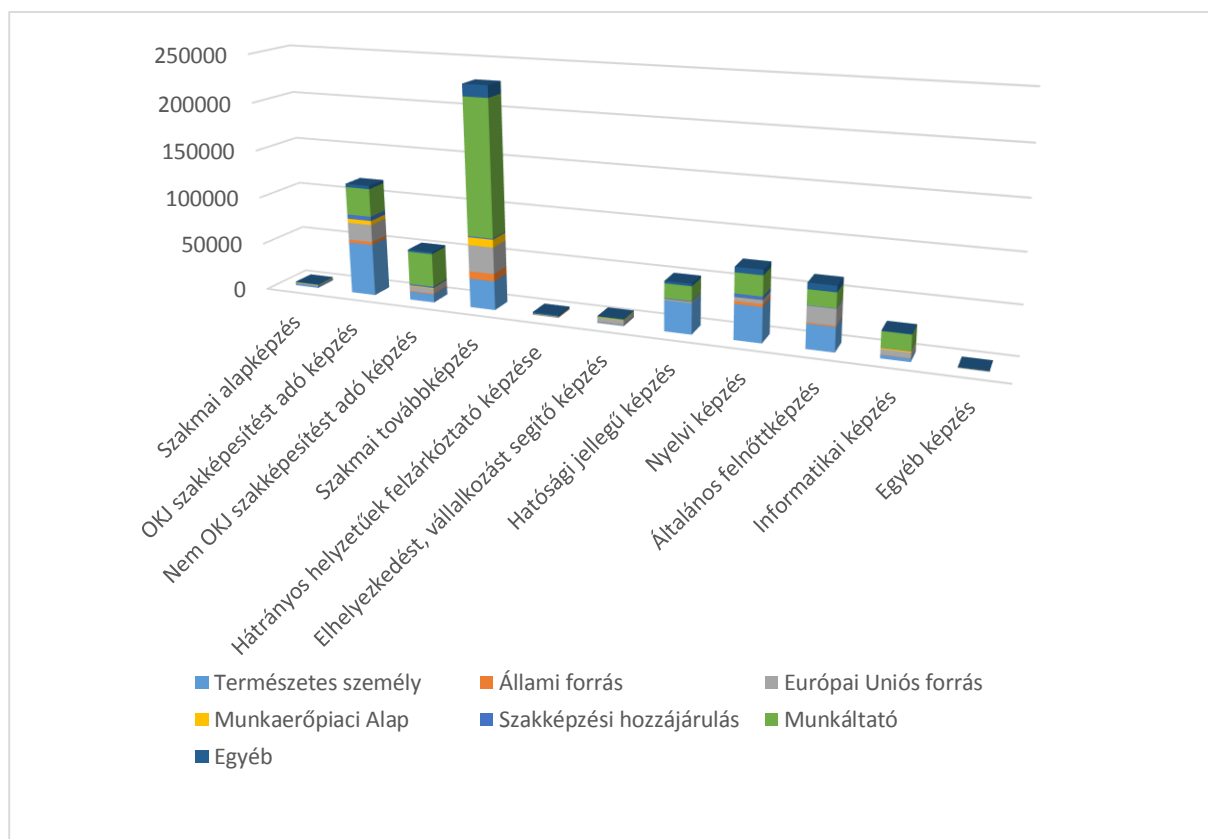
³⁴ Most: Nemzeti Foglalkoztatási Alap (FARKAS 2014b)

addig 2012-ben és 2013-ban már csak 17-18.000 felnőttnek biztosítottak anyagi támogatást. A Munkaerőpiaci Alapból finanszírozott felnőttek száma 2010-ben volt a legmagasabb, több mint 27.000 fő.

Az Európai Unió által finanszírozott képzésekben résztvevő felnőttek száma 2013-ban kiemelkedően magasnak bizonyult. Ekkor több mint 235.000-en részesültek ilyen jellegű támogatásban. Ennek oka többek között, hogy a 2007-ben kezdődő hét éves Európai Unió ciklus 2013-ban fejeződött be, így az uniós támogatásokból megvalósuló képzések határideje is erre az időpontra datálható.

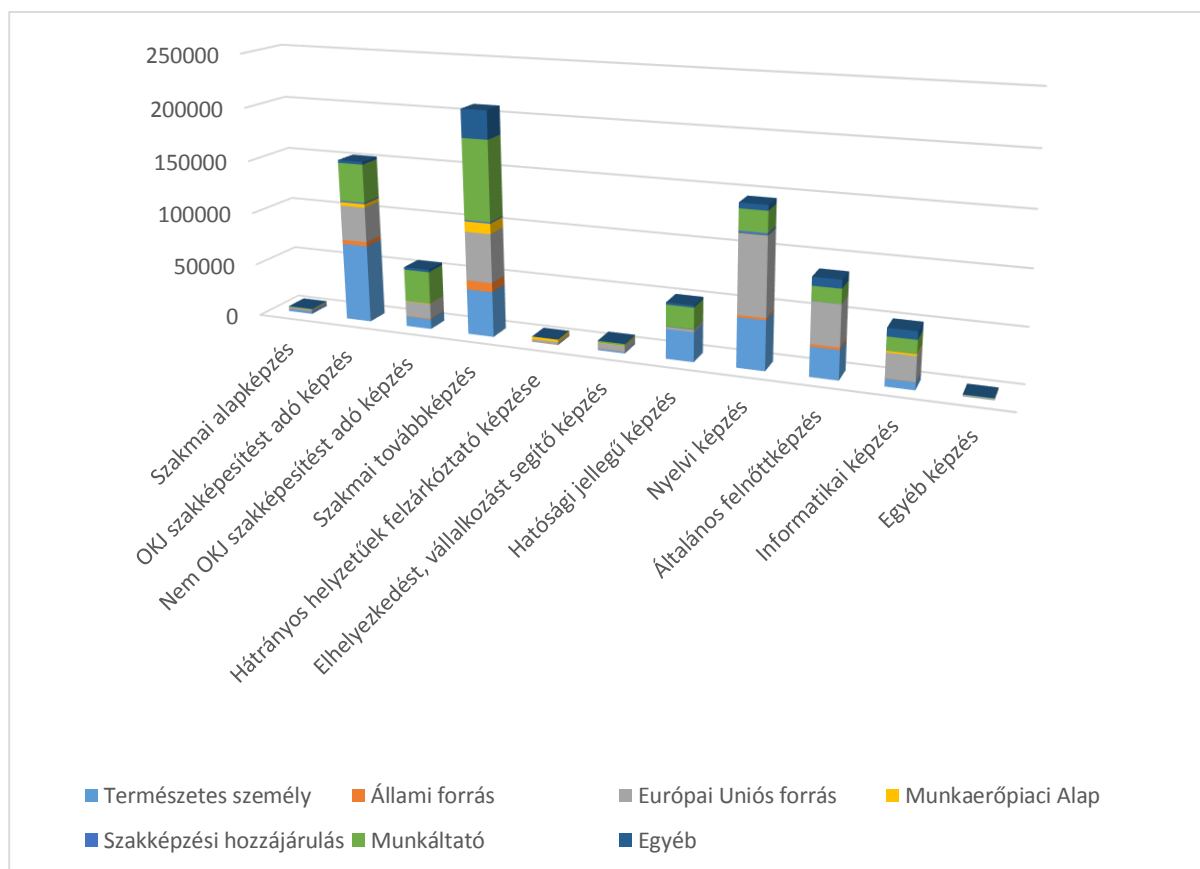
A 2. számú ábrához szorosan kapcsolódik a 3. számú és a 4. számú ábra, melyek azt hivatottak szemléltetni, hogy Magyarországon 2012-ben és 2013-ban milyen mértékben támogatták az egyes költségviselő felek a felnőttképzésben tanuló felnőtteket, valamint hogy az egyes finanszírozók milyen jellegű képzések esetében emelkedtek ki.

3.számú ábra: *A költségviselők megoszlása képzés jellege szerint a magyarországi felnőttképzés területén (fő)*

Forrás: OSAP 2012 adatai alapján saját szerkesztés

4.számú ábra: A költségviselők megoszlása képzés jellege szerint a magyarországi felnőttképzés területén (fő)

Forrás: OSAP 2013 adatai alapján saját szerkesztés

Mint az a 2. számú ábra elemzésekor már megállapításra került, 2012-ben elsősorban a munkáltatók finanszírozták munkavállalóik képzéseit, valamint maguk az egyének fizették saját tanulmányaik költségeit. A képzések finanszírozását magukra vállaló munkaadók leginkább szakmai továbbképzések elvégzésére motiválták a felnőtteket (141.934 fő). Így történt ez 2013-ban is, amikor ugyan már némileg kevesebb, 75.146 fő számára biztosítottak a vállalatok tanulási lehetőséget, így biztosítva munkavállalóik megfelelő szakmai felkészültségét. A magánszemélyek esetében mindkét évben az OKJ-ban szereplő szakképesítések élveztek prioritást, ilyen jellegű képzésekre jelentkeztek legtöbben saját költségükön (2012: 54.577 fő, 2013: 73.090 fő). Ez azt bizonyítja, hogy a természetes személyek körében az állam által elismert szakképesítések rendelkeznek az egyik legmagasabb presztízzsel. 2012-ben az Európai Unió által támogatott képzéseken résztvevő felnőttek száma a szakmai továbbképzések esetében volt a legmagasabb (27.728 fő), viszont 2013-ban az EU által támogatott nyelvi képzéseken tanuló felnőttek száma volt kiugróan magas: 71.462 fő. Ez többek között a TÁMOP 2.1.2 projektnek volt köszönhető, amely a nyelvi és az informatikai

képzések területén biztosított kedvezményeket a vállalkozó kedvű felnőttek számára. Az állami forrásból támogatott, valamint a szakképzési hozzájárulás³⁵ és a Munkaerőpiaci Alap terhére megvalósuló képzéseken résztvevő felnőttek száma mindkét évben elenyészőnek bizonyul.

5.3 Az Európai Unió által támogatott programok

A felnőttképzés területén megvalósuló intézkedések és beavatkozások legfontosabb céljai, hogy biztosítsák a társadalmi kohézió megteremtését, valamint az egyének foglalkoztathatóságát, lehetővé tegyék állásuk megtartását, szakmai fejlődésüket, alkalmazkodásukat a változó munkaerő-piaci környezethez. További cél a hátrányos helyzetűek felzárkóztatása, munkaerő-piaci be- illetve visszalépésük segítése, ezáltal a foglalkoztatás növelése és a munkanélküliség csökkentése. Az európai trendekhez igazodva prioritást élvez a felnőttek idegen nyelvi és informatikai kompetenciáinak fejlesztése. Ezen célok megvalósítására az európai uniós forrásokon belül több olyan projektet is találunk melyek tankötelezettségi korukat betöltött személyek képzését támogatják. Ezek közül – a képzésbe vont felnőttek számát tekintve – a két legjelentősebb a TÁMOP 2.1.2 és a TÁMOP 2.1.6 projekt.

5.3.1. TÁMOP 2.1.2 Idegen nyelvi és informatikai kompetenciák fejlesztése

A 2012 és 2014 között megvalósuló *TÁMOP 2.1.2 Idegen nyelvi és informatikai kompetenciák fejlesztése* projekt „alapvető célja a felnőtt lakosság gazdasági versenyképességének növelése, valamint munkaerő-piaci, elhelyezkedési esélyeinek növelése” (TÁMOP 2.1.2). Kitűzött célját az által kívánta elérni, hogy a lakosság digitális és idegen nyelvi ismereteit bővíti. Ilyen jellegű képzésekbe minimum 100.000 fő bevonását tervezték, melyből nem kevesebb, mint 10.000 fő a hátrányos helyzetű résztvevő. A forrást igénybe vehette minden olyan magánszemély, aki 18. életévét betöltötte, valamint semmilyen oktatási intézménnyel nem állt tanulói, vagy hallgatói jogviszonyban. Az elbírálás során előnyben részesültek azok a jelentkezők, akik hátrányos helyzetű településen élnek, és/vagy 45 év felettiek. A projekt keretein belül 2-5% önrész³⁶ megfizetése mellett az elnyerhető legmagasabb támogatási összeg 90.000 forint volt. A TÁMOP 2.1.2 képzéseire 2012. december 1.-től lehetett jelentkezni. A

³⁵ A szakképzési hozzájárulás terhére megvalósuló képzések aránya azért is ilyen alacsony, mert a vizsgált időszakban történt a szakképzési hozzájárulás törvényi háttérének módosítása.

³⁶ Az önrész nagysága a képzésre jelentkező lakóhelyétől függ (TÁMOP 2.1.2).

tanfolyamok kifutási határideje 2014. augusztus 31³⁷. A projekt keretein belül összesen 12,48 milliárd forint került felhasználásra. A program megvalósulásának eredményességéről publikált adatok szerint a támogatásban részesültek száma magasan meghaladta az előre tervezett értékeket. A programban összesen 341.428 regisztrált magánszeméllyel számolhatunk, akik közül 125.941 képzésre jelentkező személy volt. A statisztikák szerint a nyelvi képzések iránt sokkal nagyobb volt az érdeklődés, mint az informatikai kurzusok iránt: míg idegen nyelvi felkészítésen 96.743 fő, addig számítástechnikai tanfolyamon csupán 29.198 fő vett részt. Közülük nyelvi képzésen 87.287 fő, míg informatikai képzésen 27.478 felnőtt szerzett tanúsítványt. A projektbe bevonásra került hátrányos helyzetű felnőttek száma 81.483 fő volt. A projekt sikeressége többek között annak köszönhető, hogy az ország több pontján, összesen 242 felnőttképzési intézménnyel kötött együttműködési megállapodás. Ezek közül 60 intézmény budapesti székhelyű, 182 intézmény pedig vidéki székhellyel rendelkezik (TÁMOP 2.1.2).

Összességében megállapíthatjuk, hogy a TÁMOP 2.1.2 Idegen nyelvi és informatikai kompetenciák fejlesztése projekt egy több szempontból is hasznos program volt. A kérdés csak az, hogyan hasznosulnak azok a kompetenciák, amelyeket a résztvevők az informatikai és az idegen nyelvi képzések során elsajátítottak. Most, a projekt végeztével az ismeretek közvetítésének folyamatosságát, a fenntarthatóságot kellene biztosítani annak érdekében, hogy a befektetett energia és tőke ne vesszen kárba és hosszú távon hasznosulni tudjon. Kiemelten igaz ez a nyelvi kurzusok esetében, ahol egy 50 vagy 70 órás képzés során elsajátított tudás folyamatos fejlesztést és gyakorlást igényel.

Egy 2005-ben végzett kutatás³⁸ eredményei azt bizonyítják, hogy az idegennyelv-tanulás legfőbb színtere a közoktatás, mivel a legtöbb iskolában a tanulóknak kötelező jelleggel egy vagy több nyelvórát is látogatniuk kell. Amennyiben a közoktatásban szerzett nyelvi ismeretek nem elégítik ki a fiatalok igényeit, úgy nagy számban vesznek részt iskolarendszeren kívüli nyelvi órákon. A felmérés alapján kijelenthetjük, hogy a munkaerő-piaci szempontból aktív korosztály képviselőinek 14%-a vesz részt valamilyen nyelvi képzésen. A legnépszerűbb nyelvnek minden korosztályban az angol és a német bizonyul. Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk óta nagymértékben megnövekedett az idegen nyelvek iránti szükséglet, így mára mindennapi életünk egyik alapelemévé vált. Ezt a szükségletet még inkább aktualizálta a

³⁷ Eddig kellett lezárulnia minden vizsgának mely a TÁMOP 2.1.2 keretein belül került megszervezésre (TÁMOP 2.1.2).

³⁸ Az országos kutatás által vizsgált csoportot a 15-44 éves lakosság alkotta (MEDIÁN-SZÉNAY 2005).

kommunikációs technológiák fejlődése és az internet nagymértékű elterjedése (MEDIÁN-SZÉNAY 2005). Egy nemrégiben lefolytatott Eurobarométer kutatás eredményei szerint a magyar lakosság 35%-a beszél társalgási szinten minimum egy idegen nyelvet. Ezzel az aránnyal a legutolsó helyen állunk az Európai Unió tagországai által alkotott listában³⁹. Érdekességgént szolgál, hogy a megkérdezett magyar lakosok 30%-a nem szeretne nyelvet tanulni, vagy a már meglévő idegennyelvi-tudását tovább bővíteni. Az Európai Unió tagállamainak összesítésében ez az arány csak 16%-ra tehető. A felmérés továbbá azt is vizsgálta, hogy a válaszadók milyen tanulási motivációval rendelkeznek, miért tartják fontosnak az idegen nyelvek ismeretét. Hazánkban a válaszadók 71%-a gondolja úgy, hogy a külföldi munkavállalás során származhat előnye, míg 56% azt nyilatkozta, hogy a magyarországi elhelyezkedést segíti elő az idegennyelv-tanulás. A magyarok 26%-a nyaralások során tudja alkalmazni nyelvi ismereteit, míg 29%-a más kultúrájú emberek megértése során használja azokat (Piackutatás 2012).

Az idegen nyelvek mellett az infokommunikációs technológiák minimum felhasználói szintű ismerete is kimagaslóan fontos, mivel *„az infokommunikációs hálózatok, eszközök, szolgáltatások és kompetenciák egyre jelentősebben járulnak hozzá az állampolgárok életminőségének, a vállalkozások versenyképességének és az állami működés hatékonyságának javulásához. A digitális szolgáltatások a gazdaság, a társadalom és a magánélet legtöbb színterén és mozzanatánál jelen vannak, legyen szó kommunikációról, oktatásról, egészségügyről, energetikáról, környezetvédelemlről, közlekedésről, biztonságról vagy akár szórakozásról”* (Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2013:4). Ennek ellenére hazánkban mégis nagyon alacsony azok aránya, akik ezeket a szolgáltatásokat és eszközöket igénybe tudják venni és kezelni képesek. A digitálisan írástudatlan személy *„sem számítógépet (vagy egyéb, internetezésre alkalmas eszközt), sem internetet nem használ”* (Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2013:11). Az Európai Unió 16-74 év közötti korosztályának 70%-a használ hetente legalább egyszer internetet mindennapi élete során. Ehhez az arányhoz képest a magyarországi adatok nem mutatnak nagy eltérést (2012-ben az Európai Unió átlag

³⁹ Az Európai Unió összesített adatai szerint: legalább egy idegen nyelvet beszélők aránya 54%, legalább két idegen nyelvet beszélők aránya 25%, legalább három idegen nyelvet beszélők aránya 10%, míg egy idegen nyelvet sem beszélők aránya 46%. A felmérések szerint Luxemburg rendelkezik a legmagasabb mutatókkal (legalább egy idegen nyelvet beszélők aránya 98%, minimum két idegen nyelvet beszélők aránya 84%, legalább három idegen nyelvet beszélők aránya 61% és az egy idegen nyelvet sem beszélők aránya csak 2%), amíg Magyarországon a legalább két idegen nyelvet beszélők aránya 13%, a minimum három idegen nyelvet beszélők aránya 4% és az egy idegen nyelvet sem beszélők aránya 65%-ra tehető (Piackutatás 2012).

59%, míg a magyar átlag 58% volt). Ugyanakkor hazánkban az internetet használók legnagyobb része csupán alapszintű felhasználóként (pl.: online újság olvasása) veszi igénybe az online szolgáltatásokat, és a magasabb szintű, több információval szolgáló keresésektől (pl.: elektronikus bankolás) idegenkedik. A megkérdezettek nagy része mindezt azzal indokolta, hogy nincsen szüksége ilyenre, számára túl bonyolultnak bizonyul, vagy nem tudja kezelni az adott felületet. 2012-ben a 16-74 évesek közül majdnem kétfélmillióan még egyáltalán nem használtak internetet. Az internet-használatot több tényező is befolyásolhatja, melyek mentén lehetőségünk nyílik az okok vizsgálatára is. A Nemzeti Infokommunikációs Stratégiában foglaltak szerint míg „*a fiatalabbak közül tízből kilencen internethasználók, addig az 50 év feletti korosztályban már csak tízből alig öten, 60 év felett pedig alig hárman használják a világhálót*” (Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2013:50). A felsőfokú végzettséggel rendelkezők 90%-a, míg a 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezők csupán 34,4%-a használja a világháló szolgáltatásait. Megállapítható továbbá az is, hogy a fejlettebb régiókban élő lakosok nagyobb mértékben lesznek internet felhasználók, mint a fejletlenebb térségekben élő társaik. Mindezek mellett azt is kijelenthetjük, hogy az inaktívak és a munkanélküliek körében sokkal csekélyebb mértékű (25,4%) az internet használatának mértéke, mint a foglalkoztatottak körében (73,7%). További összefüggést mutat a háztartások jövedelmi szintje és a világháló használatának mértéke is, mivel a magasabb jövedelemmel rendelkező háztartások 91%-a, addig az alacsonyabb jövedelmű háztartásoknak csupán 21,9%-a veszi igénybe az ilyen jellegű szolgáltatásokat (Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2013).

5.3.2. TÁMOP 2.1.6 „Újra tanulok!” kiemelt projekt

Magyarországon 2011 óta fordítanak kiemelt figyelmet a munkaerő-piaci különbségek csökkentésére, melyet többek között a közfoglalkoztatás bevezetésével szeretnének elérni. A közfoglalkoztatás a munkaviszony egy sajátos formája, mely jellemzően állami támogatás által jön létre azzal a céllal, hogy a közfoglalkoztatottak be- illetve vissza kerüljenek a nyílt munkaerőpiacra. A program keretein belül átmeneti munkalehetőséget, valamint ismereteik bővítésére alkalmas színteret biztosítanak a rászorulóknak számára. Az ilyen jellegű támogatások igénybevehetőségét hosszú távon szeretnék biztosítani, ami azt is jelenti, hogy évente mintegy 200.000 ember programba történő bevonása a cél. A közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó képzési programok állami és Európai Unió forrásainak felhasználásával a TÁMOP 2.1.6 „Újra tanulok!” kiemelt projekt keretein belül kerülnek lebonyolításra (Állami Számvevőszék 2013). Ezeket a képzéseket a Nemzeti Munkaügyi Hivatal, valamint a budapesti és a megyei kormányhivatalok közösen valósítják meg. A program 2012 április és 2015 április között valósul meg, 44 milliárd

forint összegű támogatásból. A program igen átfogó és összetett célrendszerrel jött létre, melynek középpontjában a magyarországi lakosság foglalkoztathatóságának javítása, a munkaadók szakképzett munkaerővel történő jobb ellátása, a képzettségi színvonal növelése, a felnőttképzésben résztvevők arányának növelése, valamint a hátrányos helyzetűek felzárkóztatása áll. Mindezek érdekében a jelentkezőknek lehetőséget biztosítanak hiányzó iskolai végzettségük pótlására, a munkaerőpiac igényeinek megfelelő szakképzettség megszerzésére, felzárkóztató jellegű, valamint hatósági, illetve betanító képzésekbe való bekapcsolódásra is. A projekt keretein belül elsősorban az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezőknek, a szakképzetleneknek és a hátrányos helyzetben élőknek szeretnének segítséget nyújtani, mint a fogyatékkal élők, a romák, a nők és az elmaradott térségekben élők (TÁMOP 2.1.6). A téli közfoglalkoztatási program keretein belül 2013 decembere és 2014 áprilisa között 50.000 személy részesült alapkompentencia⁴⁰ és kompetencia fejlesztésben⁴¹ valamint 7. és 8. osztályos felzárkóztató képzésben⁴² (Türr István Képző és Kutató Intézet).

Hazánkban az elmúlt évek során a munkanélküliek száma csökkenést, a munkavállalók aránya pedig növekedést mutatott. A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat éves jelentései alapján megállapítható, hogy 2011-ben nőtt a foglalkoztatottak aránya (2010: 55,4%, 2011: 55,8%)⁴³, míg a munkanélküliek aránya az előző évhez képest viszonylag azonos szinten maradt (2010: 582,7%, 2011: 582,9%)⁴⁴. Amíg „a hazai és az uniós foglalkoztatás egymással szinkronban, együtt mozog, felfelé ível” (Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat 2012:9-10), addig „a munkanélküliségi ráta szerinti uniós rangsorban Magyarország 2011-ben a 27 tagország közül a 19. volt” (Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat 2012: 12). 2012-ben tovább javult a magyarországi lakosság munkaerő-piaci helyzete, és 1,4%-ponttal emelkedett a

⁴⁰ Az alapkompentenciák fejlesztésére irányuló képzések azoknak a leendő munkavállalóknak a részére szerveződtek, akik nem, vagy csak részben rendelkeznek azokkal a készségekkel, melyek az általános iskola elvégzéséhez elengedhetetlenek (Türr István Képző és Kutató Intézet).

⁴¹ Kompetencia fejlesztő képzéseken azok a felnőttek vehettek részt, akik már rendelkeztek középiskolai végzettséggel, és szakmai ismeretek bővítésére, valamint szociális kompetenciák fejlesztésére volt szükségük (Türr István Képző és Kutató Intézet).

⁴² A 7. osztályos felzárkóztató képzéseken általános iskola 6. osztályos végzettséggel rendelkezők, míg a 8. osztályos felzárkóztató képzéseken általános iskola 7. osztályos végzettséggel rendelkezők vehettek részt (Türr István Képző és Kutató Intézet).

⁴³ A foglalkoztatottság a gazdaságilag aktív korú népesség, a 15-64 éves lakosság körében értelmezendő (Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat 2012).

⁴⁴ A regisztrált munkanélküliek aránya, mely a 15-74 éves népességen belül értelmezendő (Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat 2012).

foglalkoztatottak aránya. Ez európai uniós szinten a negyedik legjobb teljesítménynek bizonyult, annak ellenére, hogy még így is az egyik legrosszabb mutatóval rendelkező ország voltunk. A regisztrált munkakeresők száma 2012-ben 4,1%-kal csökkent a 2011-es adatokhoz képest (Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat 2013). „2013. évi adatok szerint Magyarország azok között az országok között szerepel, ahol egy év alatt a legdinamikusabban nőtt a 15-64 éves foglalkoztatottak száma” (Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat 2014:1). Hazánk foglalkoztatási rátája 58,4%-ot, míg a munkanélküliségi ráta 10,2%-ot mutatott 2013-ban (Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat 2014). Összességében megállapíthatjuk, hogy a foglalkoztatottak egyre inkább az idősebb korosztályból kerülnek ki, mely többek között annak köszönhető, hogy a fiatalok később lépnek be a munka világába, valamint az idősebbek tovább maradnak munkaviszonyban. Az iskolai végzettség tekintetében megfigyelhetjük, hogy a munkaerő piacon növekszik a magasabb végzettséggel rendelkezők aránya, míg az alacsony, akár általános iskolai vagy középiskolai végzettséggel rendelkezők egyre kisebb mértékben tudnak érvényesülni (Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat 2014).

5.3.2. TÁMOP 1.1.2 „A hátrányos helyzetűek foglalkoztathatóságának javítása (Decentralizált programok a konvergencia régiókban)”

A munkanélküliek munkaerő-piaci esélyeit javító TÁMOP 1.1.2 „A hátrányos helyzetűek foglalkoztathatóságának javítása (Decentralizált programok a konvergencia régiókban)”⁴⁵ célja, hogy a helyi munkaerő-piaci igényekre reflektálva segítsék a támogatásban részesülők kompetenciabővítését, valamint a bizonyítványt szerzett tanulók elhelyezkedését. A program célcsoportja igen szerteágazó.⁴⁶ Egy közös pont azonban mégis van a résztvevőkben: mindannyian munkanélküliek. A projekt keretein belül a munkaügyi központok különböző elemeket⁴⁷ határoznak meg, majd ezek mentén toborozzák a résztvevőket, valamint ezeknek

⁴⁵ A Közép-Magyarországi régióban ehhez hasonló célokkal a TÁMOP 1.1.4 volt elérhető az érdeklődők számára (TÁMOP 1.1.2a).

⁴⁶ Maximum alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezők; a pályakezdők, illetve 25. életévüket még nem betöltött fiatalok; az 50. életévüket az adott évben betöltő álláskereső; a csatlakozás időpontja előtti egy évben különböző gyermekgondozási támogatásban vagy segélyben részesülő személyek; keresetpótló juttatásban részesülők; tartós munkanélküliek vagy ezzel fenyegetett álláskereső (TÁMOP 1.1.2a). (részletesebben lásd: http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_tamop_tamop112)

⁴⁷ Ilyen elem lehet például a hozzátartozó gondozásával kapcsolatos költségek átvállalása, a lakhatási támogatás, a képzéssel összefüggő utazási költségek megfizetése, az adott képzésbe történő belépéshez szükséges alkalmassági vizsgálat költségeinek a megtérítése vagy a képzés költségeinek a finanszírozása (TÁMOP 1.1.2a). (részletesebben lásd: http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_tamop_tamop112)

megfelelően kerülnek megalkotásra a személyre szabott programok is. A 2011. május 1-től 2015-ig futó projektbe minimum 110 ezer főt szeretnének bevonni (TÁMOP 1.1.2a). A projekt első felébe – 2013. december 31-ével bezárólag – összesen 106.060 főt vontak be, így a program már ezzel az aktivitással majdnem elérte a négy évre tervezett célértéket (110.000 fő). Az említett értéken belül a képzésbe bevontak száma 50.254 főre tehető, mely az 57.980 tervezett személyhez képest szintén magas számnak bizonyul. Közülük legnagyobb számban a pályakezdők és a fiatalok (16.458 fő), a tartós munkanélküliséggel veszélyeztetettek (13.227 fő), valamint az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők (7.448 fő) részesültek képzésben (TÁMOP 1.1.2b).

6. Empirikus kutatás támogatott felnőttképzési programokon résztvevő felnőttek körében

Dolgozatom első felében több aspektusból is megvilágítottam, milyen támogatási formák és lehetőségek állnak rendelkezésre a felnőttkori tanulás elősegítésére, és ezek milyen fontos szerepet töltenek be a tanulási folyamatok sikerességének szempontjából. Empirikus kutatásom ezen támogatási formák közül az Európai Unió által finanszírozott TÁMOP-os programokra irányul, amennyiben 2013-ban kiugróan magas volt az ilyen formában támogatott felnőttképzési programok és az azokban résztvevő felnőttek száma. A kutatás lefolytatásának helyszínét a SZTÁV Felnőttképző zRt. szegedi kirendeltsége biztosította, ahol az elmúlt időszakban számos TÁMOP-os képzés került megszervezésre és lebonyolításra⁴⁸.

6.1. A kutatás helyszíne: SZTÁV Felnőttképző zRt.

A SZTÁV Felnőttképző zRt. és jogelődje 1972 óta folytat képzési tevékenységet Magyarországon. A több mint 40 éves múlttal rendelkező vállalat országos kirendeltségi hálózattal rendelkezik, így 18 városban⁴⁹ áll a tanulni vágyó felnőttek rendelkezésére. Idő közben megalapította önálló, az intézmény mellett működő vizsgaközpontját, ahol számos, leginkább a szervezet képzési kínálatához illeszkedő OKJ-s szakképesítés vizsgájának szervezését és lebonyolítását folytatja. A SZTÁV zRt. szervezésében évente több száz képzés kerül megvalósításra, melyeken több ezer résztvevővel számolhatnak: 2011-ben 375 képzésen 4978 fő, 2012-ben 309 képzésen 4658 fő, 2013-ban 425 képzésen 4744 fő vett részt. A vizsgaközpontban 2013-ban 318 vizsgatevékenység került lebonyolításra, melyből 268 vizsga saját szervezésű tanfolyam zárásául szolgált, 50 vizsga pedig külső felkérést elégített ki. Ezeken összesen 3720 sikeres vizsgázó kapta meg végzettségét igazoló dokumentumát. A vizsgázók körében az elhelyezkedési átlag 2011-ben 73%, 2012-ben 71%, 2013-ban pedig 74% volt. A sikeres működés fenntartásának és a folyamatos fejlődésnek az érdekében a cég mintegy 50 főállású munkavállalót, valamint 200 főnél több megbízott oktatót foglalkoztat évről évre (SZTÁV 2014).

⁴⁸ A helyszín kiválasztásában az is szerepet játszott, hogy mesterszakos tanulmányaimhoz illeszkedő szakmai gyakorlatomat jelenleg a vállalatnál töltöm és töltöttem a kutatás ideje alatt is.

⁴⁹ A központ Budapesten, a kirendeltségek: Pécs, Szeged, Miskolc, Debrecen, Veszprém, Sopron, Győr, a fióktelepek: Székesfehérvár, Nyíregyháza, Nagykanizsa, Szekszárd, Kecskemét, Kaposvár, Szolnok, Esztergom, Salgótarján, Eger (SZTÁV 2014).

6.2. A kutatás célja, hipotézisei és a kutatás során alkalmazott módszerek

Kutatásunk⁵⁰ célja az volt, hogy képet kapjunk az Európai Unió által támogatott képzések nyújtotta tudás egyéni hasznosulásáról, a résztvevők képzésekkel kapcsolatos elvárásairól, valamint a szakképesítés megszerzését követő munkaerő-piaci boldogulásukról. Arra kerestük a választ, hogy a képzésekben résztvevő felnőttek hogyan gondolják, milyen gazdasági, esetleg társadalmi haszonra tesznek szert, hogyan változik meg munkaerő-piaci helyzetük az új képesítés megszerzésével.

Kutatásom vonatkozásában a következő hipotéziseket fogalmaztam meg:

1. Támogatott formában megvalósuló képzéseken legnagyobb számban 8 általános iskolai végzettséggel rendelkező felnőttek vesznek részt.
2. A gazdaságilag aktív korú népességbe tartozó személyek körében képzésre való jelentkezéskor kiemelkedő szerepe van annak, hogy az adott szakképesítésre milyen munkaerő-piaci kereslet mutatkozik.
3. Akik Európai Unió által finanszírozott képzésben vesznek részt, azok leginkább a képzés anyagi támogatottsága miatt jelentkeznek arra, ugyanis saját maguk nem tudnák megtéríteni a képzés költségeit.
4. A megkérdezett felnőttek nagy része a képzés során megszerzett tudás hasznosulását az oktató szakmai, módszertani és emberi felkészültségével hozzák összefüggésbe.
5. Az Európai Unió projektjei által anyagi támogatásban részesülő képzések elvégzését követően a résztvevők könnyedén el tudnak helyezkedni a munkaerő piacon.

Az empirikus kutatás két módszer alkalmazásával valósult meg. Először strukturált kérdőíves lekérdezést (2. számú melléklet) folytattunk le, melyet fókuszcsoporthozos interjúval egészítettem ki. A kérdőíves felmérés 2014 januárjától júniusáig tartott, mely idő alatt a kérdőív összeállítását követően papír alapú formátumban, anonim módon történt a lekérdezés. A mintát olyan, munkaerő-piaci szempontból aktív korú felnőttek alkották, akik valamilyen, a SZTÁV Felnőttképző zRt. szegedi kirendeltsége által Csongrád megyében szervezett, Európai Unió által finanszírozott képzésben vettek részt. A képzések, melyek tanulói érintettek voltak a felmérésben, a TÁMOP 1.1.2 és a TÁMOP 2.1.6 projektek forrásaiból kerültek megszervezésre

⁵⁰ A kérdőív összeállítását és a kutatás lebonyolítását Kovács Anett, a SZTÁV Felnőttképző zRt. szegedi kirendeltségének vezetője segítette.

és lebonyolításra. A kérdőív eredményeinek összesítését követően 2014 novemberében fókuszcsoporthoz interjút készítettem. Az interjú tagjai véletlen kiválasztással kerültek felkeresésre azok közül, akik korábban a kérdőíves lekérdezésben is részt vettek.

A kérdőív kérdéseit három csoportba oszthatjuk. Az első szerkezeti egységben a képzésben résztvevőre vonatkozó kérdések szerepelnek, mint például a lakóhely meghatározása, a legmagasabb iskolai végzettség vagy a munkaerőpiacon betöltött szerep. A második részben a képzéshez kapcsolódó kérdéseket találjuk: milyen jellegű képzésen vesznek részt vagy milyen mértékben befolyásolta őket a jelentkezéskor a támogatás ténye és az adott szakma munkaerőpiaci kereslete. A kérdőív utolsó harmadában a képzés elvégzését követő eredményességre vonatkozó kérdések szerepelnek, mint például: milyen megfontolásból jelentkeztek a képzésre, milyen tervei vannak a szakképesítés megszerzését követően vagy milyen területen tudja majd hasznosítani a képzés során megszerzett tudást.

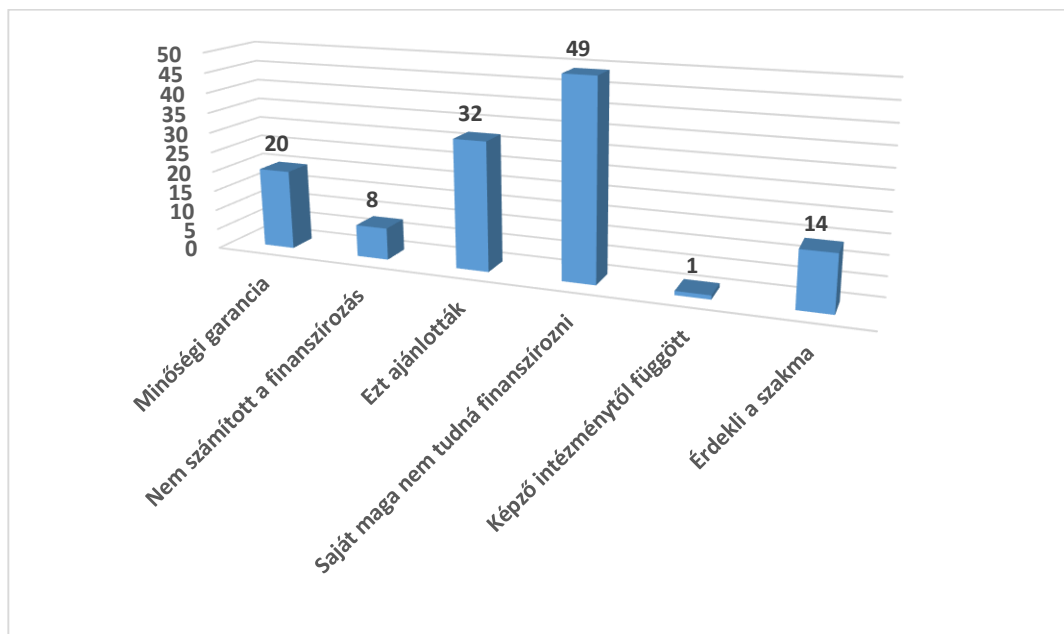
A fókuszcsoporthoz interjú (3. számú melléklet) a kérdőíves lekérdezés eredményeinek kiegészítésére és azok alátámasztására egyaránt szolgált. Az interjú hét felnőtt közreműködésével került lebonyolításra, szintén a SZTÁV Felnőttképző zRt.-nél. A kérdések, melyek mentén a beszélgetés haladt, leginkább a felnőttek képzést követő munkaerőpiaci érvényesülésére, a munkahelykereséssel kapcsolatos tapasztalataira, valamint jövőbeni terveire irányultak.

6.3. A kérdőíves lekérdezés eredményei

A kérdőívet 117 képzésben résztvevő felnőtt töltötte ki. Közülük 11 nő (9,4%) és 106 férfi (90,6%) (lásd: 1. számú melléklet 1. számú ábra), kik legnagyobb számban 21 és 30 év közöttiek voltak (64 fő) (lásd: 1. számú melléklet 2. számú ábra). 39-en városban, 28-an megyeszékhelyen, 22-en községben laknak, míg a többi válaszadó megyei jogú városban vagy nagyközségben él (lásd: 1. számú melléklet 3. számú ábra). Közülük a legtöbben, 53-an szakiskolát, vagy szakmunkásképző iskolát végeztek, míg 31-en 8 általános iskolai végzettséggel és 21-en szakközépiskolai vagy gimnáziumi érettségivel rendelkeznek (lásd: 1. számú melléklet 4. számú ábra). Legtöbbjüket a munkaerőpiaci státuszuk alapján két nagyobb csoportba lehet sorolni, mégpedig munkanélküliek vagy álláskereső (70 fő) és főfoglalkozású alkalmazottak (40 fő) csoportjába (lásd: 1. számú melléklet 5. számú ábra). A kérdőívet kitöltők három jellegű képzés résztvevői voltak: 69 fő hegesztő (volfrámelektrodás- és fogyóelektrodás

védőgázos ívhegesztő), 34 fő építő- és anyagmozgató gép kezelője⁵¹ valamint 14 fő ügyfélkapcsolati kiválóság fejlesztése (lásd: 1. számú melléklet 6. számú ábra).

5.számú ábra: *Miért egy Európai Unió által támogatott képzést választott? (fő)*

Forrás: saját szerkesztés

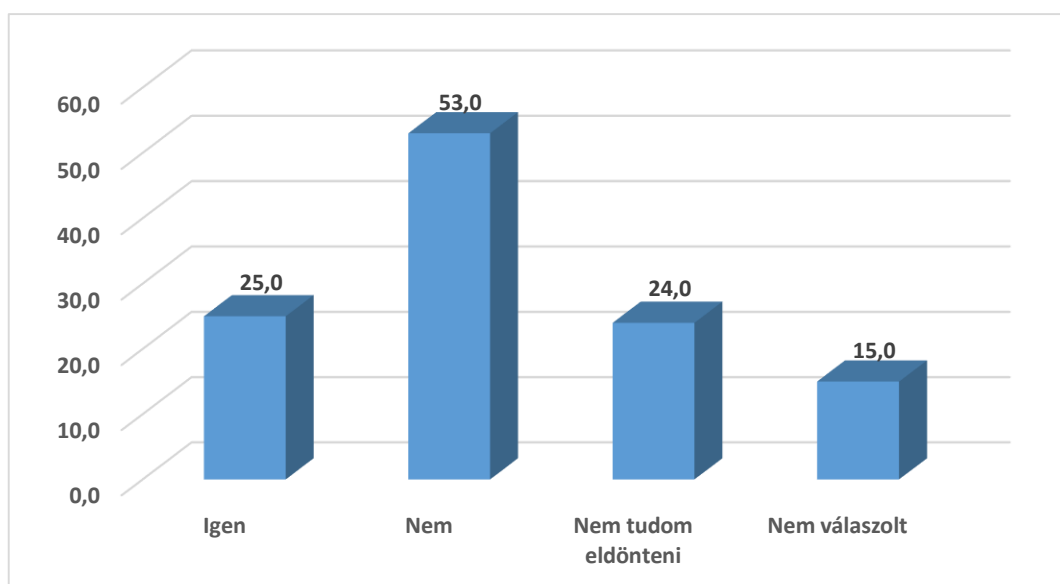
A kérdőívben felmérésre került, hogy a kutatásban résztvevők miért Európai Unió által finanszírozott képzésekre jelentkeztek (lásd: 5. számú ábra). A válaszadók 42%-a, vagyis 49 fő nyilatkozott úgy, hogy saját maga nem tudná finanszírozni tanulmányai költségeit, ezért jelentkezett ilyen jellegű képzésre. 32-en azért használták ki ezt a képzési lehetőséget, mert ezt ajánlották nekik az ismerősök, a munkaadójuk vagy a munkaügyi központban dolgozók. A válaszolók csupán 17%-a, vagyis 20 fő jelentkezett azért, mert számára minőségi garanciát jelentenek a TÁMOP-os képzések. Azok száma, akik saját igényeik kielégítése miatt, vagyis azért jelentkeztek, mert érdeklődnek a szakma iránt, elenyésző. Csupán 14 felnőtt nyilatkozott így.

Felmérésre került az is, hogy a képzéseken résztvevők milyen konkrét céllal szeretnék megszerezni az adott szakképesítést nyújtó végzettséget (lásd: 1. számú melléklet 7. számú

⁵¹ Az építő-és anyagmozgató gép kezelője szakképesítés esetében meg kell jelölni a szakmairányt is, amelyek a következők lehetnek: alapozás, közmű- és fenntartási-gép kezelője; emelőgépkészítő (kivéve targonca); energiaátalakító-berendezés kezelője; építésanyag-előkészítő gép kezelője; földmunka-, rakodó- és szállítógép kezelő; targoncavezető; útépítő- és karbantartógép kezelő (12/2013. (III. 29.) NFM rendelet). Jelen esetben csak a targoncavezető szakmairányon tanulókkal kell számolnunk.

ábra). A válaszadók 31,6%-a, vagyis 37 fő a munkaerő piacon való kedvezőbb elhelyezkedés céljából adta be jelentkezését. A tanulók közül viszonylag sokan, 29-en – majdnem 25% – saját érdeklődési körének megfelelően választotta az adott képzést. Itt egy ellentmondásra lehetünk figyelmesek. Míg az 5. számú ábra azt szemlélteti, hogy 14 fő a szakmai iránti érdeklődése miatt jelentkezett a képzésre, addig az 1. számú melléklet 7. számú ábrája szerint 29-en jelölték meg ezt az opciót. Az eltérés okát a kérdésfeltevésben és a válaszlehetőségek különbségében kereshetjük, ugyanis míg az előbbi kérdés a képzés Európai Uniós voltára, addig az utóbbi a képzésre való jelentkezés céljára utal.

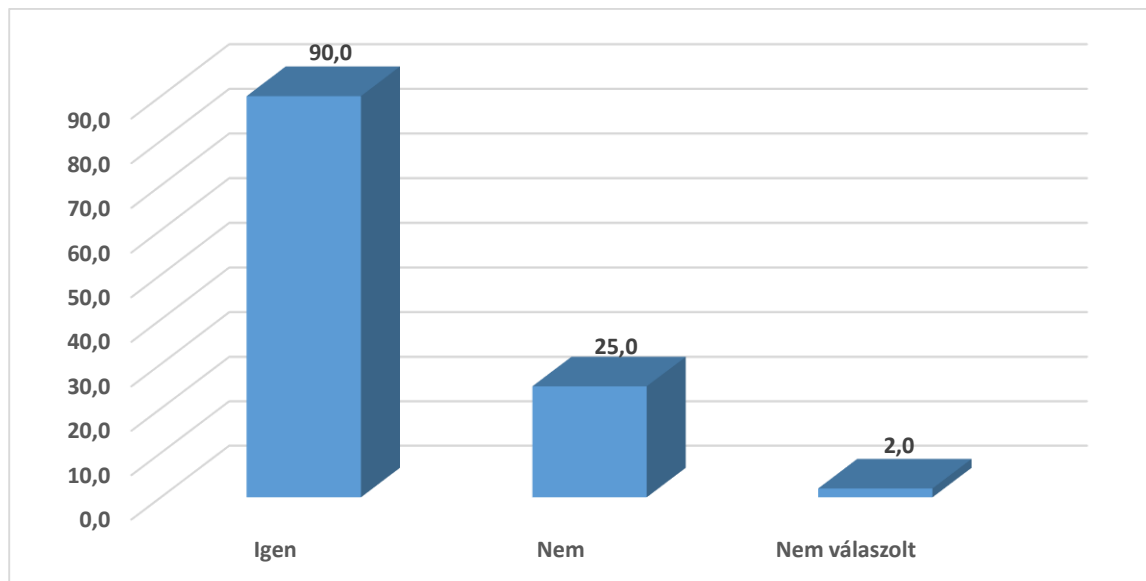
6.számú ábra: *Részt vett volna a képzésen, ha nem támogatott formában valósul meg?*
(fő)

Forrás: saját szerkesztés

A megkérdezettek több mint 45%-a, vagyis 53 fő nyilatkozott úgy, hogy nem jelentkezett volna az adott képzésre, ha az nem támogatott formában valósult volna meg. Ezzel szemben 25 fő gondolta úgy, hogy leginkább nem a finanszírozás forrása határozta meg képzésbe való jelentkezési szándékát (lásd: 6. számú ábra). Érdekes továbbá megvizsgálni, hogy a válaszok mögött milyen személyes okok húzódnak meg. Azok közül, akik saját költségükön nem vettek volna részt a képzésen, 45-en meg is indokolták azt: közülük a legtöbben az anyagi források hiányát jelölték meg, mint akadályozó tényezőt (44 fő) (lásd: 1 számú melléklet 8. számú ábra). Azoknak a felnőtteknek, akik támogatás nélkül is részt vettek volna az adott képzésen, majdnem 18%-a indokolta meg választát. 11-en a munkaerőpiacon való elhelyezkedés megkönnyítésének céljából jelentkeztek volna önerőből is a képzésre, 4-4 fő pedig a szakma elsajátítása érdekében és saját érdeklődési köréből kifolyólag tanult volna (lásd: 1 számú melléklet 9. számú ábra).

7.számú ábra: A képzésre való jelentkezéskor figyelembe vette a megszerezhető szakképesítés munkaerő-piaci keresletét? (fő)

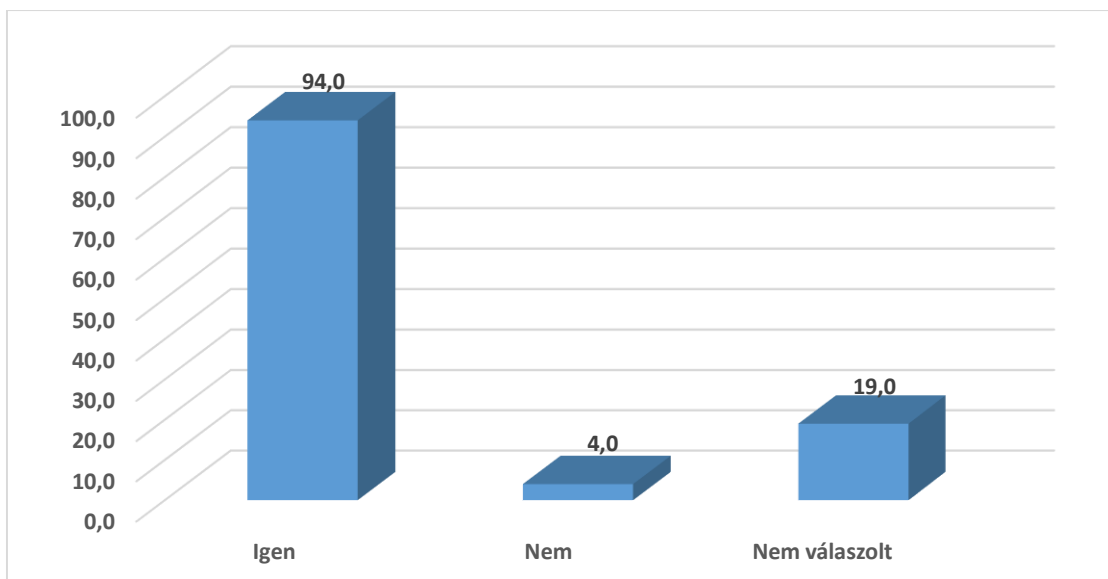

Forrás: saját szerkesztés

A kérdőívben kitértünk annak felmérésére is, hogy a felnőttek milyen mértékben vették figyelembe az adott képzésre való jelentkezéskor annak munkaerő-piaci keresletét. A vizsgálatban résztvevők 77%-a (90 fő) nyilatkozott úgy, hogy jelentkezésére befolyással volt a képesítés iránti szükséglet, és csak 25 fő állította ennek ellenkezőjét (lásd: 7. számú ábra). Ha ezt az adatot az életkorral összefüggésben vizsgáljuk, akkor megállapíthatjuk, hogy a fiatalabb generáció, vagyis a 21-30 éves korosztály fordította a legnagyobb figyelmet az adott képzés munkaerőpiacon mutatkozó keresletére (lásd: 1. számú melléklet 12. számú ábra). Az 1. számú melléklet 11. számú ábrája jól szemlélteti, hogy a szakképesítések tükrében hogyan oszlanak meg az imént feltüntetett adatok. A hegesztő szakképesítésre jelentkezők közül vették figyelembe legtöbben (53 fő) a szakma munkaerő-piaci keresletét, de az építő- és anyagmozgató gép kezelői közül is viszonylag sokan, 28-an. Azok körében, akik mérlegelték a munkaerőpiac igényeit, legtöbben – 56 fő – a választott szakma által nyújtott kedvezőbb elhelyezkedési lehetőségekben bíztak (lásd: 1 számú melléklet 10. számú ábra). Esetükben érdekes, hogy túlnyomó részt (21 fő) viszonylag tág intervallumot, 2-3 hónapot jósoltak maguknak az új képesítés megszerzését követően a hozzá illeszkedő munkahely megtalálására (lásd: 1 számú melléklet 13. számú ábra). Azoknál a felnőtteknél, akik figyelembe vették a munkaerőpiac adott szakma iránti keresletét, érdemes megvizsgálni, hogy milyen tervekkel rendelkeznek, és milyen elképzeléseik vannak a képzés befejezését követően. Közülük 36-an Magyarországon szeretnének munkát vállalni, 4-en saját vállalkozás keretein belül itthon

kamatoztatnák tudásukat, 14-en külföldi álláslehetőségek után érdeklődnek, míg 10-en szívesen bővítenék tovább ismereteiket egy másik képzés során (lásd: 1 számú melléklet 14. számú ábra).

8.számú ábra: *Ön szerint tudja a képzést követően az ott megszerzett tudást hasznosítani? (fő)*

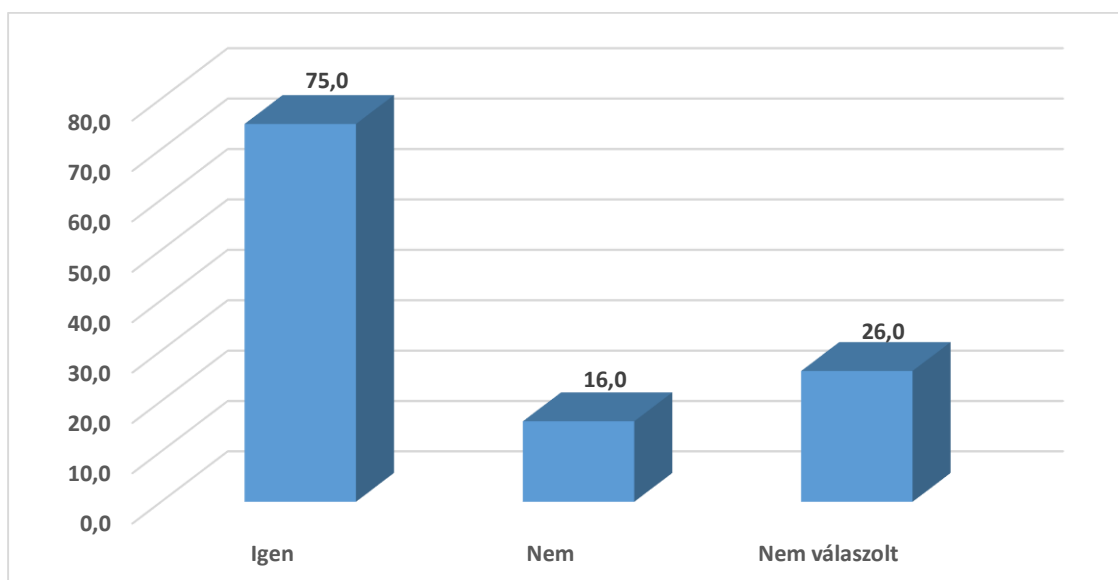

Forrás: saját szerkesztés

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a résztvevők miként vélekednek a képzés során szerzett ismereteik hasznosulásáról. A 8. számú ábra jól szemlélteti, hogy a felnőttek nagy része úgy gondolja, újonnan szerzett tudását kamatoztatni tudja majd a jövőben. Többen indokokat is rendeltek válaszuk mellé, melyek azokra a különböző feltételekre vonatkoznak, melyeknek teljesülniük kell ahhoz, hogy a praktikus ismeretek megszerzéséhez alkalmas légkör alakuljon ki a képzés során. A válaszokból kiderül, hogy a felmérésben résztvevők szerint leginkább az oktatókkal kapcsolatos tényezők befolyásolják a megszerzhető tudás későbbi felhasználhatóságát. Értsük ezt az oktató gyakorlati tapasztalatának nagyságára (30 fő), az általa tartott órák színvonalára (24 fő) az általa nyújtott tudás és szakmai ismeretek aktualitására (24 fő) valamint megfelelő szakmai végzettségére (23 fő). Mindez azt jelenti, hogy a kérdőívet kitöltők nagy hányada az oktató személyétől és az ő szakmai tudásának minőségi színvonalától teszi függővé a képzés sikerességét (lásd: 1 számú melléklet 15. számú ábra). A kérdőív 22. kérdésére adott válaszok ezt a tendenciát tovább erősítik. Az ebben a kérdésben felsorolt lehetőségek közül első helyen – mint leginkább befolyásoló tényezőket – legtöbben az oktató szakmai felkészültségének mértékét (16 fő), a képzés időtartamát (15 fő) valamint az oktató tanulókhöz és magához a képzéshez való hozzáállását jelölték meg (lásd: 1 számú melléklet 16.

számú ábra). Második helyen szintén az oktató szakmai felkészültsége (15 fő) és attitűdje (13 fő) került legnagyobb számban megjelölésre a válaszadók között (lásd: 1 számú melléklet 17. számú ábra). Amennyiben azokat a tényezőket vizsgáljuk, melyek harmadik helyen kerültek legtöbbször megjelölésre, egy sokkal színesebb képet kapunk. Az oktatókra vonatkozó elvárások mellett megjelennek a motivációval és az oktatási módszertannal kapcsolatos tényezők is, melyeket 8 illetve 5 felnőtt illetve harmadik hellyel (lásd: 1 számú melléklet 18. számú ábra). A 23. kérdésben arra voltunk kíváncsiak, hogy a válaszadók véleménye szerint életük mely konkrét területein tudják majd hasznosítani a képzés során elsajátított ismereteket. Itt legtöbbször a munkakeresés (47 fő), valamint a munkavégzés (34 fő) folyamatát választották ki a felsorolt lehetőségek közül (lásd: 1 számú melléklet 19. számú ábra).

9.számú ábra: *A képzés során fejlődött az Európai Unió által meghatározott 8 kulcskompetencia valamelyike? (fő)*

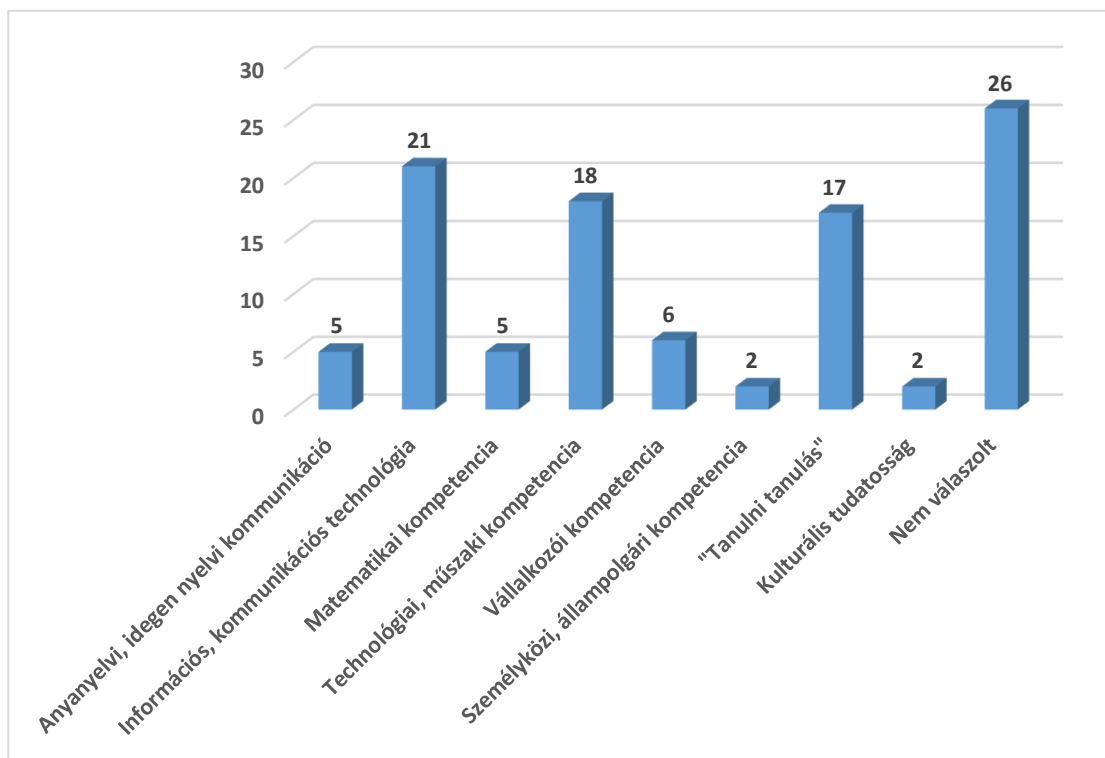
Forrás: saját szerkesztés

A kérdőív még egy fontos kérdését szükséges megvizsgálnunk. A 9. számú ábra jól szemlélteti, hogy a felnőttek közül 75-en gondolták úgy, hogy a képzés elvégzése során fejlődött valamelyik kulcskompetenciájuk⁵². Ezek a kompetenciák nem csak egy bizonyos

⁵² Az Európai Unió értelmezésében a kulcskompetenciák körébe azok az ismeretek, készségek és magatartásformák tartoznak „melyek elősegítik a tanulók személyiségének kiteljesítését, illetve megkönnyítik, hogy a diákok az iskolapadból kikerülve el tudjanak helyezkedni, és hasznos tagjaivá váljanak a társadalomnak” (Európai Bizottság 2014). Ezek a kompetenciák a következők: anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikáció, digitális kompetencia, matematikai, természettudományi és technológiai kompetenciák, a tanulás tanulása, személyközi és állampolgári kompetenciák, vállalkozói kompetenciák (Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet 2009).

szituációban és élethelyzetben használatosak, hanem az egyén egész életét végigkísérik. Így különböző célok eléréséhez és feladatok megoldásához nyújtanak segítséget, valamint biztosítják a mindenkori tanulás eredményességéhez szükséges feltételeket (Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet 2009).

10.számú ábra: *A képzésben résztvevőknek milyen kompetenciái fejlődtek az EU 8 kulcskompetencia közül? (fő)*

Forrás: saját szerkesztés

A kérdőíves kutatásban a megkérdezettek közül a legtöbben (21 fő) az info-kommunikációs technológiához kapcsolódó kompetenciák fejlődéséről számoltak be. Az IKT eszközök használatának készsége leginkább az ügyfélkapcsolati kiválóság fejlesztése képzés során fejlődhetett, melyen a megkérdezettek közül csak 14 fő vett részt. Ennek tükrében a kapott eredmény érvényessége megkérdőjelezhető. A legtöbb felnőtt az info-kommunikációs technológiához fűződő kompetenciák mellett a tanulás megtanulásával kapcsolatos ismeretek bővüléséről (17 fő), valamint a technológiai és műszaki kompetenciák fejlődéséről (18 fő) számolt be (lásd: 10. számú ábra).

6.4. A fókuszcsoportos interjú körülményei és eredményei

A fókuszcsoportos interjún a SZTÁV Felnőttképző zRt. szegedi kirendeltségének olyan hét korábbi tanulója vett részt, akik a kérdőíves felmérés mintájában is szerepeltek. Közülük hatan targoncavezető, egy fő pedig hegesztő szakképesítést szerzett. Kiválasztásuk véletlenszerűen történt. Telefonos megkeresés alkalmával ismerttettem az interjú célját és annak körülményeit, majd a beleegyezést követően közösen alakítottuk ki a megfelelő időpontot. A résztvevők mindegyike szegedi lakhellyel rendelkezik, ugyanis a más településen élők saját költségre nem tudták vállalni a beutazást. Az interjúra egy semleges helyszínen, a SZTÁV zRt. szegedi kirendeltségén került sor. A beszélgetés két óra időtartamot vett igénybe, és a résztvevők hozzájárulásával hangrögzítés történt. Az interjút megelőzően összeállítottam az interjúvázlatot, azokat a kérdéseket, melyek a kérdőívek elemzését követően fogalmazódtak meg, és az az által kapott eredmények kiegészítésére és megerősítésére szolgálnak. Az interjú ennek a vázlatnak a szem előtt tartásával folyt, ennek ellenére a beszélgetés során mégis nehézségekbe ütköztem. Az interjú legelején arra kértem a jelenlévőket, hogy röviden mutakozzanak be, mondjanak néhány fontosabb információt magukról. Mivel már ekkor azt tapasztaltam, hogy a résztvevők figyelme szerteágazó, végig feszes vonalvezetés mellett kellett moderálnom a beszélgetést. Így is nehézséget okozott, hogy az adott kérdések felszínes megbeszélését követően a témától viszonylag független, a kutatás szempontjából használhatatlan információkat tartalmazó beszélgetés indult. Ezek jellemzően a munkahelykereséssel összefüggésben, a tapasztalatok megosztásáról és egyes konkrét munkahelyekről szóltak. Véleményem szerint ennek az volt az oka, hogy az interjú időpontjában mindannyiukat a munkanélküliséggel járó nehézségek foglalkoztatták leginkább, és ez volt az a közös pont, amely valamennyiüket személyesen is érintette. Ezeket a beszélgetéseket nehéz volt megszakítanom, és a gondolatmenetet az eredeti kérdéskörhöz visszairányítanom. További problémát okozott az is, hogy a résztvevők között volt egy személy, akin a kezdetektől látszott, feszélyezve és kényelmetlenül érzi magát ebben a szituációban, és minél hamarabb be szeretné fejezni a beszélgetést. Tőle kevés érdemleges információt kaptam, mivel minden témában ismerőseivel kapcsolatban hozott példákat, és egyáltalán nem állt módjában saját magáról beszélni. Mint az kiderült, ő volt az egyetlen a jelenlévők közül, aki a TÁMOP-os képzést csak a végzettség megszerzése miatt végezte el, és nem azért, hogy a munkaerő piacon előnyre tegyen szert és könnyebben munkát tudjon vállalni. A nehézségek ellenére azonban hasznosítható információkra tettem szert.

A beszélgetés témája a bemelegítő jellegű ismerkedést követően arra irányult, hogy a jelenlévők miért a targoncavezető, illetve a hegesztő képzést választották. Erre a kérdésre két féle válasz érkezett. Az interjúalanyok egyik csoportja a kedvezőbb elhelyezkedési lehetőségekben bízva jelentkezett a képzésre, a többiek pedig azért, mert a munkaügyi központban az adott képzést ajánlották nekik, így azt támogatott formában el tudták végezni. A jelentkezéssel kapcsolatban többen negatív véleményt fogalmaztak meg. Arra panaszkodtak, hogy nagyon sokat kellett várni, amíg bekerültek az általuk kiválasztott képzésre. A várakozási idő egyes interjúalanyok esetében fél évre is tehető. A következő kérdés, amely a képzések megvalósulásával kapcsolatos tapasztalatokra irányult, nem osztotta meg az interjú alanyait. Valamennyien elégedettek voltak a képzések színvonalával, a jegyzetek és a munkaruhák minőségével, az oktatás helyszínével és az oktatók szakmai felkészültségével. Szívesen látogatták az órákat, és arról számoltak be, hogy jó volt a csoportléggkör, mely köszönhető volt az oktatóknak és a csoporttársaknak egyaránt. Többen úgy nyilatkoztak, szívesen folytatták volna még a képzést, és sajnálták, mikor az véget ért. A következő kérdés az egyik legmeghatározóbb volt mindegyik közül, ugyanis arra irányult, hogy a képzés elvégzése óta – ami mindegyikük esetében minimum négy hónap – el tudtak-e helyezkedni a munkaerő piacon. Ezzel a kérdéssel összefüggésben érdemes vizsgálni azt is, hogy az interjúalanyoknak milyen tapasztalataik vannak a munkahelykereséssel kapcsolatban. A jelenlévők közül hárman nyilatkoztak úgy, hogy munkát tudtak vállalni, mint targoncavezető. A másik négy fő elmondása szerint még nem talált munkát, viszont közülük van egy személy – akit korábban említettem – aki nem is keres. Az interjú során kitértünk annak megvitatására is, hogy a résztvevők minek tulajdonítják sikerüket vagy éppen sikertelenségüket a munkaerő piacon. Az egyik interjúalany, aki jelenleg már dolgozik, így nyilatkozott: *„Ha van piacképes tudása az embernek, azzal el tud helyezkedni. Csak megfelelő önéletrajzot és kísérőlevelet kell írni a cégekre szabottan, és az állásinterjún is meggyőzőnek kell lenni. Munkatapasztalat is kell, bármilyen munkakörből is legyen szó. Én pályakezdőként ebben szenvedtem hiányt.”* Azok, akik az interjú időpontjában sem rendelkeztek munkával, többféle szempontból világították meg a problémát. Egy targoncavezető szakképesítéssel rendelkező úr arról számolt be, hogy Csongrád, illetve Békés megyében nincsen lehetőség az ilyen jellegű munkakörben való elhelyezkedésre. Ugyanakkor Pest és Győr-Moson-Sopron megyében rengeteg állást hirdetnek, de mivel ezek távol vannak, nem tudja őket megpályázni. Rajta kívül még hárman nyilatkoztak úgy, hogy Szegeden és környékén nem találtak olyan munkalehetőséget, amely megfelelő lett volna, vagy ahol alkalmazták volna őket. Többen kiemelték, hogy idősnek titulálják őket, így életkoruk miatt negatív diszkriminációban részesülnek a munkakeresés során. Korukból

adódóan már külföldi munkavállaláson sem gondolkodnak, nem szeretnék itt hagyni jelenlegi életüket. Egy másik, nehézségeket okozó tényezőnek jelölték meg többen – mint azt korábban az idézetben is olvashattuk – a gyakorlat hiányát. A hegesztő szakképesítést szerzett úr elmondása szerint *„a képzés rövideége miatt nem volt idő minden munkafolyamat gyakorlására, pedig munkára való jelentkezéskor kérték a gyakorlatot”*. A munkakeresés témájával kapcsolatban arra is kitértünk, hogy az interjúalanyok milyen módszereket alkalmaznak. Legtöbben az újságokat és a világhálót említették, mint munkahelykeresésre legalkalmasabb színteret, de többük utalt a munkaügyi központokra is. Utóbbival kapcsolatban megoszlottak a vélemények. Ketten nyilatkoztak úgy, hogy a képzés befejezését követően behívták őket, és elhelyezkedési tanácsadáson vehettek részt. Egyikőjük a munkaügyi központot emelte ki, mint munkakeresésének legfőbb helyszínét. Mindezen pozitív tapasztalatok mellett egy negatív vélemény is megfogalmazódott, mely szerint igen változó az ott dolgozók hozzáállása, és a szolgáltatásokat igénybe vevők nem minden alkalommal részesülnek megfelelő kiszolgálásban. Az interjú utolsó két kérdése az interjú alanyainak jövőbeni terveire irányult. Legtöbben úgy nyilatkoztak – jellemzően azok, akik nem rendelkeznek munkával – hogy a jövőben is tovább folytatják a munkahely keresését. Egy fő, aki nem szeretne a targoncavezető szakmában elhelyezkedni, a jövőben egy ismerősével közösen villanyszereléssel foglalkozó vállalkozást szeretne indítani. Ketten úgy nyilatkoztak, már elegendő szakképesítéssel rendelkeznek, így a jövőben nem szeretnének formális keretek között tanulni, hiszen így sem tudnak elhelyezkedni, csupán alkalmi munkákat vállalni. Négy fő szívesen venne még részt tanulási folyamatban, de leginkább támogatott formában megvalósuló képzésen, mivel saját maguk nem tudnák finanszírozni a tanulással járó költségeket.

7. Összegzés

Dolgozatomban bemutatásra kerültek a felnőttképzésben való részvétel adatai hazai és nemzetközi viszonylatban, a tanulást motiváló és akadályozó tényezők, a hazai felnőttképzés rendszere és mindehhez kapcsolódóan néhány Európai Unió projekt. A statisztikai adatok elemzése során megállapítottam, hogy a felnőttképzésben való részvételben nemzetközi szinten Dánia emelkedik magasra a többi ország fölé, míg Románia és Bulgária a leginkább elmaradt ezen a területen. Magyarország sem rendelkezik magas mutatókkal, mivel a vizsgált évek mindegyikében az Európai Unió átlag alatt teljesített. Ugyanakkor a felnőttkori tanulás hazai adatait vizsgálva egy évről évre emelkedő részvételi arányt állapíthatunk meg. 2013-ban már mintegy 750.000 felnőtt részvételével számolhattak a hazai felnőttképzés piacán. Az utóbbi években a legtöbb felnőtt az OKJ szakképesítést nyújtó kurzusokon, valamint a szakmai továbbképzéseken vett részt. Ennek több oka is van. Az OKJ-ban szereplő szakképesítésekért a magyar állam felelősséget vállal, így az ilyen jellegű képzések a 2013. évi felnőttképzési törvény hatálya alá tartoznak, és több forrásból is támogatható képzésekként indulhatnak. Azonban mégsem az állami forrásból finanszírozott OKJ-s képzések száma a legmagasabb. Az OKJ-ban szereplő szakképesítések a magánszemélyek körében bírnak a legnagyobb presztízzsel, így a könnyebb munkaerő-piaci elhelyezkedés reményében ők vállalják legnagyobb számban az ilyen jellegű képzések költségeit. A szakmai továbbképzések esetében a munkáltatókat kell kiemelni, ugyanis saját munkavállalók eredményesebb munkavégzésének érdekében ők támogatják legnagyobb mértékben a szakmai jellegű ismeretek bővítését célzó kurzusokon való részvételt. A 2013-ra vonatkozó részvételi mutatók között még egy kiugró adatra lehetünk figyelmesek: a nyelvi kurzusokon résztvevők száma meghaladta a 128.000 főt. Ez elsősorban a TÁMOP 2.1.2 projektnek volt köszönhető, melyben az informatikai és az idegennyelvi programok támogatása valósult meg. A TÁMOP 2.1.2 mellett a TÁMOP 2.1.6 és a TÁMOP 1.1.2 programjaiban is számos magyarországi felnőtt jutott támogatáshoz, ez által pedig iskolai végzettséghez. Két utóbbi projekt kapcsán empirikus kutatást végeztem, melynek eredményeit a korábban megfogalmazott hipotézisek kifejtésével foglalom össze:

1. hipotézis:

Támogatott formában megvalósuló képzéseken legnagyobb számban 8 általános iskolai végzettséggel rendelkező felnőttek vesznek részt.

Feltevés nem igazolódott be. A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai alapján kiderült, hogy a munkanélküliek nagy arányban az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők köréből kerülnek ki. Feltételezésemet egyfelől az indokolta, hogy a munkával nem rendelkező

személyeknek nincsen olyan anyagi háttérük, melyből finanszírozni tudnák tanulmányaikat, így leginkább támogatott képzésen tudnak részt venni. Hipotézisemet másfelől arra alapoztam, hogy a TÁMOP-os programok egyik meghatározó célcsoportja az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők köre, így ők azok, akik legnagyobb számban részt vesznek ilyen jellegű képzéseken. A korábban ismertetett TÁMOP 2.1.6 projekt keretein belül a hiányzó iskolai végzettségek pótlása, a társadalmi felzárkóztatás, a szakképzetlenek szakképzéshez való juttatása a kiemelt cél. A TÁMOP 1.1.2 program egyik célcsoportja a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők köre. Mivel a SZTÁV zRt. a felmérés idején ennek a két projektnek a forrásaiból indította képzéseinek egy részét, úgy gondoltam, a résztvevők között az általános iskolai végzettséggel rendelkezők köre lesz a legnagyobb. Azonban a kutatás alapján kiderült, hogy sokkal több szakiskolai és szakmunkás bizonyítvánnyal rendelkező vett részt a képzésekben, mint 8 általános iskolát végzett felnőtt (lásd: 1. számú melléklet 4. számú ábra).

2. hipotézis:

A gazdaságilag aktív korú népességbe tartozó személyek körében képzésre való jelentkezéskor kiemelkedő szerepe van annak, hogy az adott szakképesítésre milyen munkaerő-piaci kereslet mutatkozik.

Második hipotézisem a kérdőíves lekérdezés eredményei alapján beigazolódott, valamint az interjú során kapott válaszok is alátámasztották azt. A felmérésekben résztvevők életkoruk alapján mindannyian gazdaságilag aktívak, ugyanis a 15-64 év közötti korosztályba sorolhatóak. A kérdőívet kitöltők 90%-a nyilatkozott úgy, hogy a szakképesítés kiválasztásakor figyelembe vette az arra irányuló kereslet nagyságát a munkaerő piacon, és legtöbben abban bíztak, hogy ennek megfelelően el is tudnak majd helyezkedni. A kérdőívet kitöltők több mint fele 21-30 év közötti fiatal felnőtt, akik közül 42-en azt állították, hogy figyelembe vették a képzésre való jelentkezéskor annak munkaerő piacon való szükségletét. Mindebből arra következtethetünk, hogy a gazdaságilag aktívak, azon belül is a fiatalabb generációk körében fontos, hogy olyan képzésben vegyenek részt, és ezáltal olyan szakképesítést szerezzenek, mellyel a későbbiek során nagyobb valószínűséggel tudnak majd munkát vállalni. A fókuszcsoporthoz tartozó interjú résztvevők fele nyilatkozott úgy, hogy a jobb elhelyezkedési esélyek reményében iratkozott be a képzésbe, a többiek pedig a tanulmányok támogatottsága miatt használták ki ezt a lehetőséget.

3. hipotézis:

Akik Európai Unió által finanszírozott képzésben vesznek részt, azok leginkább a képzés anyagi támogatottsága miatt jelentkezik arra, ugyanis saját maguk nem tudnák megtéríteni a képzés költségeit.

Hipotézisem részben igazolódott be. Mivel kutatásom az Európai Unió által finanszírozott képzések kapcsán valósult meg, felvetődött a kérdés: a jelentkezők vajon mekkora hányadára volt befolyással az, hogy térítésmentesen szerezhettek meg egy szakképesítést? A kérdőívet kitöltő felnőttek 45%-a nyilatkozott úgy, hogy nem vett volna részt a képzésen, ha az nem támogatott formában valósul meg. Közülük 44 fő a hiányzó anyagi háttérrel jelölte meg, mint tanulásban akadályozó tényezőt. Az interjú megerősítette a kérdőív eredményeit, ugyanis többen azt nyilatkozták, hogy saját maguk nem tudták volna finanszírozni a képzés költségeit.

4. hipotézis:

A megkérdezett felnőttek nagy része a képzés során megszerzett tudás hasznosulását az oktató szakmai, módszertani és emberi felkészültségével hozzák összefüggésbe.

Feltételezésem helytállónak bizonyult. A kérdőív két kérdése is kitért a képzés során megszerzett tudás hasznosulásának vizsgálatára, annak okaira és mértékére a felnőttek szemszögéből. A megkérdezettek közül 94 felnőtt válaszából az derült ki, hogy véleménye szerint hasznosítani tudja majd a képzés során elsajátított ismereteket. Közülük legtöbben az őket oktató tanárok gyakorlatát, végzettségét, valamint oktatásuknak színvonalát emelték ki, mint leginkább befolyásoló tényezőket. Ezt a többségi véleményt támasztották alá a másik kérdésre adott válaszok is, azzal a különbséggel, hogy itt már az oktatók felkészültsége valamint attitűdje is felmerült, mint befolyásoló tényező. A fókuszcsoporthoz tartozó interjú során nem tértünk ki a képzés során megszerzett tudás hasznosíthatóságának véleményezésére, de az kiderült, hogy a résztvevők jól érezték magukat az oktatás során, és kapcsán kiemelték csoporttársaik, valamint a szakmai oktatók szerepét is.

5. hipotézis:

Az Európai Unió projektjei által anyagi támogatásban részesülő képzések elvégzését követően a résztvevők könnyedén el tudnak helyezkedni a munkaerő piacon.

Hipotézisem nem igazolódott be. A TÁMOP projektjeinek célkitűzései között szerepel például a hátrányos helyzetben élők felzárkóztatása, az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők szakképzettséghez juttatása, és az állampolgárok hiányzó kompetenciáinak pótlása. Hipotézisemet erre alapoztam, mivel úgy gondoltam, a célcsoportnak megfelelően a

munkaerő piac igényeinek figyelembevételével kerülnek meghirdetésre az egyes elvégezhető felnőttképzési programok. Ennek megfelelően a támogatásban részesülők a képzések elvégzését követően könnyedén munkát tudnak vállalni. A kérdőíves lekérdezésben legtöbbször 2-3 hónapot jósoltak arra vonatkozóan, hogy munkát találnak majd az új szakképesítés által. Mivel a kérdőív kitöltése anonim módon zajlott, a várakozások beteljesülését nem volt lehetőségem megvizsgálni, viszont a fókuszcsoporthoz tartozó interjú során csak három résztvevő nyilatkozott úgy, hogy a képzés elvégzése óta munkába tudott állni.

Kutatási eredményeim alapján úgy gondolom, hogy az Európai Unió projektjei által támogatott felnőttképzési programok hasznosak, és mindenképpen szükségesek az egyén érvényesülésének és társadalmi előmenetelének, valamint az ország gazdasági versenyképességének növelése szempontjából. Azonban a projektek kapcsán vannak olyan területek, melyek változtatásra vagy fejlesztésre szorulnak. Véleményem szerint növelni kell azoknak a számát, akik a programokban megszerzett végzettségükkel munkát tudnak vállalni. Ennek érdekében olyan felnőttképzési programokat kell indítani, melyek a munkaerő piac igényeinek figyelembevételével kerülnek megszervezésre. Ezeknek a képzéseknek nem csupán szakképzettséghez kell hozzásegíteniük az érintetteket. Ugyanolyan fontos, hogy birtokában legyenek a foglalkoztathatósághoz szükséges alapkompenciáknak, a munkavállalást elősegítő kompetenciáknak – mint például az együttműködési készség, a csapatmunkában való dolgozás készsége vagy az önálló munkavégzés készsége – vagy elsajátítsák az álláskeresési technikákat, esetleg fel tudjanak készülni a felvételi elbeszélgetésre. Mint az kutatásom során kiderült, munkavállaláskor alapkövetelmény, hogy a jelentkezők megfelelő szakmai gyakorlattal rendelkezzenek. Mivel a felnőttképzési programokból kilépő felnőttek frissen végzettek, csupán a képzés gyakorlati óráin szerezhettek némi gyakorlatot. Úgy gondolom, hasznos lenne a felnőttek és a munkáltatók számára is, ha a képzéseket követően rendelkezésre állna egy olyan szintér, ahol a könnyebb elhelyezkedés érdekében fejleszteni tudnák gyakorlati ismereteiket.

Magyarország Alaptörvényének X. cikke alapján *„Magyarország biztosítja... – a lehető legmagasabb szintű tudás megszerzése érdekében – a tanulás, valamint törvényben meghatározott keretek között a tanítás szabadságát”* (Magyarország Alaptörvénye X. cikk (1)). Ez – és mellette több másik is – elidegeníthetetlen joga a magyar állampolgároknak. Ennek a jognak a gyakorlására nyújtanak lehetőséget az Európai Unió által finanszírozott humánerőforrás fejlesztésre irányuló projektek, melyek azon állampolgárok számára is elérhetőek, akik alapvető jogaikkal önerőből nem tudnak élni. Így válik a művelődés és a tanulás minden ember jogává.

8. Felhasznált irodalom

- 1) Állami Számvevőszék (2013): *Jelentés a közfoglalkoztatás és a hozzá kapcsolódó képzési programok támogatási rendszere hatékonyságának, eredményességének ellenőrzéséről*. <http://infoszab.budapest.hu:8080/GetSpFile.aspx?File=tevekenyseg/ASzVizsgalatokEllenorzesek/%C3%81SZ%20jelent%C3%A9s%20K%C3%B6zfoglalkoztat%C3%A1s.pdf>. [2014.11.11.]
- 2) Andragógiai Szakbizottság (2014): *Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája a 2014/2020 közötti időszakra*. http://andragogiaiszakbizottsag.hahonlapkell.hu/mu_pdfs/mu_32/LLL_keretstrategia.pdf [2014.12.31.]
- 3) BAGDY Emőke (1977): *Családi szocializáció és személyiségzavarok*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- 4) BÁTHORY Zoltán (1985): *Tanítás és tanulás*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- 5) BENCSIK Andrea – TRUNKOS Ildikó (2012): *Életen át tartó tanulás, de tudunk, és főleg akarunk-e idősebb korban tanulni? Életkor és tanulási motiváció egy magyar vizsgálat fényében*. In: Róbert Péter: „Gazdaság és morál: tiszta társadalom, tiszta gazdaság” Kautz Gyula Emlékkonferencia http://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2012/menedzsment/bencsik_trunkos.pdf [2014.11.11.]
- 6) BERTALAN – RETTEGI (2014): *Felnőttképzés, élethosszig tartó tanulás*. In: *Felnőttképzésről képzőknek. Változások és értékek*. euGenius Szakkiadó Kft., Budapest. 10-26.
- 7) DELORS, Jacques (szerk.)(1997): *Oktatás-rejtett kincs. A Jacques Delors vezette Nemzetközi Bizottság jelentése az UNESCO-nak az oktatás XXI. századra vonatkozó kérdéseiről*. Osiris Kiadó – Magyar UNESCO Bizottság, Budapest.
- 8) DÉMUTH Ágnes (2009): *Amit a hallgatónak tudni illik a: motivációról*. JGYF Kiadó, Szeged.
- 9) SOÓSNE Dr. Faragó Magdolna (2003): *Mentálhigiénés pedagógiai szociálpszichológiai fogalomtár pedagógushallgatóknak és gyakorló pedagógusoknak*. <http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/fogalomtar.pdf> [2014.11.01.]

- 10) Eduline (2012): *A legnépszerűbb alapképzések, felsőfokú szakképzések és OKJ-s képzések listája.*
http://eduline.hu/felnottkepzes/2012/9/26/nepszeru_kepzések_keresett_allasok_I59NVJ
[2013.10.02.]
- 11) Európa 2020: *Proioritások.* http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/index_hu.htm [2014.11.06.]
- 12) Európai Bizottság (2014): *Oktatás és képzés. Az oktatás és képzés támogatása az Európai Unióban és az uniós határokon túl. Kulcskompetenciák.*
http://ec.europa.eu/education/policy/school/competences_hu.htm [2014.11.08.]
- 13) Eurostat (2014): *Introduction.*
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/about_eurostat/introduction [2014.10.24.]
- 14) Eurostat (2013): *Lifelong learning - %.*
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdsc440&plugin=1> [2013.10.01.]
- 15) FARKAS Éva (2004): *Felnőttoktatás és –képzés Magyarországon.* Kolombusz Kkt., Miskolc.
- 16) FARKAS Éva (2013a): *A szak- és felnőttképzés gyakorlata.* SZTE JGYPK, Szeged.
- 17) FARKAS Éva (2013b): *A láthatatlan szakma. Tények és tendenciák a felnőttképzés 25 évéről.* typiART Médiaműhely Kft.
- 18) FARKAS Éva (2014a): *A felnőttképzés finanszírozása. Hazai folyamatok, nemzetközi tendenciák.* RAABE Tanácsadó és Kiadó Kft., Budapest.
- 19) FARKAS Éva (2014b): *A felnőttképzés finanszírozása.* In: *Felnőttképzésről képzőknek. Változások és értékek.* euGenius Szakkiadó Kft., Budapest. 157-171.
- 20) FARKAS Éva – HENCZI Lajos (2014): *A felnőttképzés új szabályozása. Felnőttképzési kézikönyv.* Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, Budapest.
http://www.mkik.hu/upload/mkik/felnottkepzes/vegleges_felnottkepzesi_kezikonyv.pdf
[2014.11.11.]
- 21) FORRAI Szilvia (2012): *Az egész életen át tartó tanulás paradigma gyakorlati megvalósulása Magyarországon. Szakmapolitikák kontra gyakorlat.*
http://andragogiai-szakbizottsag.hu/mu_pdf/mu_32/Az_egesz_eleten_at_tarto_tanulas_paradigm_%281%29.pdf [2014.12.31.]

- 22) HARANGI László (2003): *A lifelong learning paradigma és hatása*. In: Mayer József – Singer Péter (szerk.): *A tanulás kora: Felnőttoktatási Akadémia: Gyula 2002. október 16-19.* Országos Közoktatási Intézet Felnőttoktatási és Kisebbségi Központ, Budapest.
- 23) HORVÁTH H. Attila (2011): *Informális tanulás*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- 24) JUHÁSZ Judit – SZEGEDI Eszter (szerk.)(2013): *Üzenet a palackban: Fiatal kutatók gondolatai az egész életen át tartó tanulásról*. Tempus Közalapítvány, Budapest.
- 25) KOCSIS Mihály – KOLTAI Dénes (2008): *A felnőttek tanulási aktivitását befolyásoló tényezők*. In: Zachár László (szerk.): *HEFOP 3.5.1 „Korszerű felnőttképzési módszerek kidolgozása és alkalmazása”*. Andragógiai ismeretek. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest. 105-116.
- 26) KOLTAI Dénes – ZRINSZKY László (2008): *A tanulás az andragógiai pszichológiában*. In: Zachár László (szerk.): *HEFOP 3.5.1 „Korszerű felnőttképzési módszerek kidolgozása és alkalmazása”*. Andragógiai ismeretek. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest. 17-84.
- 27) KOZÉKI Béla (1980): *A motiválás és motiváció összefüggéseinek pedagógiai-pszichológiai vizsgálata*. Akadémia Kiadó, Budapest.
- 28) KÖPECZI Bócz Tamás és mtsai. (2006): *A szakmai alapképzés Magyarországon. Részletes Témaelemzés*.
http://www.observatory.org.hu/Feltoltott/ReferNet/IVET_Magyarom_ReferNet_DTA_2006.pdf [2013.10.02.]
- 29) LOBODA Zoltán (2013): *Egész életen át tartó tanulás – Megjegyzések egy fogalom margójára*. In: JUHÁSZ Judit – SZEGEDI Eszter (szerk.)(2013): *Üzenet a palackban: Fiatal kutatók gondolatai az egész életen át tartó tanulásról*. Tempus Közalapítvány, Budapest. 15-29.
- 30) MAYER József (2009): *A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok kialakulása, a felzárkóztatás lehetőségei*. <http://www.ofi.hu/tudastar/onkormanyzat-kozoktatas/hatranyos-helyzetu-090617> [2013.10.02.]
- 31) MEDIÁN – SZÉNAY Márta (2005): *Az idegennyelv-ismeret. Jelentés az országos nyelvtudás-felmérés kvantitatív szakaszáról*. Nemzeti Felnőttképzési Intézet, Budapest.
- 32) MTI (2009): *Vértess: a lisszaboni stratégia céljai jók, az eszközök elégtelenek*. http://hvg.hu/gazdasag/20090525_GKI-konferencia_Vertess_lisszaboni_Eu [2014.11.06.]

- 33) Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (2012): *Munkaerő-piaci helyzetkép a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai alapján*. Nemzeti Munkaügyi Hivatal Kutatási és Elemzési Főosztálya, Budapest.
- 34) Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (2013): *Munkaerő-piaci helyzetkép a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai alapján*. Nemzeti Munkaügyi Hivatal Kutatási és Elemzési Főosztálya, Budapest.
- 35) Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (2014): *Munkaerő-piaci helyzetkép a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai alapján*. Nemzeti Munkaügyi Hivatal Kutatási és Elemzési Főosztálya, Budapest.
- 36) Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014-2020 (2013): *Az infokommunikációs szektor fejlesztési stratégiája (2014-2020)* v5.0.
http://www.nisz.hu/sites/default/files/u1/nemzeti_infokommunikacios_strategia_2014_2020.pdf [2014.12.22.]
- 37) Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet (2009): *Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák. Európai referenciakeret*. <http://www.ofi.hu/tudastar/nemzetkozi-kitekintes/egesz-eleten-at-tarto> [2014.11.08.]
- 38) ÓHIDY Andrea (2006): *Lifelong Learning. Egy oktatáspolitikai koncepció értelmezési lehetőségei Európában*. Új Pedagógiai Szemle 56 (6): 65-71.
<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00104/2006-06-3l-Ohidy-Lifelong.html> [2014.12.27.]
- 39) OSAP 1665 Statisztikai Felület (2013): <https://osap.nive.hu/> [2013.10.01.]
- 40) Palló Felnőttképzési Tájékoztató Szolgálat (2013):
<http://www.felnottkepzesinfo.hu/?page=definitions&letter=E> [2013.10.02.]
- 41) PÁSZTOR Tibor (2014): *A felnőttképzési tevékenység engedélyezése, jogi szabályozása*. In: *Felnőttképzésről képzőknek. Változások és értékek*. euGenius Szakkiadó Kft., Budapest. 27-45.
- 42) Piackutatás (2012): *Felmérés a nyelvtudásról az EU-ban (frissítve)*.
<http://piackutatas.blogspot.hu/2012/06/felmeres-nyelvtudasrol-az-eu-ban.html> [2014.12.22.]
- 43) RENDEK Tímea (2011): *„Jog-lehetőség-hozzáférés”. A felnőttképzési rendszer működésének jellemzői és a felnőttképzési szolgáltatásokhoz való hozzáférés problémái Bács-Kiskun megyében*. http://www.tudasminta.hu/kiadvanyok/Rendek_Timea-Jog-Lehetoseg-Hozzaferes.pdf [2014.10.23.]

- 44) SZ. MOLNÁR Anna: *A tanuló felnőtt.*
http://www.diral.hu/publikaciok/A_tanul%C3%B3_feln%C5%91tt.pdf [2014.10.24.]
- 45) SZTÁV (2014): *Intézményi dokumentáció.*
- 46) SZ. TÓTH János (2013): *Az általános felnőttképzés fejlesztési koncepciója (javaslat).*
<http://www.nepfoiskola.hu/index.php> [2013.10.04.]
- 47) TÁMOP 1.1.2a: *TÁMOP 1.1.2 „A hátrányos helyzetűek foglalkoztathatóságának javítása (Decentralizált programok a konvergencia régiókban)” elnevezésű projekt ismertetése.*
http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_tamop_tamop112 [2014.10.15.]
- 48) TÁMOP 1.1.2b: *TÁMOP-1.1.2-11/1 „A hátrányos helyzetűek foglalkoztathatóságának javítása (Decentralizált programok a konvergencia régiókban)” című kiemelt projekt eredményeinek bemutatása.* http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_tamop_tamop112 [2014.11.02.]
- 49) TÁMOP 2.1.2: *TÁMOP 2.1.2 Idegen nyelvi és informatikai kompetenciák fejlesztése.*
<http://www.tudasodajovod.hu/web/guest/a-projekt-bemutatasa> [2014.10.15.]
- 50) TÁMOP 2.1.6: *2.1.6-12 1-2012-0001 azonosítószámú „Újra tanulok!” megnevezésű kiemelt projekt.* http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_tamop_216_12 [2014.10.15.]
- 51) Türr István Képző és Kutató Intézet: *Téli közfoglalkoztatás 2013/2014.*
<http://www.tkki.hu/page.php?mid=186> [2014.11.08.]
- 52) ZACHÁR László (2008): *Az egész életen át tartó tanulás tartalma és a hazai felnőttképzési rendszer.* In: Zachár László (szerk.)(2008): *HEFOP 3.5.1 „Korszerű felnőttképzési módszerek kidolgozása és alkalmazása”. A felnőttképzés rendszere.* Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest. 15-86.
- 53) ZRINSZKY László (2008): *A felnőttképzés tudománya. Bevezetés az andragógiába.* OKKER Kiadó és Kereskedelmi Kft., Budapest.

Felhasznált jogszabályok:

- 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről
- 12/2013. (III. 29.) NFM rendelet a nemzeti fejlesztési miniszter ágazatába tartozó szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeiről, valamint egyes, szakmai és vizsgakövetelmények kiadásáról szóló miniszteri rendeletek hatályon kívül helyezéséről
- 16/2014. (IV.4.) NGM rendelet a felnőttképzési nyelvi programkövetelmények nyilvántartásba vételének követelményeiről és eljárási rendjéről, valamint a nyelvi képzés követelményei teljesítésének igazolásáról
- A Kormány 1603/2014. (XI. 4.) Korm. határozata a Magyar nemzeti társadalmi felzárkózási stratégia II., Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája, a Köznevelés-fejlesztési stratégia, továbbá a Végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégia elfogadásáról
- Magyarország Alaptörvénye
- Magyar Közlöny 2014. évi 150. szám

Ábra jegyzék:

Ábra száma	Ábra címe	Oldalszám
1. számú	Az oktatásban és képzésben való részvételt akadályozó tényezők megoszlása a felnőtt lakosság körében (%)	22
2. számú	A magyarországi felnőttképzés finanszírozási forrásai (fő/év)	25
3. számú	A költségviselők megoszlása képzés jellege szerint a magyarországi felnőttképzés területén (fő)	27
4. számú	A költségviselők megoszlása képzés jellege szerint a magyarországi felnőttképzés területén (fő)	28
5. számú	Miért egy Európai Unió által támogatott képzést választott? (fő)	39
6. számú	Részt vett volna a képzésen, ha nem támogatott formában valósul meg? (fő)	40
7. számú	A képzésre való jelentkezéskor figyelembe vette a megszerezhető szakképesítés munkaerő-piaci keresletét? (fő)	41
8. számú	Ön szerint tudja a képzést követően az ott megszerzett tudást hasznosítani? (fő)	42
9. számú	A képzés során fejlődött az Európai Unió által meghatározott 8 kulcskompetencia valamelyike? (fő)	43
10. számú	A képzésben résztvevőknek milyen kompetenciái fejlődtek az EU 8 kulcskompetencia közül? (fő)	44

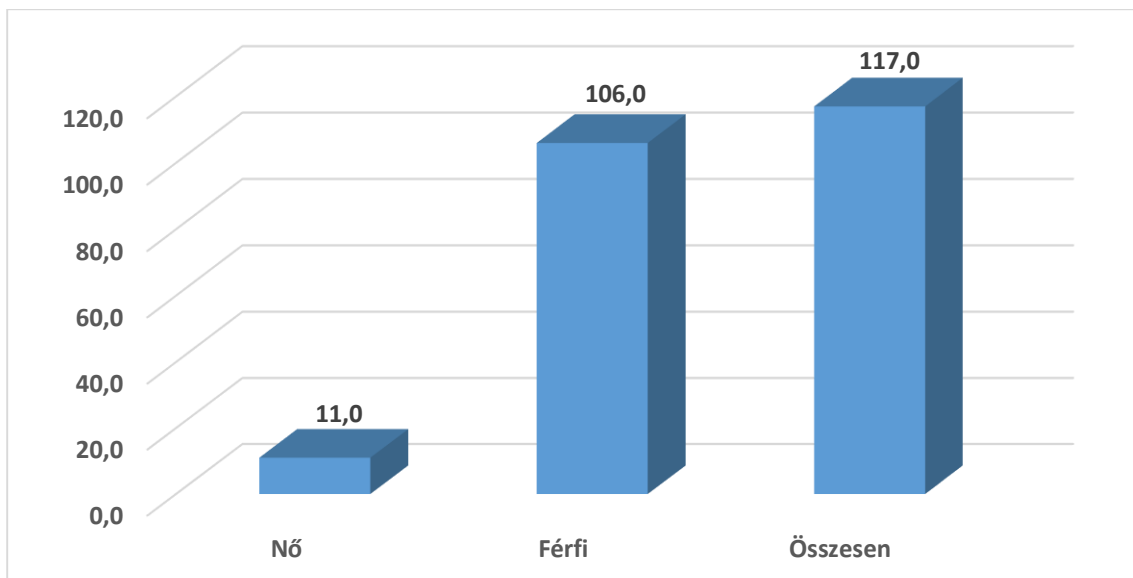
Táblázat jegyzék:

Táblázat száma	Táblázat címe	Oldalszám
1. számú	A felnőttek tanulási folyamatokban való részvételi hajlandósága nemzetközi összehasonlításban (%)	11
2. számú	A felnőttképzésben való részvétel adatai Magyarországon (fő)	13

9. Mellékletek

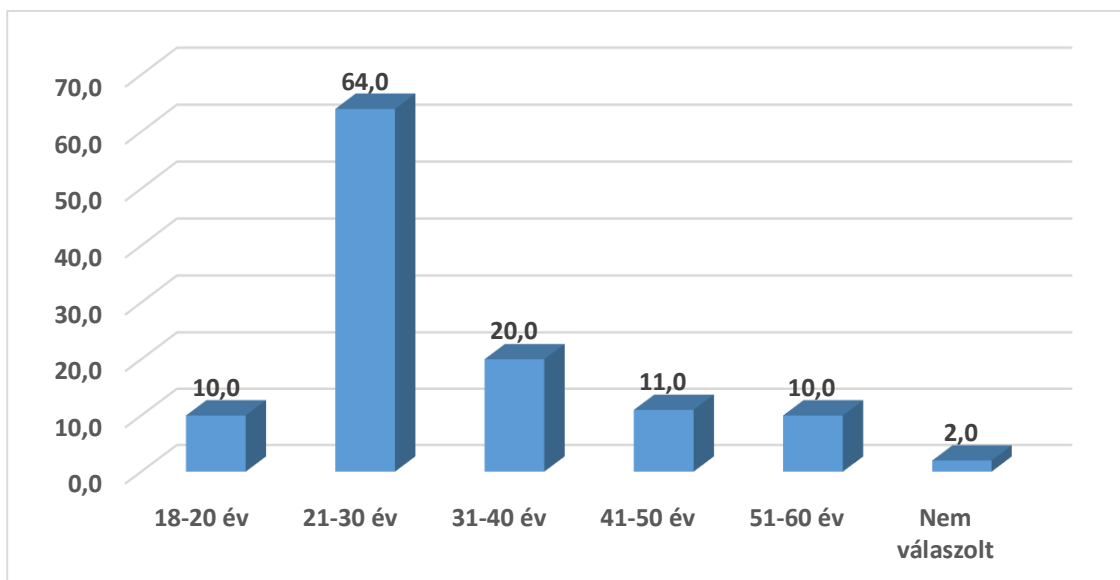
1. számú melléklet:

1.számú ábra: A kérdőívet kitöltők nemek szerinti megoszlása (fő)

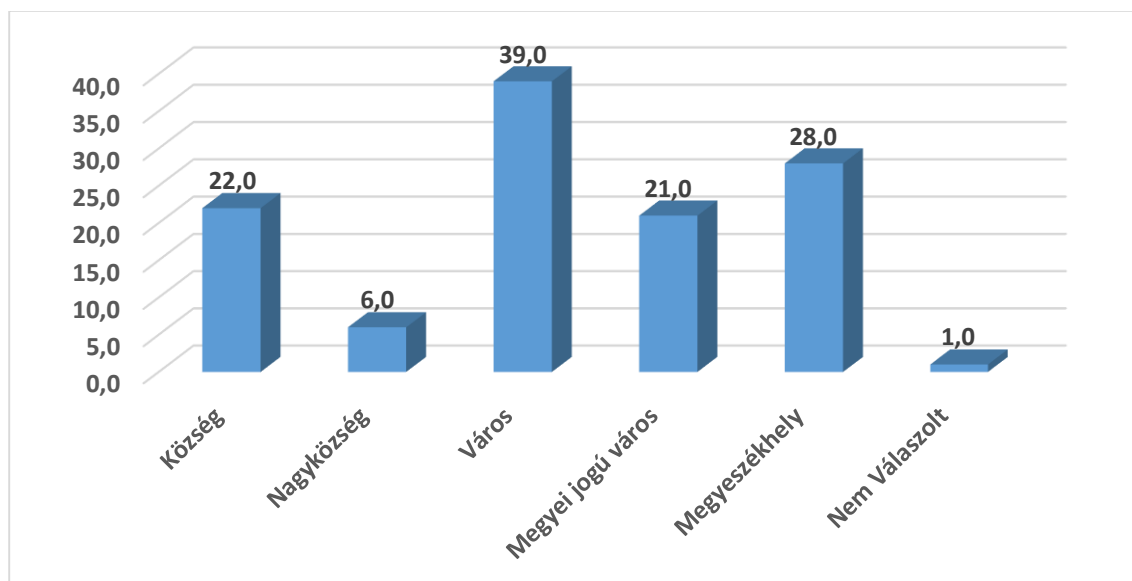
Forrás: saját szerkesztés

2.számú ábra: A kérdőívet kitöltők életkor szerinti megoszlása (fő)

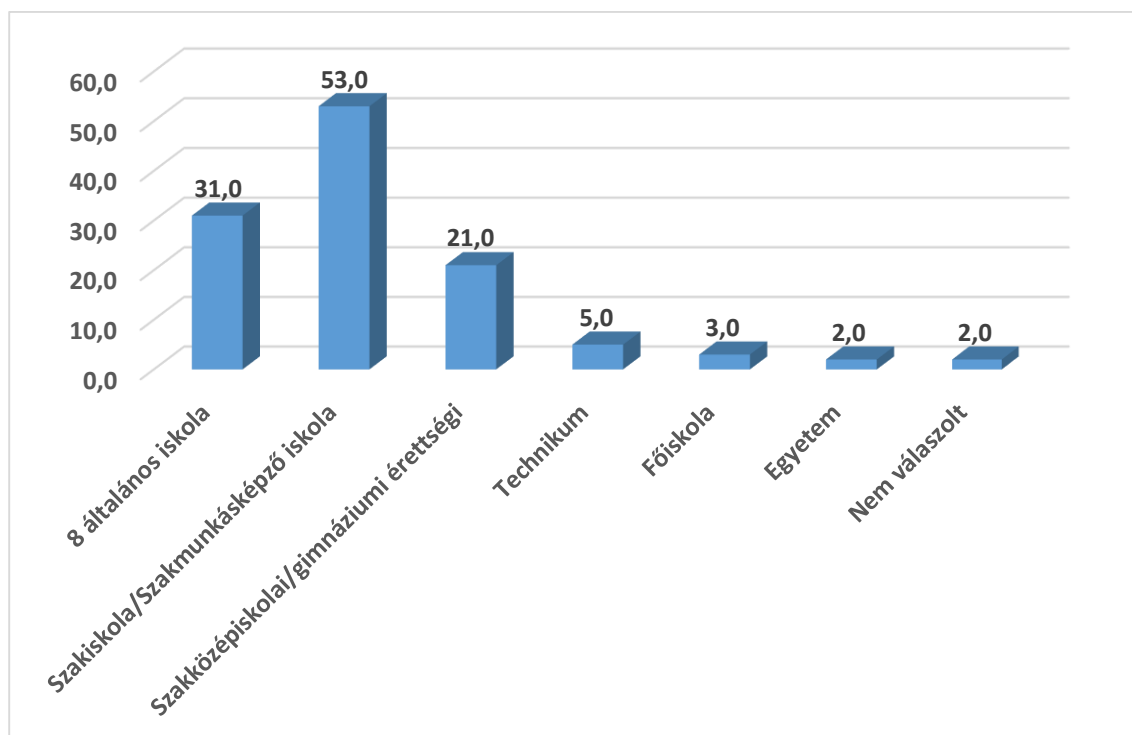
Forrás: saját szerkesztés

3.számú ábra: A kérdőívet kitöltők lakóhely szerinti megoszlása (fő)

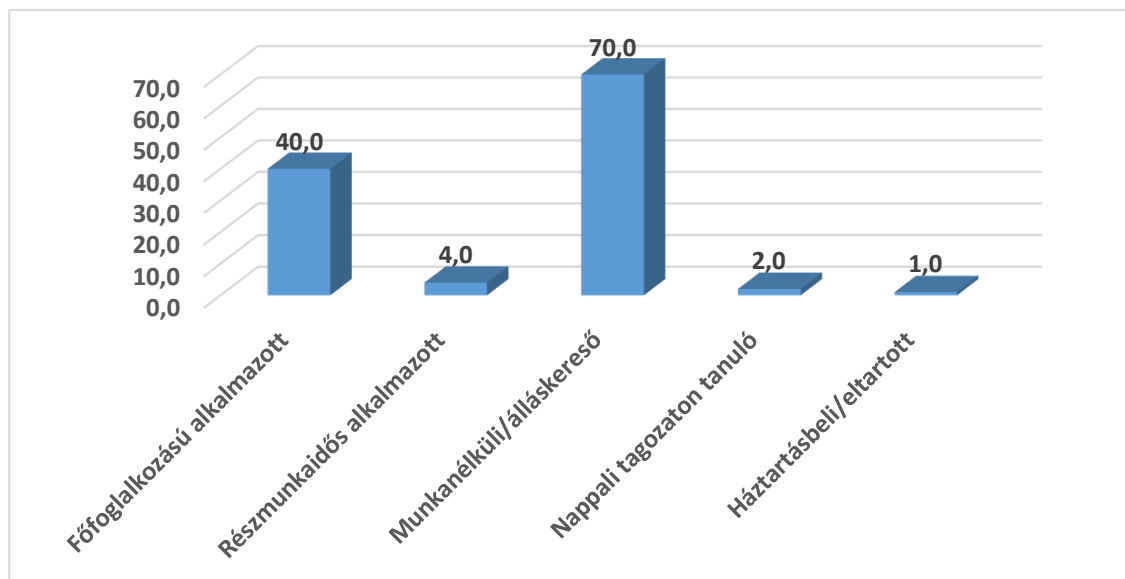
Forrás: saját szerkesztés

4.számú ábra: A kérdőívet kitöltők iskolai végzettség szerinti megoszlása (fő)

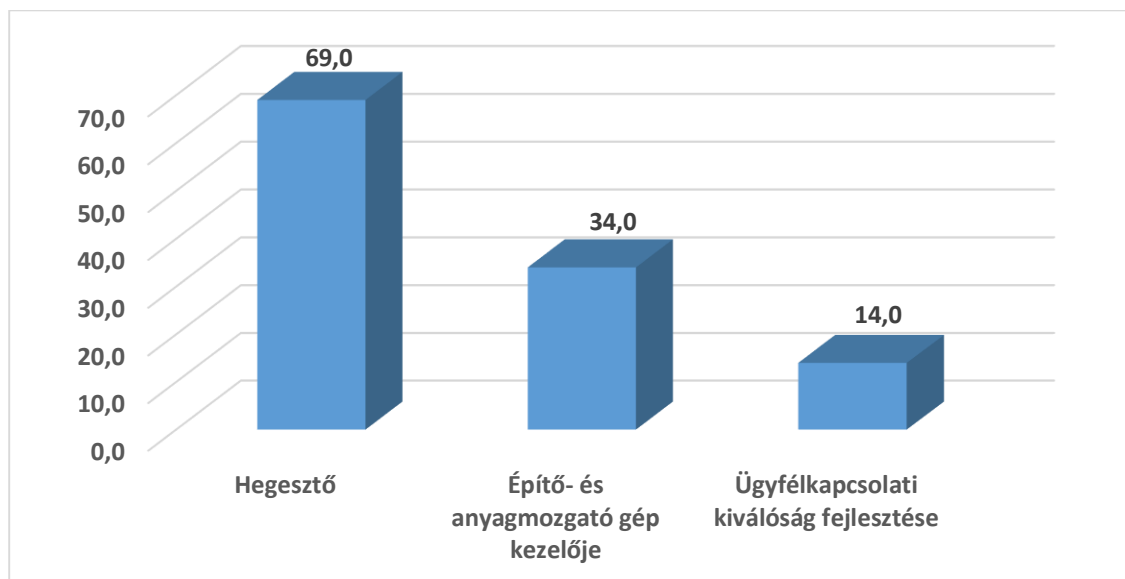
Forrás: saját szerkesztés

5.számú ábra: *A kérőívet kitöltők munkaerő-piaci státuszuk szerinti megoszlása (fő)*

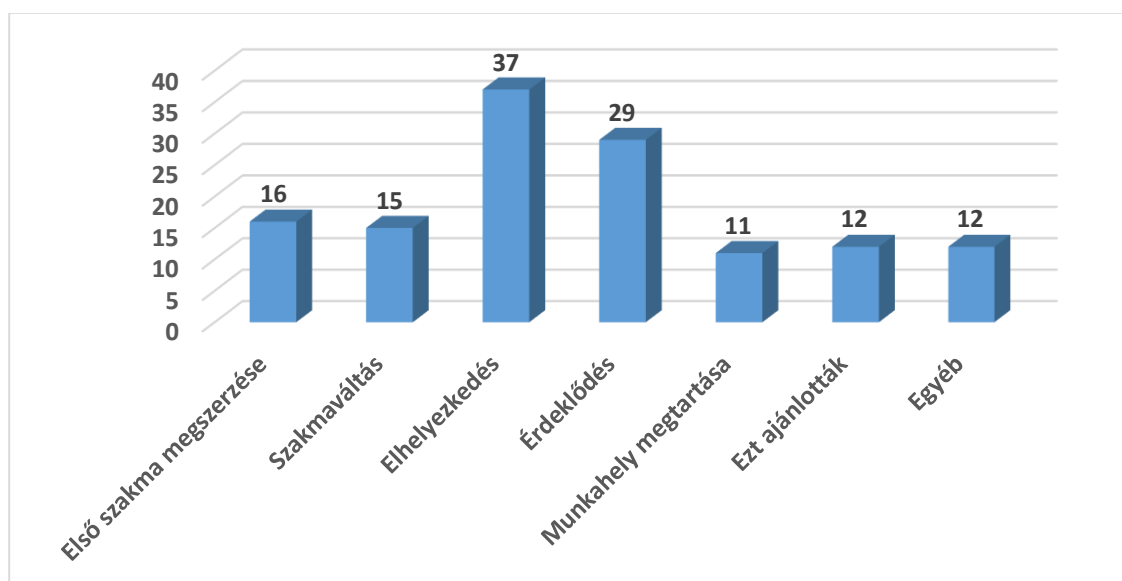
Forrás: saját szerkesztés

6.számú ábra: *A kérőívet kitöltők megoszlása a képzés jellegétől függően (fő)*

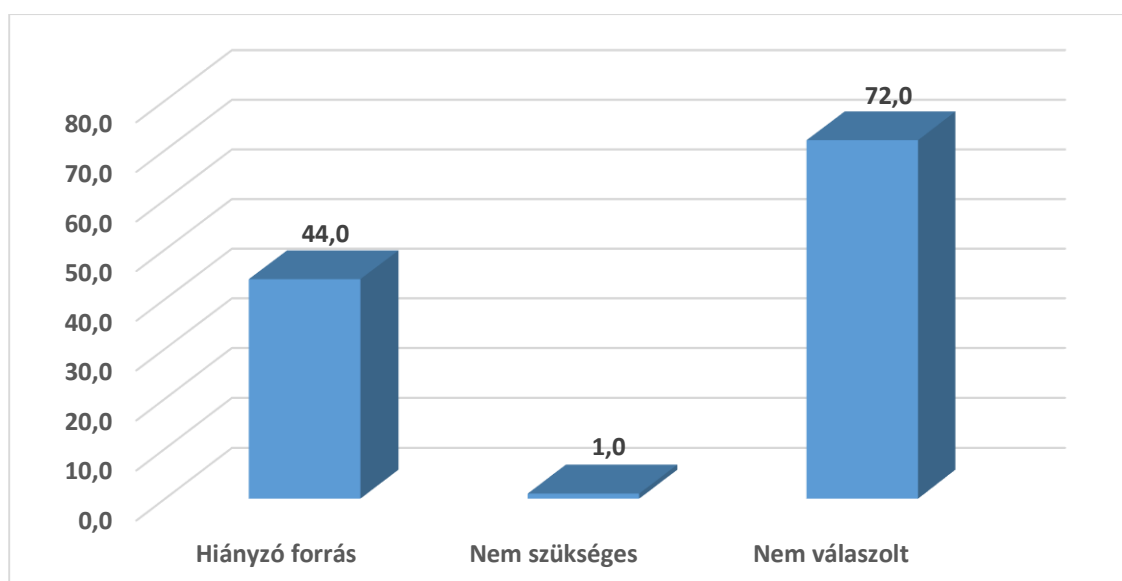
Forrás: saját szerkesztés

7.számú ábra: *Milyen céllal jelentkezett a képzésre? (fő)*

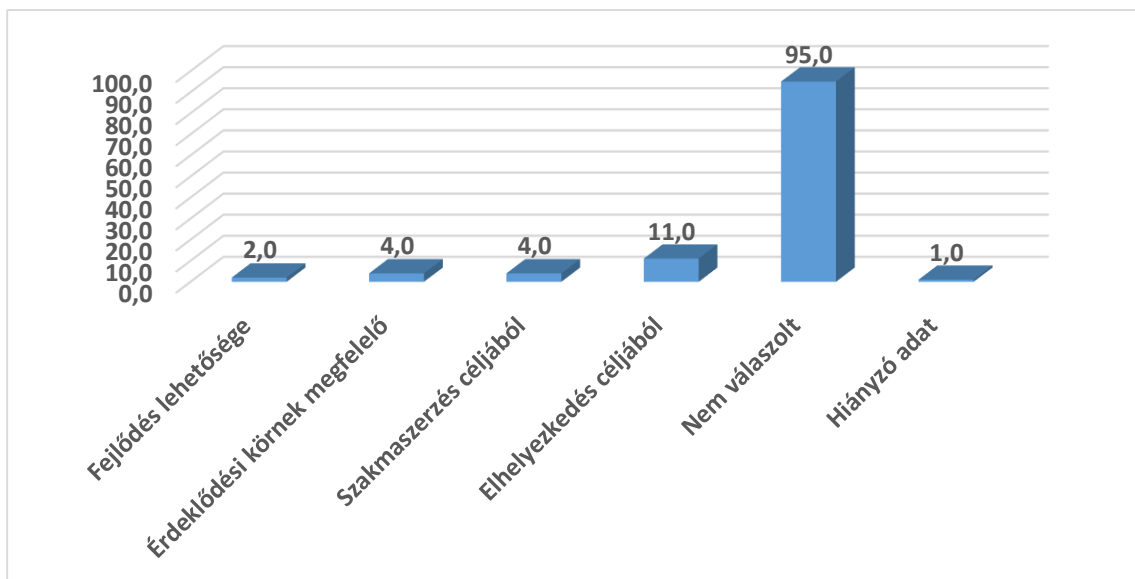
Forrás: saját szerkesztés

8.számú ábra: *A kérdőívet kitöltők miért nem vettek volna részt a képzésen, ha az nem támogatott formában valósult volna meg? (fő)*

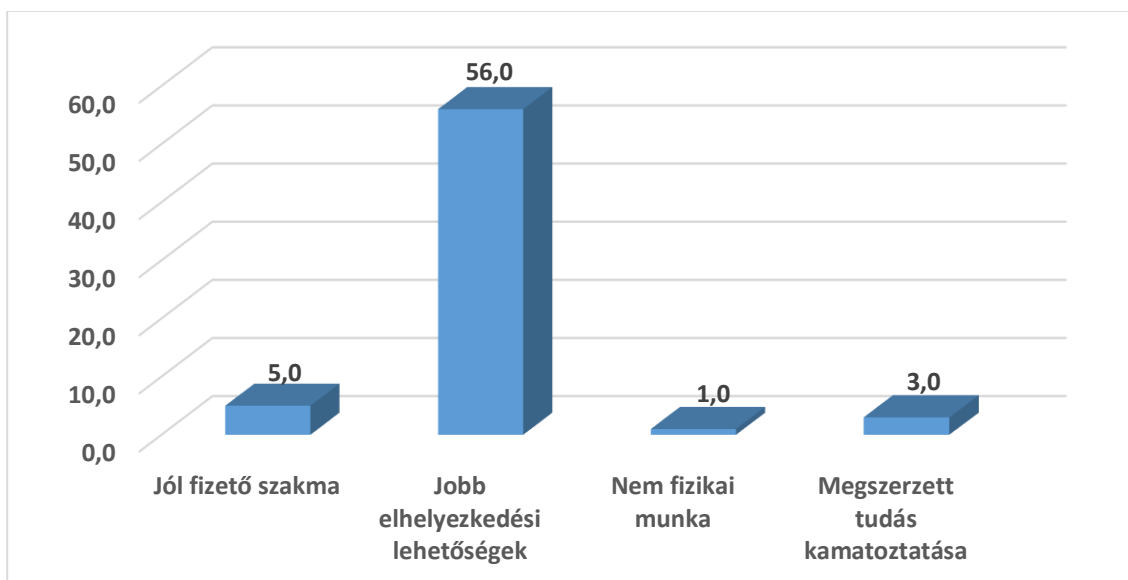
Forrás: saját szerkesztés

9.számú ábra: *A kérdőívet kitöltők miért vettek volna részt akkor is a képzésen, ha az nem támogatott formában valósult volna meg?*

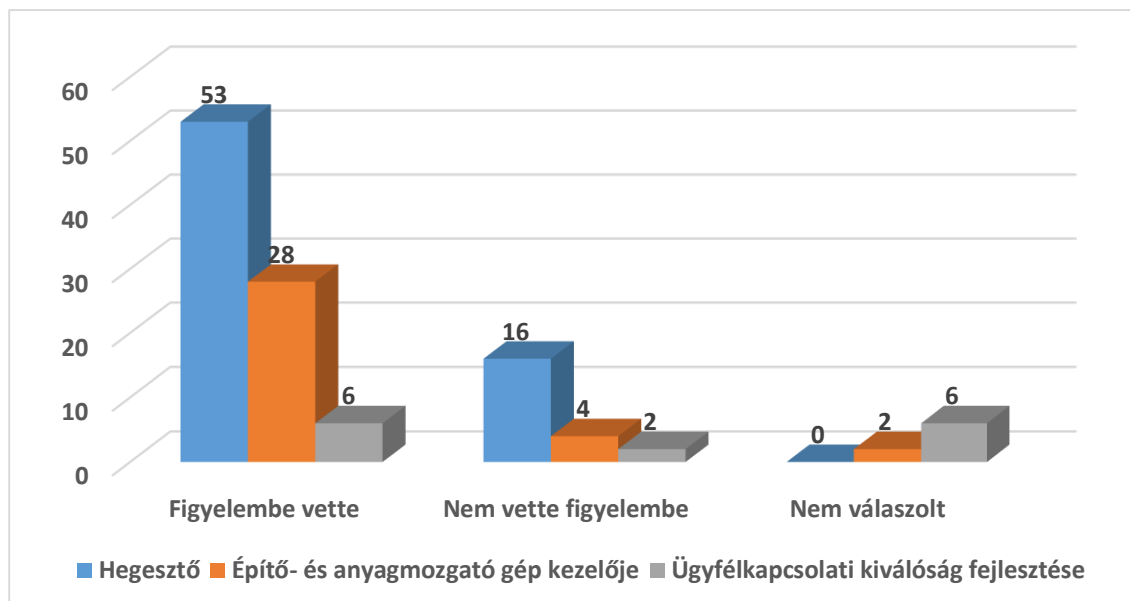
Forrás: saját szerkesztés

10.számú ábra: *A kérdőívet kitöltők miért vették figyelembe a képzésre való jelentkezéskor a szakképesítés munkaerő-piaci keresletét? (fő)*

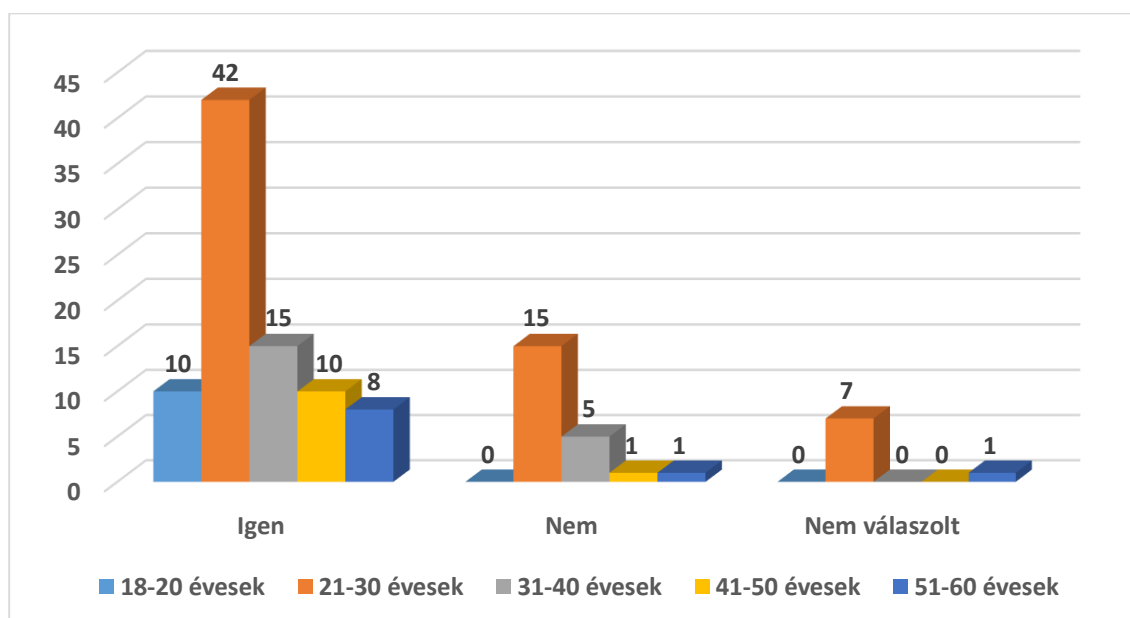
Forrás: saját szerkesztés

11.számú ábra: *A képzés munkaerő-piaci keresletének figyelembe vétele a szakképesítés jellegétől függően (fő)*

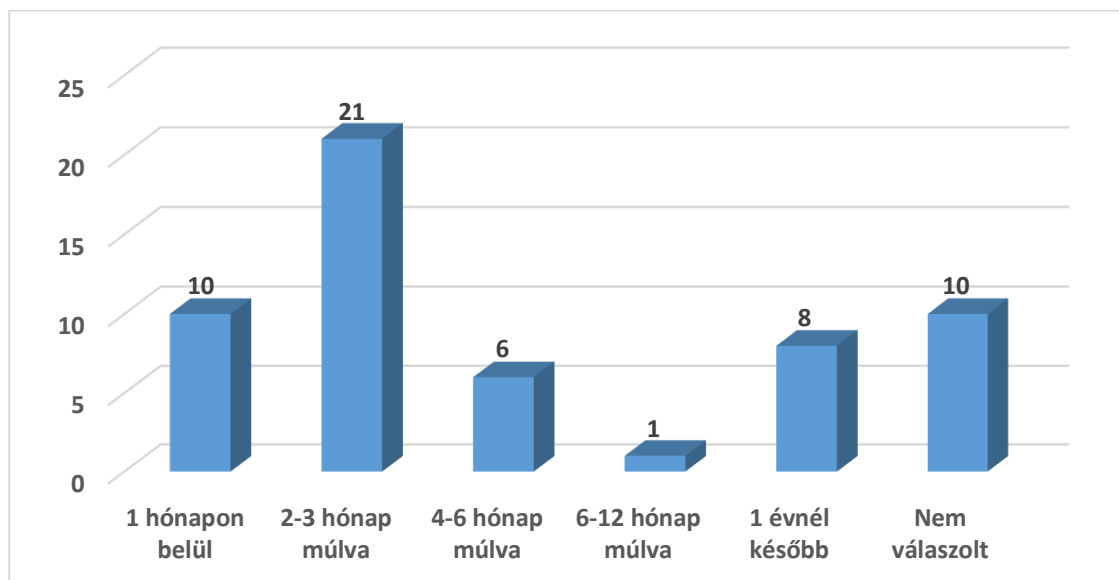
Forrás: saját szerkesztés

12.számú ábra: *A képzés munkaerő-piaci keresletének figyelembe vétele az életkor függvényében (fő)*

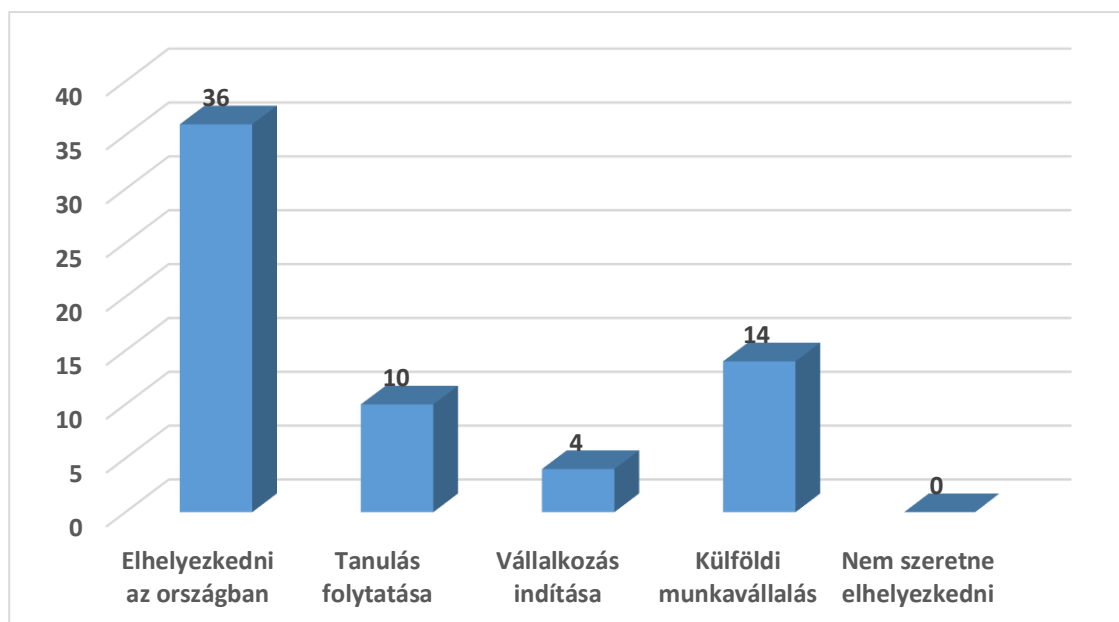
Forrás: saját szerkesztés

13.számú ábra: *Akik figyelembe vették a képzés munkaerő-piaci keresletét, hogyan gondolják, a képzés befejezését követően mikor tudnak majd elhelyezkedni? (fő)*

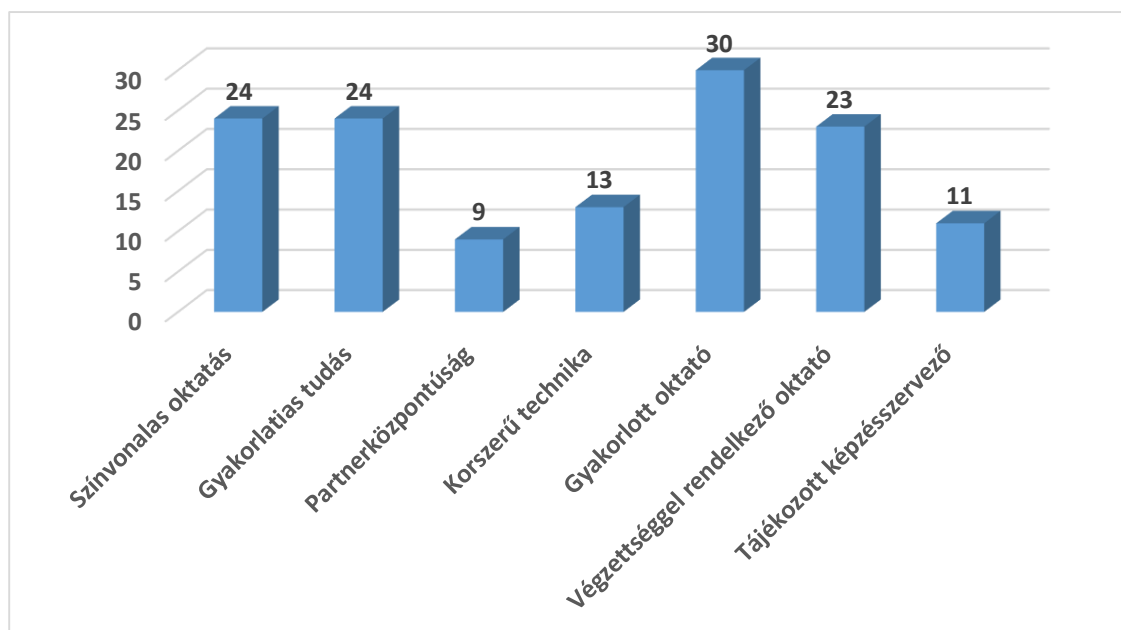
Forrás: saját szerkesztés

14.számú ábra: *Akik figyelembe vették a képzés munkaerő-piaci keresletét, milyen tervekkel rendelkeznek a képzést követő időszakra? (fő)*

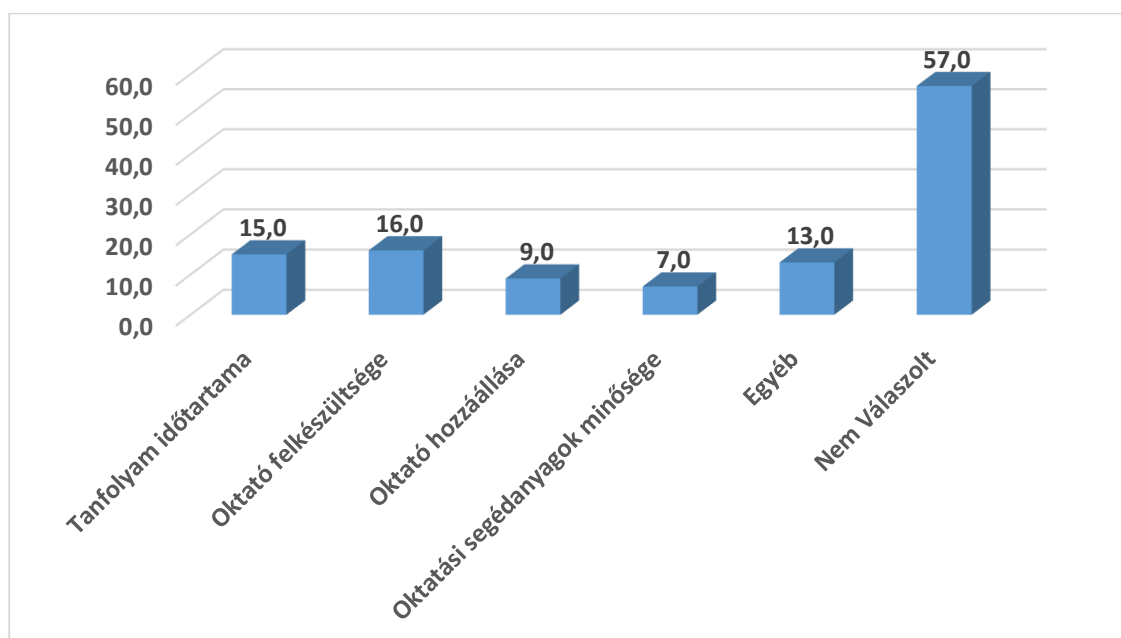
Forrás: saját szerkesztés

15.számú ábra: *A képzés során megszerzett tudás hasznosíthatóságának okai*
(fő)

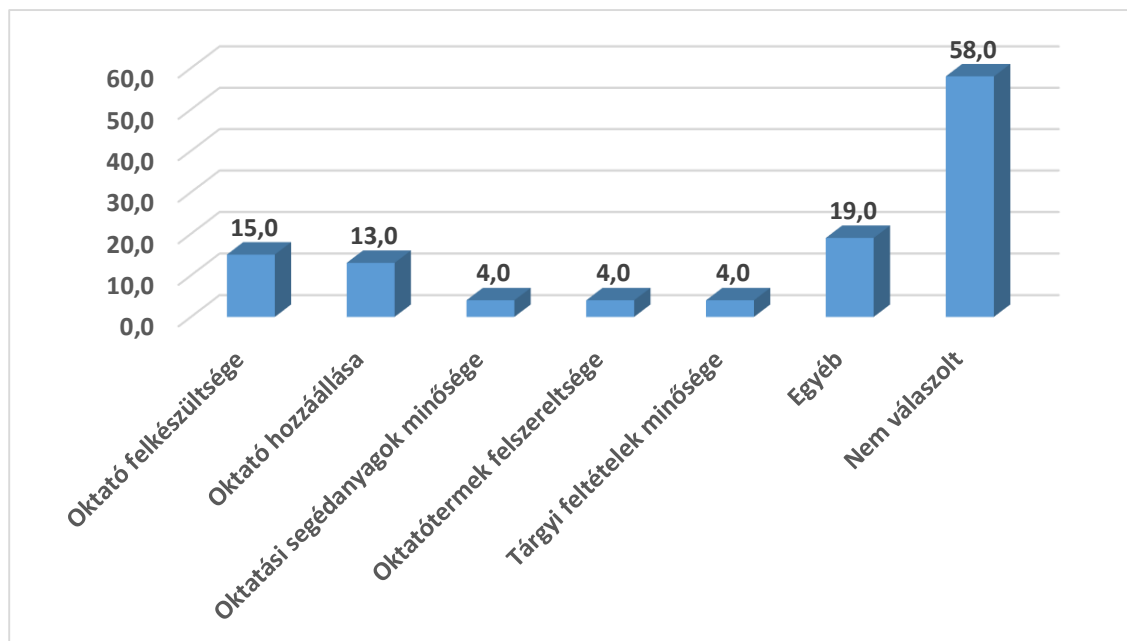
Forrás: saját szerkesztés

16.számú ábra: *A képzés során megszerzett tudás hasznosíthatóságát, valamint a képzés hatékonyságát leginkább befolyásoló tényezők I. (fő)*

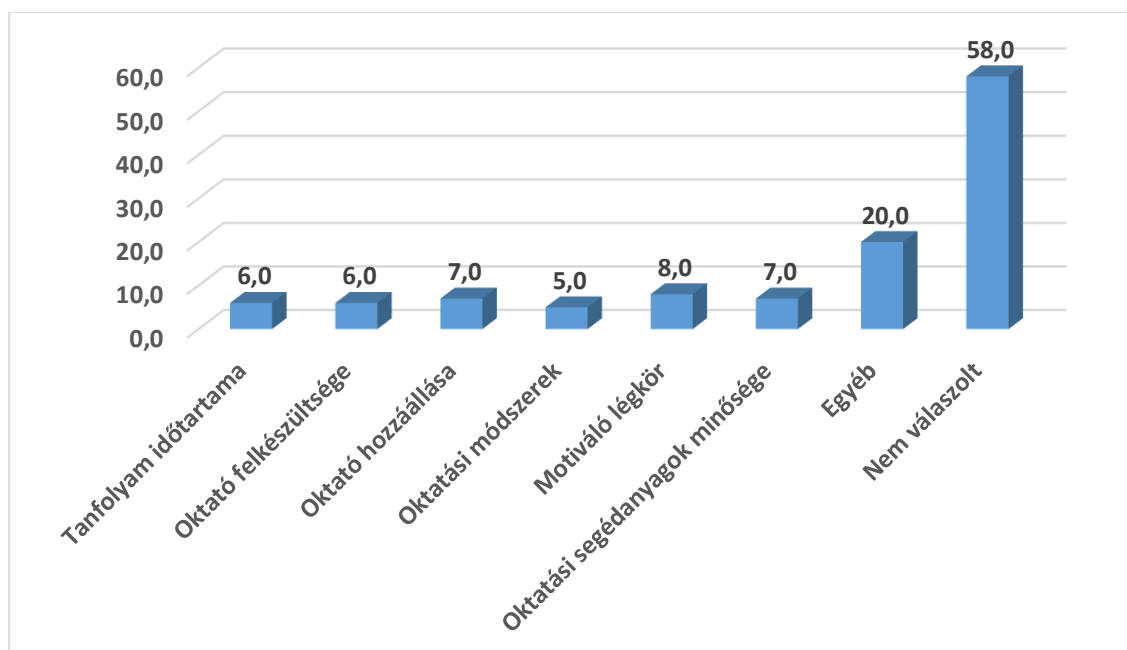
Forrás: saját szerkesztés

17.számú ábra: A képzés során megszerzett tudás hasznosíthatóságát, valamint a képzés hatékonyságát leginkább befolyásoló tényezők II. (fő)

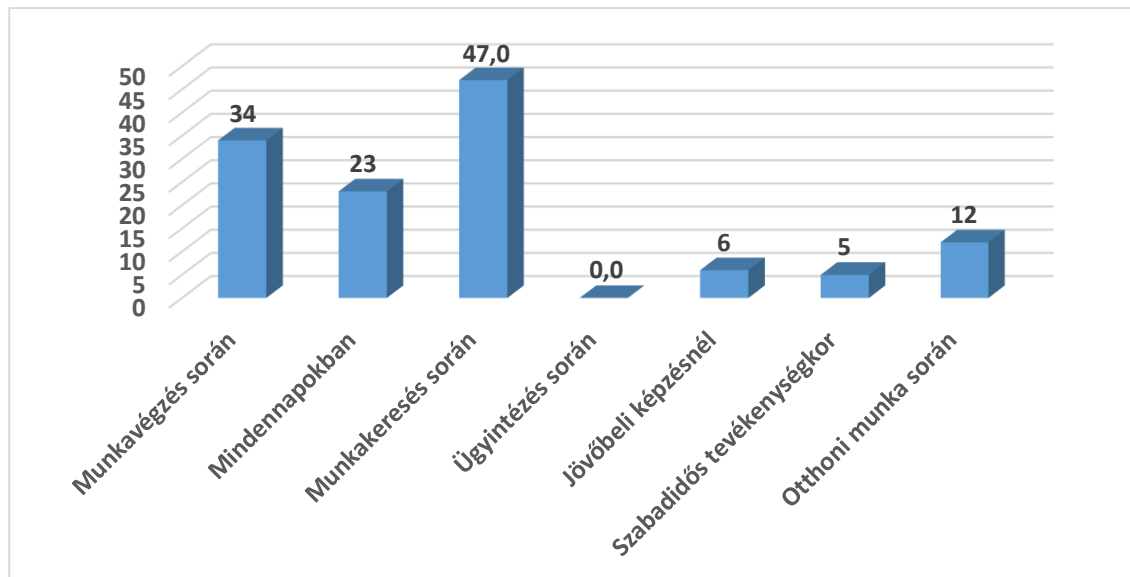
Forrás: saját szerkesztés

18.számú ábra: A képzés során megszerzett tudás hasznosíthatóságát, valamint a képzés hatékonyságát leginkább befolyásoló tényezők III. (fő)

Forrás: saját szerkesztés

19.számú ábra: *A képzés során megszerzett tudás hasznosíthatóságának területei*
(fő)

Forrás: saját szerkesztés

2. számú melléklet:

KÉRDŐÍV

Ön azáltal, hogy a kérdőívet kitölti, segítséget nyújt abban, hogy az európai uniós támogatásból megvalósuló képzésben résztvevők igényeit, a képzés során megszerzett tudás hasznosulását vizsgáljam.

A kutatás célja, hogy képet kapjak a különböző korú, nemű, iskolai végzettséggel rendelkező felnőttek EU által támogatott képzésben való részvételének gyakorlati hasznosulásáról. A kutatási eredmények alapján javaslatokat fogalmazok meg a támogatott képzések hatékonyságának növelése érdekében.
A kérdőív kitöltése önkéntes, anonim és körülbelül 15 percet vesz igénybe.

I. rész: Képzésben résztvevőre vonatkozó kérdések:

1. Kérem, adja meg az Ön nemét: (Kérem, karikázza be a megfelelő választ!)

a. Nő

b. Férfi

2. Kérem, adja meg az Ön életkorát: (Kérem, írja a pontozott vonalra a megfelelő életkort!)

.....

3. Kérem, adja meg a település nevét, ahol Ön lakik: (Kérem, választ írja a pontozott vonalra!)

.....

4. Kérem, adja meg a képzési helyszín (település) megnevezését: (Kérem, választ írja a pontozott vonalra!)

.....

5. Mi az Ön legmagasabb befejezett iskolai végzettsége? (Kérem, karikázza be a megfelelő választ!)

a. 8 általánosnál alacsonyabb

b. 8 általános iskola

c. Szakiskola/szakmunkásképző

d. Szakközépiskolai/gimnáziumi érettségi

e. Technikum

f. Főiskola

g. Egyetem

h. Egyéb, és pedig:.....

6. A felmérés időpontjában mi az Ön munkaerő-piaci státusza? (Kérem, karikázza be a megfelelő választ!)

a. Főfoglalkozású alkalmazott

b. Részmunkaidős alkalmazott

c. Vállalkozó, segítő családtag

d. Munkanélküli / álláskereső

e. Nappali tagozaton tanuló

f. Nyugdíjas

g. Közmunkás

h. Gyeden, gyesen lévő

i. Háztartásbeli, eltartott

j. Egyéb :.....

II. rész: Képzésre vonatkozó kérdések:

7. A felmérés időpontjában milyen jellegű európai uniós támogatott képzésben vesz részt? (Kérem, karikázza be a megfelelő választ!)

a. Állam által elismert OKJ szakképesítést adó

b. Munkakörhöz, foglalkozáshoz szükséges nem OKJ szakképesítést adó

c. Általános felnőttképzés

d. Elhelyezkedést, vállalkozást segítő képzés

e. Hatósági jellegű (közlekedési, hírközlési és vízügyi ágazat) képesítésre felkészítő képzés

f. Hátrányos helyzetűek felzárkóztató képzése

g. Informatikai képzés

h. Nyelvi képzés

i. Egyéb, és pedig:

Kérem, nevezze meg a képzést, melyen a felmérés időpontjában részt vesz!

.....

8. A felmérés időpontjában milyen időtartamú képzésen vesz részt? (Kérem, karikázza be a megfelelő választ!)

a.	1 hónapnál rövidebb	d.	6, 1 hónap - 1 év között
b.	1 hónap - 3 hónap között	e.	1 évnél hosszabb
c.	3,1 hónap - 6 hónap között		

9. Mekkora a képzési költsége (képzési díj és vizsgadíj) az adott képzésnek, amelyben jelenleg támogatott formában részt vesz? (Kérem, karikázza be a megfelelő választ!)

a.	100 ezer Ft alatti	d.	501 ezer - 1 millió között
b.	101 ezer - 200 ezer között	e.	1 millió feletti
c.	201 ezer - 500 ezer között		

10. Akkor is részt vett volna az adott képzésben, ha nem lenne támogatott? (Kérem, karikázza be a megfelelő választ!)

- a. Igen. b. Nem. c. Nem tudom eldönteni.

A. Amennyiben igen, annak mi az oka

B. Amennyiben nem, annak mi az oka.....

11. Figyelembe vette-e a képzésre való jelentkezéskor, hogy az adott szakmára van-e a munkaerő-piacon kereslet, el tud-e helyezkedni? (Kérem, karikázza be a megfelelő választ!)

- a. Igen, teljes mértékben. b. Nem vettem figyelembe.

Kérem, választát indokolja?

A. Amennyiben igen, azért mert

B. Amennyiben nem, azért mert

III. rész: képzés elvégzését követő eredményességre vonatkozó kérdések

12. Miért egy európai unió által támogatott képzést választott? (Kérem, karikázza be a megfelelő választ.)

- a. minőségi garanciát jelent számomra az ilyen vagy hasonló forrásból finanszírozott képzés
b. nem számított, hogy milyen finanszírozású képzésre jelentkezek
c. ezt a lehetőséget ajánlották a munkaügyi központban/a munkáltató/az ismerős
d. saját magam nem tudnám finanszírozni a képzési költséget
e. választáskor meghatározó volt a képzést lebonyolító képző intézmény
f. érdekel a választott képzés, szakma
g. egyéb:.....

13. Milyen céllal jelentkezett a képzésre? (Kérem, karikázza be a megfelelő választ.)

- a. szeretném megszerezni az első szakmámat
b. szeretnék szakmát váltani
c. szeretnék elhelyezkedni a munkaerőpiacon
d. érdekel a szakma/a képzés tartalma
e. munkahely megtartása céljából
f. hasznosan szeretném eltölteni a szabadidőmet
g. erre a tanfolyamra lehetett még jelentkezni
h. ismerősök/munkáltató/munkaügyi központ ajánlotta a képzést
i. támogatás révén, önrész befizetése nélkül szerezhetek egy szakmát

- j. a képzés kapcsán további kereset pótló juttatásokban részesülhetnek
- k. a képzés helyben vagy a lakóhelyemhez közel van
- l. intézmény hírneve
- m. egyéb:.....

14. Kérem, karikázza be 1-5 fokozatú skálán a képzéssel kapcsolatban felsorolt elvárások milyen mértékben számítanak a képzésre való jelentkezésekor.

a.	színvonalas oktatás	1	2	3	4	5
b.	gyakorlatias, naprakész tudás	1	2	3	4	5
c.	partnerközpontúság	1	2	3	4	5
d.	korszerű technika alkalmazása	1	2	3	4	5
e.	nagy gyakorlati tapasztalattal rendelkező oktató	1	2	3	4	5
f.	megfelelő végzettséggel rendelkező oktatók	1	2	3	4	5
g.	tájékozott, segítő képzésszervező	1	2	3	4	5

15. Hogyan teljesültek ezek az elvárásai, hogyan ítéli meg most a képzést a képzés végén?

- a. Igen, teljes mértékben teljesültek.
- b. Részben teljesültek.
- c. Nem teljesültek.

16. Kérem, értékelje a képzés színvonalát! (Kérem, karikázza be a megfelelő választ.)

Nagyon rossz 1 2 3 4 5 Nagyon jó

17. Jelenleg Ön munkaviszonyban áll?

- a. Igen.
- b. Nem.

Amennyiben igen, akkor Ön a 19. kérdéstől folytassa a kérdőív kitöltését.

18. Amennyiben az előző kérdésnél nemleges választ adott: Mit gondol el fog tudni helyezkedni a képzés befejezését követően?

- a. Igen.
- b. Nem.

A. Amennyiben igen, az annak köszönhető, hogy.....

B. Amennyiben nem, annak az az oka, hogy.....

19. Ön szerint a képzést befejezését követően mennyi idő után fog elhelyezkedni a munkaerőpiacon? (Kérem, karikázza be a megfelelő választ.)

- a. képzés befejezését követő 1 hónapon belül
- b. képzés befejezését követő 2-3 hónap között
- c. képzés befejezését követő 4-6 hónapon belül
- d. képzés befejezését követő 6-12 éven belül
- e. képzés befejezését követő 1 év után

20. Milyen tervei vannak a képzés befejezését követően? (Kérem, karikázza be a megfelelő választ. Több válasz is megadható.)

- a. mielőbb el szeretnék helyezkedni az országban
- b. folytatni szeretném a tanulást egy másik képzés keretei között
- c. saját magam szeretnék vállalkozást indítani
- d. külföldi munkavállalás
- e. nem szeretnék elhelyezkedni
- f. egyéb:

21. Ön szerint, tudja a képzést követően hasznosítani a képzés során megszerzett tudás?

- a. Igen.
- b. Nem.

A. Amennyiben igen, annak az az oka, hogy

- a. színvonalas oktatás
- b. gyakorlatias, naprakész tudás
- c. partnerközpontúság
- d. korszerű technika alkalmazása
- e. nagy gyakorlati tapasztalattal rendelkező oktató
- f. megfelelő végzettséggel rendelkező oktatók
- g. tájékozott, segítő képzésszervező
- h. egyéb:

B. Amennyiben nem, annak az az oka, hogy

- a. elavult segédeszközök
- b. motiválatlan légkör
- c. korszerűtlen technika
- d. tájékozatlanság
- e. rugalmatlan oktató
- f. egysíkú oktatási módszerek alkalmazása
- g. egyéb:

22. Kérem, tegye sorrendbe a felsorolt tényezőket aszerint, hogy milyen mértékben határozzák meg a képzés hatékonyságát, a képzés által megszerzett tudás hasznosulását. (1-es jelölje, ami a leginkább meghatározza a képzés hatékonyságát!) (Kérem, a számokat írja a vonalra!)

- ___ Tanfolyam időtartama
- ___ Oktatók szakmai felkészültsége
- ___ Oktatók hozzáállása, tanulók partnerként kezelése
- ___ Változatos oktatási módszertár alkalmazása
- ___ Motiváló oktatási légkör
- ___ Képzés során átadott oktatási anyagok, segédanyagok
- ___ Oktatótermek felszereltsége
- ___ Gyakorlatorientált képzés, szakma gyakorlati részének megtanulása
- ___ Gyakorlat során használt tárgyi feltételek
- ___ Képzésszervezés minősége
- ___ Otthoni tanulásra fordított idő
- ___ Képzésben résztvevők hozzáállása, motivációja
- ___ Csoportlégkör
- ___ A képzés során szerzett kapcsolati tőke
- ___ Előzetes tudás felmérése és beszámítása
- ___ Egyéb, és pedig:.....

23. Ön szerint milyen területen fogja tudni alkalmazni, hasznosítani a képzés során megszerzett tudását? (Kérem, karikázza be a megfelelő választ. Több válasz is megadható!)

- a. hatékonyabb munkavégzés során
- b. mindennapokban
- c. munkakeresés során
- d. ügyintézés során
- e. jövőbeli képzési lehetőségénél
- f. szabadidős tevékenységkor
- g. otthoni munkám során használom a megszerzett tudást
- h. egyéb:.....

24. Mit gondol a képzés során fejlődött az EU 8 kulcskompetenciák közül valamelyik kompetenciája?

- a. Igen
- b. Nem

Amennyiben igen, kérem karikázza be azt a kulcskompetenciát, amelyik fejlődést tapasztalt.

- a. anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikáció,
- b. információs és kommunikációs technológia,
- c. számolás, matematika kompetenciák,
- d. természettudományi és technológiai, műszaki kompetenciák,
- e. kezdeményezőkézség, vállalkozói kompetenciák
- f. személyközi és állampolgári kompetenciák,
- g. tanulni tanulás, a tanulás megtanulása
- h. kulturális tudatosság

25. Ajánlja-e a képző intézmény által szervezett európai unió által finanszírozott képzéseket másoknak? (Kérem, karikázza be a megfelelő választ.)

- b. Igen
- b. Talán
- c. Nem

Ha, ajánlja, mi miatt:.....
Ha, nem ajánlja, annak mi az oka:.....

További észrevételeit, javaslatait kérem, itt jelezze!

.....
.....

Kérem, adja meg az email elérhetőségét, telefonszámát!

.....

Köszönöm a közreműködését!

3. számú melléklet:

A fókuszcsoporthoz tartozó interjú kérdései:

- Kérem, hogy mindenki mondjon magáról néhány szót, mutatkozzon be a többieknek!
- Miért az adott képzésre jelentkezett?
- Hogyan érezte magát a képzés során? Milyen, a képzés során szerzett tapasztalatairól tudna mesélni?
- Az adott szakképesítés megszerzése óta el tudott helyezkedni a munkaerőpiacon? Ha igen, milyen munkakörben és mikor? Ha nem, milyen oknak/okoknak tulajdonítja sikertelenségét?
- Milyen tapasztalatai vannak a munkahelykereséssel kapcsolatban?
- Milyen tervei vannak a jövőre vonatkozóan?
- Tervezi, hogy a jövőben szervezett formában tanulási folyamat részese lesz? Amennyiben igen, milyen jellegű képzésre szeretne jelentkezni? Amennyiben nem, mi ennek az oka?